

Inviolabilitatea persoanei în Republica Moldova

(aspecte controversate în legislație și practică)

Inviolabilitatea persoanei în Republica Moldova

(aspecte controversate în legislație și practică)

Chișinău 2006

CZU

Autori:

- © **Eugen Catană**, Directorul Centrului de Cercetări Științifice în domeniul asigurării ordinii de drept al Procuraturii Generale al Republicii Moldova 2006
- © **Igor Dolea**, doctor conferențiar,
Universitatea de Stat din Moldova, 2006
- © **Tudor Popovici**, doctor conferențiar,
Judecător la Curtea Supremă de Justiție, 2006
- © **Dumitru Roman**, doctor conferențiar,
Universitatea de Stat din Moldova, 2006
- © **Institutul de Reforme Penale**, 2006

Lucrarea a fost analizată și propusă spre publicare de către
Catedra Drept Procesual Penal și Criminalistică a Universității de Stat din Moldova

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Editat în cadrul Direcției Editoriale a Institutului de Reforme Penale

Coordonator – **Dana Belicov**

Redactor-stilizator – **Ala Strungaru**

Design – **Mihai Băț**

Lucrarea apare cu sprijinul financiar al **Fundației Soros Moldova**

Textul prezentei lucrări nu corespunde neapărat cu opinia finanțatorilor

ISBN

CUPRINS

Cuvânt înainte	4
Introducere	5
Reținerea	6
Arestarea preventivă	27
Arestul administrativ	89
Concluzii	96
Anexe	97

CUVÂNT ÎNAINTE

Fiind preocupați, îndeosebi, de libertatea și siguranța persoanei, autorii Declarației franceze a drepturilor omului și cetățeanului au ajuns să decidă că prezumția de nevinovăție este în legătură directă cu libertatea individuală. Asigurarea respectării acestei legături rămâne până în prezent obiectul unei preocupări majore a jurisprudenței europene. Interesul pentru respectarea ei își găsește exprimare și în bogata jurisprudență a CEDO.

Și mai stringentă este problema privind legătura dintre prezumția de nevinovăție și libertatea individuală pentru Republica Moldova, stat care și-a determinat obiective de integrare europeană, dar în care nu rareori se întâlnesc cazuri când libertatea persoanei, ca una din valorile supreme, este violată. Este de remarcat că aceste cazuri sunt determinate de mai mulți factori ce țin atât de calitatea reglementărilor normative, cât și (într-o mai mare măsură) de atitudinea și profesionalismul celor autorizați să protejeze aceste valori.

Se întâlnesc cazuri când nihilismul juridic și mentalitatea punitivă duc la detenții nejustificate ce au drept consecință atât încălcarea uneia dintre cele mai prețioase valori umane – a dreptului la libertate, cât și pierderea încrederii în justiție.

Autorii prezentei lucrări și-au propus ca scop ridicarea mai multor întrebări, atât de ordin legislativ, cât și funcțional, ce vizează aplicarea măsurilor de constrângere prin care se urmărește buna desfășurare a procesului penal, fiind conștienți de faptul că nu la toate se va da răspuns. Totuși, rămân în speranța că lucrarea își va aduce modestul aport la limitarea cazurilor de detenție nejustificată, fiind adresată în primul rând subiecților implicați în activitatea de urmărire și judecare, dar și celor care se preocupă de cercetarea sau studierea dreptului.

*dr. Igor Dolea,
Șeful Catedrei Drept Procesual Penal și Criminalistică,
Universitatea de Stat din Moldova
Director al Institutului de Reforme Penale*

ÎNTRUDUCERE

Prin intermediul măsurilor procesuale de constrângere se urmărește buna desfășurare a procesului penal, atingerea scopului imediat al acestuia, respectiv, constatarea la timp și în mod complet a faptelor ce constituie infracțiuni, astfel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nici o persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală.

Măsurile procesuale de constrângere se dispun numai în cazul în care din probele administrate rezultă că s-a comis o infracțiune și făptuitorul urmează să fie tras la răspundere penală.

Odată apelând la acestea, organele competente de urmărire penală și judecată consideră că numai prin intermediul lor activitatea procesuală se poate desfășura în albia normalității și se poate realiza tragerea la răspundere penală și civilă a persoanei vinovate.

Măsurile procesuale de constrângere nu fac parte din activități principale ce se desfășoară în cadrul procesului penal, ele fiind activități adiacente celei principale. De asemenea, aceste măsuri au un caracter provizoriu, facultativ și de constrângere.

Măsurile procesuale de constrângere sunt mijloacele prevăzute de lege de care se folosesc organele judiciare pentru a asigura desfășurarea normală a procesului penal, executarea pedepsei, repararea pagubei produse prin săvârșirea infracțiunii și pentru a preveni săvârșirea de noi fapte antisociale.

REȚINEREA

Aspecte istorice

Vechiul Cod de procedură penală prevedea numai posibilitatea reținerii persoanei bănuite de săvârșirea unei infracțiuni (art. 104 alin. (1)). Astfel, organul de cercetare penală, anchetatorul penal aveau dreptul să rețină persoana bănuită de săvârșirea unei infracțiuni, pentru care poate fi aplicată o pedeapsă privativă de libertate numai în unul din următoarele cazuri:

- 1) dacă această persoană a fost prinsă asupra faptului sau îndată după săvârșirea infracțiunii;
- 2) dacă martorii oculari, inclusiv partea vătămată, vor arăta direct că anume persoana dată a săvârșit infracțiunea;
- 3) dacă pe corpul sau pe hainele persoanei bănuite, asupra acesteia sau la domiciliul ei vor fi descoperite urme evidente ale infracțiunii.

Dacă alte împrejurări dau temei de a bănui că anume această persoană a săvârșit infracțiunea, ea poate fi reținută numai în cazul în care a încercat să fugă sau nu are domiciliu stabil, fie nu i s-a putut constata identitatea.

Până în anul 1992, persoana bănuită, în general, precum și cea reținută, în special, nu aveau dreptul să aibă un apărător, iar prin Legea nr. 992 din 1 aprilie 1992 acest drept a fost prevăzut pentru bănuitul reținut, respectiv modificându-se art. 104 alin. (3) CPP.

Conform art. 104 alin. (4) CPP, cu privire la fiecare caz de reținere a unei persoane bănuite de săvârșirea unei infracțiuni, organul de cercetare penală era obligat să întocmească un proces-verbal, în care să indice temeiurile, motivele, ziua și ora, anul și luna, locul reținerii, explicațiile persoanei reținute, ora întocmirii procesului-verbal și în decurs de 24 de ore să comunice despre aceasta în scris procurorului.

Procesul-verbal cu privire la reținere era semnat de persoana care l-a întocmit și de cel reținut. În curs de 48 de ore din momentul primirii comunicării cu privire la reținere procurorul era obligat fie să încuviințeze arestarea sau eliberarea celui reținut. Prin urmare, durata totală a măsurii reținerii era de 72 de ore.

Situația s-a schimbat cu adoptarea Constituției Republicii Moldova din 1994, care în art. 25 alin. (3) prevedea că reținerea nu poate depăși 24 de ore;

respectiv, Codul de procedură penală a fost modificat în acest sens prin Legea nr. 258-XIII din 3.11.1994, stabilindu-se că „în decursul a 6 ore de la întocmirea procesului-verbal persoana care l-a întocmit prezintă procurorului o comunicare scrisă privitoare la reținere”. În decursul a 24 de ore de la întocmirea procesului-verbal cu privire la reținere procurorul era obligat să elibereze mandatul de arestare ori să pronunțe ordonanța privind eliberarea persoanei reținute.

Motivele reținerii urmau să se aducă de îndată la cunoștința persoanei reținute și numai în prezența unui apărător ales sau numit din oficiu în decursul a 12 ore din momentul reținerii. Ulterior, sintagma „în decursul a 12 ore” este abrogată prin Legea nr. 1419 din 17.12.1997, dat fiind că aceasta a fost declarată neconstituțională de către Curtea Constituțională.

În 1998, prin Legea nr. 1579-XIII din 27.02.1998 s-a trecut la practica eliberării mandatului de arestare de către instanța de judecată. Legea respectivă prevedea: „Dacă în decurs de 24 de ore de la întocmirea procesului-verbal de reținere în instanța de judecată nu a fost înaintat demers cu privire la emiterea mandatului de arestare, procurorul dă ordonanță de eliberare a persoanei reținute”.

Tot prin legea sus-menționată au fost introduse următoarele prevederi: „În cazul reținerii minorului, persoana care efectuează cercetarea penală, anchetatorul penal, procurorul, sunt obligați să comunice imediat aceasta părinților minorului sau persoanelor care îi înlocuiesc, precum și conducerii instituției de învățământ unde învață minorul”.

Prin Legea nr. 351-XV din 12.07.2001 art. 25 alin. (3) al Constituției este modificat, revenindu-se la durata de 72 de ore a reținerii. Modificări corespunzătoare au fost făcute în art. 104 CPP. Astfel, potrivit Legii nr. 1070-XV din 23.05.2002, „dacă în decurs de 72 de ore de la întocmirea procesului-verbal de reținere în instanța de judecată nu a fost înaintat demers cu privire la emiterea mandatului de arestare, procurorul dă ordonanță de eliberare a persoanei reținute”.

Reținerea în noul Cod de procedură penală

Noul Cod de procedură penală al Republicii Moldova¹ reglementează măsurile procesuale de constrângere în Titlul V.

Ținând cont de importanța reținerii ca institut procesual, legiuitorul i-a rezervat acesteia un capitol aparte cu numărul I – REȚINEREA. Art. 165 CPP definește

¹ Legea nr. 205-XV din 29 mai 2003 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 104-110.

reținerea drept privarea persoanei de libertate, pe o perioadă scurtă de timp, dar nu mai mult de 72 de ore, în locurile și condițiile stabilite prin lege.

Reținerea persoanei este o formă legală de privare a libertății, când aceasta este bănuită de săvârșirea unei infracțiuni. Această măsură procesual-penală rezultă din art. 5 paragraful 1 c) al Convenției Europene pentru Apărarea Drepturilor și Libertăților Fundamentale ale Omului din 4.11.1950 (semnată de Republica Moldova la 13.07.1995, ratificată și în vigoare pentru Moldova de la 12.09.1997), conform căreia orice persoană are dreptul la libertate și siguranță. Nimeni nu poate fi lipsit de libertatea sa, cu excepția următoarelor cazuri și potrivit căilor legale: „dacă a fost arestat sau reținut în vederea aducerii sale în fața autorității judiciare competente, atunci când există motive verosimile de a bănuși că a săvârșit o infracțiune sau când există motive temeinice de a crede în necesitatea de a-l împiedica să săvârșescă o infracțiune sau să fugă după săvârșirea acesteia”, precum și din art. 25 alin. (3) al Constituției Republicii Moldova care prevede că termenul de reținere nu poate depăși 72 de ore. Termenul de 72 de ore începe a curge din momentul privării de libertate și durează până la eliberarea persoanei sau aplicarea arestării preventive. Locurile unde este reținută persoana sunt izolatoarele de detenție provizorie.

Este necesar a menționa că Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor și Libertăților Fundamentale ale Omului servește drept model pentru formarea și funcționarea mecanismului de apărare a drepturilor omului.

Din prevederile Constituției Republicii Moldova (art. 4 alin. (2)), precum și ale Hotărârii Curții Constituționale nr. 55 din 14 octombrie 1999 „Privind interpretarea unor prevederi ale art. 4 din Constituția Republicii Moldova” rezultă că Convenția constituie o parte integrantă a sistemului legal intern și, respectiv, urmează a fi aplicată direct ca orice altă lege a Republicii Moldova, cu deosebirea că Convenția are prioritate față de restul legilor interne care vin în dezacord cu ea.

Începând cu 12 septembrie 1997, prevederile Convenției și ale protocoalelor adiționale sunt obligatorii pentru Republica Moldova; astfel, normele Convenției se extind doar asupra încălcărilor (pretinselor încălcări) ulterioare acestei date și nu pot avea efect retroactiv.

Măsura „reținerii” se deosebește după caracterul său juridic de noțiuni similare de reținere a persoanei reglementate de alte legi (de exemplu, de „reținerea administrativă”, prevăzută de art. 246, 249 din Codul cu privire la

contravențiile administrative din 29 martie 1985)¹. Reținerea administrativă a persoanei, care a comis o contravenție administrativă, poate dura nu mai mult de trei ore. În cazuri excepționale, când situația o cere, pot fi stabilite, prin acte legislative ale Republicii Moldova, alte termene de reținere administrativă. Astfel, persoanele, care au încălcat regulile de ședere a cetățenilor străini și a apatrizilor în Republica Moldova, regimul de frontieră sau regimul din punctele de trecere a graniței de stat a Republicii Moldova, pot fi reținute pe un termen de până la trei ore pentru întocmirea procesului-verbal, iar în cazuri de necesitate pentru stabilirea identității și clarificarea circumstanțelor contravenției – până la trei zile, aceasta comunicându-se în scris procurorului în decurs de douăzeci și patru de ore din momentul reținerii sau în termenul de până la zece zile cu sancțiunea procurorului, dacă contravenienții nu au documentele ce atestă identitatea lor (art. 249 CCA).

Ca și „arestarea preventivă”, reținerea este o formă de privare a libertății cu titlu procesual, prin faptul că se include în durata acesteia (art. 186 alin. (1) CPP), iar evadarea din starea de reținere și de arest se contracarează cu aplicarea mijloacelor speciale și a armei de foc în condițiile articolelor 16 și 17 ale Legii cu privire la poliție din 18.12.1990² și ale altor acte normative.

Persoanele care pot fi supuse reținerii

Conform art. 165 alin. (1) CPP, pot fi supuse reținerii:

- 1) persoanele bănuite de comiterea infracțiunii pentru care legea prevede pedeapsa cu închisoare pe un termen mai mare de un an;
- 2) învinuitul, inculpatul, care încalcă condițiile măsurilor preventive neprivative de libertate, luate în privința lui, dacă infracțiunea se pedepsește cu închisoarea;
- 3) condamnații în privința cărora au fost adoptate hotărâri de anulare a condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei sau de anulare a liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen.

Alte cazuri de aplicare

Legislația procesual penală prevede aplicarea măsurii de constrângere reținerea și în alte cazuri, cum ar fi:

¹ Veștile RSSM, 1995, nr.3.

² Veștile RSSM, 1990, nr.12/32.

- a) prinderea persoanei bănuite în comiterea infracțiunii de către cetățeni și aducerea ei la organul de urmărire penală (art. 168 CPP). Orice persoană este în drept să prindă și să aducă forțat la poliție sau la o altă autoritate publică persoana prinsă asupra faptului săvârșirii unei infracțiuni sau care a încercat să se ascundă ori să fugă imediat după săvârșirea infracțiunii;
- b) reținerea persoanei în baza ordonanței organului de urmărire penală pentru a fi pusă sub învinuire (art. 169 CPP);
- c) reținerea învinuitului în baza ordonanței de urmărire penală până la arestare (art. 170 CPP). În cazul în care învinuitul încalcă condițiile prevăzute de măsurile preventive aplicate în privința lui sau obligația dată în scris de a se prezenta la citarea organului de urmărire penală ori a instanței și de a comunica noul loc de trai, procurorul este în drept să emită o ordonanță privind reținerea acestui învinuit, cu înmânarea concomitentă judecătorului de instrucție a demersului privind arestarea lui;
- d) reținerea persoanei în baza încheierii instanței în caz de infracțiune de audiență (art. 171 CPP). Dacă în cursul ședinței de judecată se săvârșește o faptă ce conține elemente de infracțiune prevăzute de legea penală, președintele ședinței dispune identificarea persoanei care a săvârșit infracțiunea și reținerea ei, fapt despre care se face o mențiune în procesul-verbal al ședinței. Instanța adoptă o încheiere de trimitere a materialelor procurorului și de reținere a persoanei. Copia de pe încheiere și persoana reținută vor fi trimise neîntârziat procurorului sub escorta poliției judiciare. După ce va primi materialele și va fi adusă persoana reținută procurorul va proceda conform legii.

Condiții de aplicare

Organul de urmărire penală este în drept să rețină persoana bănuită de săvârșirea infracțiunii numai dacă sunt întrunite cumulativ următoarele condiții:

- a) infracțiunea săvârșită se pedepsește cu închisoare pe un termen mai mare de un an (condiția este prezentă chiar dacă sancțiunea are ca alternativă și o altă pedeapsă);
- b) să existe una din situațiile prevăzute la pct. 1), 2), 3) alin. (1) sau alin. (2) art. 166 CPP, dacă:

- 1) bănuitul a fost prins în flagrant delict;
- 2) martorul ocular, inclusiv partea vătămată, vor indica că anume această persoană a săvârșit infracțiunea;
- 3) pe corpul sau pe hainele persoanei, la domiciliul ei ori în unitatea de transport vor fi descoperite urme evidente ale infracțiunii (aceste situații formează datele verosimile că persoana a săvârșit infracțiunea);
- 4) în alte circumstanțe, care servesc temei pentru a bănuți că această persoană a săvârșit infracțiunea, ea poate fi reținută numai dacă a încercat să se ascundă sau dacă nu are loc de trai permanent ori nu i s-a putut constata identitatea (alin. (2) art. 166 CPP).

Circumstanța „dacă aceasta a fost prinsă în flagrant delict” presupune situația când necesitatea reținerii a apărut spontan în legătură cu săvârșirea unei infracțiuni flagrante. În acest caz reținerea se aplică în scopul de a stabili identitatea bănuितului, de a obține mijloace, materiale de probă și de a asigura prezența bănuितului la efectuarea acțiunilor de urmărire penală necesare. Date care confirmă prinderea în flagrant delict pot fi: 1) raportul sau procesul-verbal de constatare a infracțiunii; 2) lămuririle martorilor oculari sau ale victimei; 3) înregistrările video; 4) corpurile delictive și altele.

Faptul că „martorul ocular sau partea vătămată va arăta direct persoana bănuită” se constată, în primul rând, prin acțiunile de urmărire penală (audierea, prezentarea spre recunoaștere) în cazul când urmărirea penală este pornită sau în rezultatul unor acțiuni de investigație operativă. Astfel, declarațiile sau comunicările unor persoane sunt date ce stau la baza aplicării reținerii.

„Dacă pe corpul sau pe hainele persoanei, la domiciliul ei ori în unitatea ei de transport vor fi descoperite urme evidente ale infracțiunii” sunt date care pot fi obținute în urma cercetării la fața locului, percheziției, examinării corporale, ca rezultat al acțiunilor de investigație operativă, precum și în urma unor acțiuni administrative prevăzute de articolul 3 al Legii cu privire la poliție (de exemplu, controlul mijloacelor de transport; controlul bagajului; controlul corporal al pasagerilor). Datele obținute în cadrul acestor acțiuni sunt, de regulă, corpuri delictive.

Alte circumstanțe menționate în alin. (2) art. 166 CPP pot fi oricare date obținute în urma acțiunilor de urmărire penală sau de investigație operativă, cu condiția întrunirii cumulative a uneia din situațiile prevăzute la acest alineat. Reținerea în baza temeiurilor indicate la acest alineat se aplică pentru a

preîntâmpina sustragerea bănuitului de la urmărirea penală, precum și în scopul stabilirii identității acestuia.

Persoană bănuită poate fi reținută pentru temeiurile prevăzute la alin. (1) art. 166 CPP și până la înregistrarea infracțiunii și, respectiv, până la începerea urmăririi penale. „Înregistrarea infracțiunii” presupune mențiunea făcută în scris în registrul special de evidență a sesizărilor privind săvârșirea infracțiunilor. După înregistrarea infracțiunii organul de urmărire penală trebuie să decidă începerea urmăririi penale conform art. 274 CPP. Prin urmare, în cazul în care urmărirea penală este începută, respectiv înregistrarea infracțiunii a fost făcută, înseamnă că este realizată condiția pentru justificarea reținerii persoanei bănuite. Dacă reținerea persoanei a avut loc până la înregistrarea infracțiunii în modul stabilit de lege, înregistrarea infracțiunii se efectuează imediat, dar nu mai târziu de trei ore de la momentul aducerii persoanei reținute la organul de urmărire penală, iar în cazul când fapta pentru care persoană a fost reținută nu este înregistrată în modul corespunzător, persoana se eliberează imediat (alin. (3) art. 166 CPP).

Momentul reținerii

Termenul reținerii de 72 de ore indicat în alin. (4) art. 166 CPP curge din momentul privării de libertate, care, în toate cazurile, este momentul reținerii de fapt a persoanei, adică momentul capturării ei fizice cu scopul de a fi adusă la organul de poliție. Prin urmare, timpul aducerii persoanei reținute la organul de urmărire penală și timpul întocmirii procesului-verbal de reținere se includ în durata reținerii. Dacă persoana a fost reținută, potrivit art. 249 al Codului cu privire la contravențiile administrative, pe 3 ore și după aceasta se constată că fapta dată constituie o infracțiune, timpul reținerii administrative se include în durata reținerii procesual penale.

La calcularea termenelor privind ținerea bănuitului în stare de arest, ora sau ziua de la care începe și la care se sfârșește termenul reținerii intră în durata acestora (art. 233 CPP).

Alin. (5) art. 166 CPP prevede o dispoziție care este în conformitate cu articolul 5 al Convenției Europene pentru Apărarea Drepturilor și Libertăților Fundamentale ale Omului. Aceasta presupune că persoana reținută „trebuie adusă de îndată înaintea unui judecător sau a altui magistrat împuternicit prin lege cu exercitarea atribuțiilor judiciare și are dreptul de a fi judecată într-un

termen rezonabil sau eliberată în cursul procedurii”. Astfel, în timp de 72 de ore reprezentantul organului de urmărire penală trebuie să înainteze un demers, în care urmează să indice motivul și temeiul în virtutea cărora a apărut necesitatea arestării cu anexarea materialelor care confirmă temeinicia acesteia și tot în acest timp demersul trebuie să fie examinat în conformitate cu art. 307 CPP.

În urma examinării demersului, judecătorul de instrucție adoptă o încheiere motivată privind aplicarea față de bănuít a măsurii arestării preventive ori a arestării la domiciliu, fie respinge demersul. Termenul ținerii în stare de arest a bănuítului nu poate depăși 10 zile (art. 307 alin. (5) CPP).

Procedura de reținere a persoanei

În legătură cu reținerea unei persoane sunt prevăzute o serie de acțiuni care trebuie îndeplinite în baza a două principii ce prevăd: 1) dreptul bănuítului reținut de a fi înștiințat despre motivele reținerii; 2) dreptul bănuítului de a fi informat despre drepturile sale.

Acțiunile ce urmează a fi îndeplinite de reprezentantul organului de urmărire penală după aducerea persoanei reținute se vor derula în următoarea succesiune:

- a) întocmirea procesului-verbal de reținere;
- b) aducerea la cunoștința persoanei reținute a drepturilor prevăzute de lege și a procesului-verbal cu înmânarea copiei acestuia, conform art. 64 alin. (2) pct. 3) CPP;
- c) înștiințarea în scris a procurorului despre reținerea persoanei.

În baza art. 167 alin. (1) CPP, despre fiecare caz de reținere a persoanei bănuíte de săvârșirea unei infracțiuni organul de urmărire penală, în termen de până la 3 ore de la momentul privării ei de libertate, întocmește un proces-verbal de reținere, în care se indică temeiurile, motivele, locul, anul, luna, ziua și ora reținerii, fapta săvârșită de persoana respectivă, rezultatele percheziției corporale a persoanei reținute, precum și data și ora întocmirii procesului-verbal. Procesul-verbal se aduce la cunoștința persoanei reținute, totodată ei i se înmânează în scris informația despre drepturile prevăzute de art. 64 CPP, inclusiv dreptul de a tăcea, de a nu mărturisi împotriva sa, de a da explicații care se includ în procesul-verbal, de a beneficia de asistența unui apărător și de a face declarații în prezența acestuia, fapt care se menționează în procesul-

verbal. Procesul-verbal de reținere se semnează de persoana care l-a întocmit și de persoana reținută. În decurs de până la 6 ore de la întocmirea procesului-verbal, persoana care l-a întocmit prezintă procurorului o comunicare în scris privitoare la reținere.

Participarea apărătorului

Alineatul (2) al art. 167 CPP conține o dispoziție imperativă privind participarea apărătorului la comunicarea și înmânarea în copie a procesului-verbal de reținere, care este în conformitate cu art. 25 alin. (5) al Constituției Republicii Moldova. Acest text de lege prevede momentul inițial de admitere a apărătorului bănuیتului reținut. Participarea apărătorului la această acțiune este obligatorie, însă bănuیتul reținut poate renunța la apărător numai în cazul când i-au fost create posibilități reale pentru participarea avocatului la proces (Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la practica aplicării legilor pentru asigurarea dreptului la apărare în procedura penală a bănuیتului, învinuitului și inculpatului din 9 noiembrie 1998). Sintagma „imediat se aduc la cunoștință” prezumă obligația organului de urmărire penală ca după întocmirea procesului-verbal de reținere să îndeplinească această acțiune fără tergiversare, fapt ce se confirmă în procesul-verbal prin semnătura persoanei reținute.

Dacă însă persoana reținută refuză să semneze procesul-verbal de reținere, aceasta se va menționa de către persoana care a întocmit procesul-verbal și se va confirma în scris de către apărător.

În cazul reținerii unui minor, persoana care efectuează urmărirea penală este obligată să comunice imediat părinților minorului sau persoanelor care îi înlocuiesc despre reținerea acestuia. Amânarea înștiințării despre reținerea minorului nu se admite (alin. (3) art. 167 CPP).

Audierea persoanei reținute

Audierea persoanei reținute se face atât la propunerea reprezentantului organului de urmărire penală, cât și la solicitarea bănuیتului. Dacă bănuیتul reținut nu acceptă să facă declarații, acest fapt va fi consemnat în procesul-verbal de audiere. Până la prima audiere bănuیتul reținut are dreptul să primească consultație juridică în condiții de confidențialitate din partea apărătorului (art. 64 alin. (2) pct. 4) CPP).

Percheziția persoanei reținute

Potrivit art. 130 și 279 CPP, în cazul reținerii persoanei percheziția corporală se admite și până la începerea urmăririi penale, fără întocmirea unei ordonanțe și fără autorizația judecătorului de instrucție. Această acțiune de urmărire penală se efectuează, de regulă, în cazurile când persoana bănuită este prinsă în flagrant delict. Dacă percheziția a fost efectuată în legătură cu reținerea persoanei, rezultatele acestei acțiuni se menționează în procesul-verbal de reținere. Percheziția corporală a persoanei reținute poate fi efectuată atât la locul prinderii persoanei, cât și în incinta organelor de poliție. Dacă persoana a fost reținută în mod administrativ pe o durată de 3 ore și s-a efectuat controlul corporal, potrivit art. 250 al Codului cu privire la contravențiile administrative, iar în continuare s-a dispus reținerea procesual penală, aceste materiale vor fi anexate la procesul-verbal de reținere.

Procesul-verbal de reținere

Procesul-verbal de reținere se întocmește într-un singur exemplar, care rămâne la dosarul penal. O copie autentică de pe procesul-verbal se îndreaptă, împreună cu persoana reținută, în izolatorul de detenție preventivă, iar o altă copie, potrivit art. 64 alin. (2) pct. 3) CPP, i se înmânează persoanei reținute.

Înainte de a semna procesul-verbal reținutului i se propune să ia cunoștință de conținutul acestui document, după ce este întrebat dacă are careva obiecții, completări, precizări. La propunerea reținutului, procesul-verbal se dă citirii tuturor persoanelor care au participat la această acțiune de urmărire penală, explicându-li-se, totodată, că ele au dreptul de a face obiecții, completări, precizări.

Cele 3 ore indicate de art. 167 CPP ca termen-limită pentru întocmirea procesului-verbal de reținere încep a derula din momentul capturării fizice reale a persoanei bănuite sau învinuite în săvârșirea infracțiunii concrete. Capturarea fizică a persoanei pentru a fi reținută poate avea loc la domiciliul, la locul de muncă al acesteia, pe stradă, în transport, în loc public, pe loc deschis (câmp, pădure etc.) și nu din momentul aducerii ei la sediul organului de urmărire penală.

Două forme de reținere

Actualmente, legislația conturează două forme de reținere, și anume: reținerea de fapt și reținerea de drept.

Reținerea de fapt a persoanei are loc atunci când persoana este surprinsă nemijlocit în timpul comiterii infracțiunii sau după savârșirea acesteia, adică până la întocmirea procesului-verbal de reținere.

Reținerea de drept se consideră de la momentul întocmirii procesului-verbal de reținere. În procesul-verbal de reținere în mod obligatoriu se indică ora reținerii de fapt și ora reținerii de drept. Termenul reținerii începe să curgă nu de la momentul reținerii de drept, ci de la momentul reținerii de fapt.

În dependență de numărul persoanelor supuse acestei acțiuni, reținerea este *individuală și în grup*.

Individuală se numește reținerea unei singure persoane, iar cea în grup are loc când concomitent sunt reținute câteva persoane, care se află în același loc, localitate și care sunt bănuite de săvârșirea uneia și aceleiași infracțiuni.

Reținerea persoanei bănuite pentru a fi pusă sub învinuire și reținerea învinuitului până la arestare

Conform art. 169 CPP, organul de urmărire penală adoptă o ordonanță de reținere a persoanei în cazul în care probele administrate în cauza penală dau temei de a presupune că ea a comis infracțiunea și că persoana respectivă nu se află în localitatea dată sau locul ei de aflare nu este cunoscut. Această ordonanță este obligatorie pentru executare de către orice colaborator al organului de urmărire penală sau al poliției care va găsi bănuitul.

Despre executarea ordonanței de reținere este informat imediat organul care a adoptat ordonanța în cauza respectivă.

Reținerea persoanei în temeiul prevăzut de alin. (1) art. 169 CPP se efectuează conform procedurii și în termenele prevăzute la art. 166 și 167 CPP. Iar în baza art. 170 CPP, în cazul în care învinuitul încalcă condițiile prevăzute de măsurile preventive aplicate în privința lui sau obligația dată în scris de a se prezenta la citarea organului de urmărire penală ori a instanței și de a comunica noul loc de trai, procurorul este în drept să emită o ordonanță privind reținerea acestui învinuit, cu înaintarea concomitentă judecătorului de instrucție a demersului privind arestarea lui. Reținerea efectuată în condițiile alin. (1) art. 169 CPP nu poate depăși termenul de 72 de ore și se va efectua numai în cazurile în care, conform legii, persoana poate fi supusă arestării preventive.

Reținerea persoanei bănuite pentru a fi pusă sub învinuire este o alternativă la măsura aducerii forțate sau aplicării arestării preventive în lipsa învinuitului. După cum rezultă din conținutul art. 169 CPP, reținerea se dispune față de învinuit de către procuror, dacă s-a întocmit o ordonanță de punere sub învinuire în conformitate cu art. 281 CPP, sau față de bănuitul care trebuie pus sub învinuire, în privința căruia de către reprezentantul organului de urmărire penală s-a întocmit un raport în conformitate cu art. 280 CPP.

A doua condiție necesară privind aplicarea reținerii pentru acest temei este gravitatea infracțiunii, adică condiția ca fapta penală în cauză să se pedepsească cu închisoarea. Drept condiție cumulativă pentru reținere servesc și datele că persoana bănuită sau învinuită se află în altă localitate sau locul aflării ei nu se cunoaște, date în baza cărora se poate presupune că bănuitul (învinuitul) se sustrage de la urmărirea penală.

Scopul aplicării acestei rețineri este de a pune persoana sub învinuire potrivit art. 281 CPP, de a înainta acuzarea conform art. 282 CPP și de a înainta demersul judecătorului de instrucție privind aplicarea arestării preventive față de învinuit.

Atunci însă când ordonanța de reținere nu poate fi executată din motivul că persoana în cauză nu poate fi găsită, se va proceda în conformitate cu art. 288 CPP, dispunându-se investigații în vederea căutării învinuitului. În cazul în care ordonanța de reținere este executată, adică persoana este găsită și adusă la organul de urmărire competent, se va întocmi un proces-verbal de reținere, în conformitate cu art. 167 CPP.

Dacă învinuitul încalcă condițiile unei măsuri preventive neprivative de libertate și fapta penală se pedepsește cu închisoare, este posibilă arestarea preventivă și, respectiv, se justifică reținerea acestuia până la soluționarea demersului privind aplicarea arestării preventive. Această modalitate de dispunere a reținerii învinuitului este un mijloc eficient prin care se asigură prezența învinuitului la examinarea demersului privind aplicarea arestării preventive, conform art. 308 CPP.

Ordonanța privind reținerea persoanei bănuite și ordonanța privind reținerea învinuitului vor cuprinde mențiunile stipulate la art. 255 CPP, precum și dispoziția de reținere a bănuitului sau învinuitului.

În cazul reținerii în modalitățile date, se va întocmi un proces-verbal de reținere, în conformitate cu dispozițiile art. 167 CPP, care sunt aplicabile respectiv.

Reținerea persoanei în baza încheierii instanței în caz de infracțiune de audiență

Dacă în cursul ședinței de judecată se săvârșește o faptă ce conține elemente de infracțiune prevăzute de legea penală, președintele ședinței dispune identificarea persoanei care a săvârșit infracțiunea și reținerea ei, fapt despre care se face o mențiune în procesul-verbal al ședinței. Instanța adoptă o încheiere de trimitere procurorului a materialelor și de reținere a persoanei. Copia de pe încheiere și persoana reținută vor fi transmise neîntârziat procurorului sub escorta poliției judiciare. După ce va primi materialele și va fi adusă persoana reținută, procurorul va proceda conform legii (art. 171 CPP).

Este posibil ca, cu ocazia judecării unei cauze penale, civile sau de altă natură, participanții la proces să săvârșească o infracțiune în timpul ședinței. Asemenea infracțiuni se numesc infracțiuni de audiență și, de regulă, au legătură cu procesul care se judecă (de exemplu, declarația mincinoasă, concluzia falsă sau traducerea incorectă; calomnierea judecătorului sau atentarea la viața judecătorului), precum și alte infracțiuni care nu au legătură directă cu cauza dată și se pedepsesc cu închisoare pe un termen mai mare de un an.

Făptuitorul unei asemenea infracțiuni nu poate fi judecat în cadrul acestui proces, fiindcă nu s-a efectuat urmărirea penală în condițiile legii. Din aceste considerente, președintele ședinței de judecată constată prin încheiere fapta penală și dispune reținerea persoanei în cauză, sesizând procurorul în vederea începerii urmăririi penale conform legii.

Reținerea persoanei condamnate până la soluționarea chestiunii privind anularea condamnării cu suspendarea executării pedepsei sau anularea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen

Reținerea persoanei condamnate până la soluționarea chestiunii privind anularea condamnării cu suspendarea executării pedepsei sau anularea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen poate avea loc cu autorizația judecătorului de instrucție în baza demersului organului care execută sancțiunea penală, la care sunt anexate materialele ce confirmă tentativele persoanei de a se ascunde de instanță, de a se eschiva de la prezentare în instanță sau comiterea încălcării flagrante a condițiilor de executare a obligațiilor puse în fața ei.

Judecătorul de instrucție poate autoriza reținerea persoanei pe un termen de până la 10 zile din momentul privării ei de libertate.

Încheierea instanței privind autorizarea reținerii persoanei condamnate se transmite, pentru executare, organului care execută sancțiunile penale sau organului de poliție în a cărui rază teritorială se află domiciliul condamnatului. În cazul în care condamnatul s-a ascuns, încheierea instanței va fi executată de oricare dintre colaboratorii organului de urmărire penală sau ai organului de poliție care a depistat persoana căutată, iar despre executarea încheierii se informează instanța respectivă (art. 172 CPP).

Dacă cel condamnat cu suspendarea condiționată a executării pedepsei, în decursul termenului de probă, încalcă în mod sistematic obligațiile prevăzute de art. 90 alin. (6) CP, stabilite de instanță, sau ordinea publică, fiind supus răspunderii administrative, sau dacă condamnatul eliberat condiționat de pedeapsă înainte de termen potrivit art. 91 CP încalcă ordinea publică, pentru care fapt i-a fost aplicată o sancțiune administrativă, fie se eschivează cu premeditare de la îndeplinirea obligațiilor stabilite de către instanța de judecată în termenul de pedeapsă rămas neexecutat, organul care exercită controlul asupra comportării acestor categorii de condamnați înaintează demers judecătorului de instrucție pentru anularea eliberării condiționate de pedeapsă înainte de termen și trimiterea condamnaților pentru executarea pedepsei stabilite de către instanța de judecată.

Potrivit art. 471 alin. (3) CPP, participarea condamnatului la ședința de judecată este obligatorie. Prin urmare, pe durata soluționării chestiunii privind anularea suspendării condiționate a executării pedepsei sau privind anularea eliberării condiționate de pedeapsă înainte de termen, dar nu mai mult de 10 zile, condamnatul poate fi reținut dacă se eschivează de la prezentarea în instanța de judecată sau dacă a comis încălcări flagrante ale condițiilor de executare a obligațiilor stabilite.

Reținerea condamnatului poate fi soluționată în prezența acestuia, fiind adus forțat de către organele care execută sancțiunile penale, sau în lipsa lui, dacă acesta nu este găsit. Încheierea judecătorului de instrucție privind autorizarea reținerii condamnatului se transmite, pentru executare, organului care execută sancțiunile penale, dacă condamnatul este prezent; însă, în cazul în care acesta se eschivează încheierea se execută de organul de poliție.

Dacă cel condamnat cu suspendarea condiționată a executării pedepsei sau cel eliberat condiționat de pedeapsă înainte de termen săvârșește o nouă infracțiune în termenul de probă sau, după caz, în termenul de pedeapsă rămas

neexecutat, el poate fi reținut sau arestat în condițiile generale prevăzute de Codul de procedură penală pentru săvârșirea noii infracțiuni în cadrul urmăririi penale și judecării cauzei.

Înștiințarea despre reținere

Conform art. 173 CPP, persoana care a întocmit procesul-verbal de reținere, imediat, dar nu mai târziu de 6 ore, este obligată să dea posibilitate persoanei reținute să anunțe una din rudele apropiate sau o altă persoană, la propunerea reținutului, despre locul unde acesta este deținut, fie o anunță singură.

În cazul în care persoana reținută este cetățean al unui alt stat, despre reținere este informată, în termenul menționat în alin. (1) art.173 CPP, ambasada sau consulatul acestui stat, dacă persoana reținută o cere. Prin urmare, la reținerea unui cetățean străin, acestuia îi trebuie explicat (prin intermediul interpretului, dacă el nu cunoaște limba de stat) dreptul de a fi înștiințată reprezentanța statului respectiv și clarificat faptul dacă el solicită înștiințarea.

Dacă persoana reținută este militar, în termenul indicat mai sus este informată unitatea militară, în care ea își îndeplinește serviciul militar, sau centrul militar unde este la evidență, precum și persoanele menționate în alin. (1) art. 173 CPP.

În cazuri excepționale, dacă aceasta o cere caracterul deosebit al cauzei, în scopul asigurării secretului etapei de început a urmăririi penale, înștiințarea despre reținere poate fi făcută, cu consimțământul judecătorului de instrucție, în termen care nu va depăși 72 de ore de la reținere, cu excepția cazului în care persoana reținută este minoră.

În cazul în care, în urma reținerii persoanei, rămân fără supraveghere minori sau alte persoane pe care le are la întreținere ori bunurile acesteia, organul de urmărire penală este obligat să ia măsurile prevăzute la art. 189 CPP.

Înștiințarea rudelor apropiate sau a unei alte persoane se face, de regulă, în scris, anunțarea despre reținere fiind posibilă și verbal prin telefon. În caz că înștiințarea s-a făcut verbal, despre aceasta se va face mențiune în procesul-verbal de reținere. Prin „o altă persoană” se înțelege persoana apropiată celui reținut desemnată de către acesta.

Dacă însă înștiințarea despre reținerea persoanei bănuite de săvârșirea unei infracțiuni poate împiedica desfășurarea operativă a unor acțiuni procesuale

sau reținerea complicilor, iar în alte cazuri – pentru a asigura descoperirea infracțiunii, judecătorul de instrucție, în baza demersului reprezentantului organului de urmărire penală, poate amâna înștiințarea rudelor apropiate sau a unei alte persoane până la 12 ore, în conformitate cu art. 302, 304, 305, 306 CPP. Prevederea „înștiințarea despre reținere poate fi efectuată în termen care nu va depăși 72 de ore de la reținere” de la alin. (4) art. 173 CPP trebuie coroborată cu termenul de 12 ore, indicat la art. 302 CPP. Astfel, judecătorul de instrucție poate autoriza amânarea înștiințării reținerii cu cel mult 12 ore, după care reprezentantul organului de urmărire este obligat să înștiințeze rudele celui reținut. Termenul de 12 ore curge din momentul autorizării amânării de către judecător, iar înștiințarea se va face imediat după expirarea acestui termen înăuntrul timpului de 72 de ore de la reținere.

În legătură cu reținerea unei persoane, reprezentantul organului de urmărire penală are obligația de a verifica dacă nu este cazul unei rețineri nelegitime și de a proceda în conformitate cu art. 189 CPP, aplicând măsurile de ocrotire necesare.

Despre faptul reținerii persoanei este înștiințat apărătorul, care este admis în conformitate cu art. 167 CPP; dacă însă se decide amânarea înștiințării, apărătorul va fi preîntâmpinat despre păstrarea confidențialității, potrivit art. 212 CPP.

Înștiințarea despre reținere trebuie să conțină date privind timpul și locul reținerii, locul aflării persoanei reținute, cu indicarea adresei și telefonului, ofițerului de urmărire penală, în a cărui procedură se află cauza penală privind persoana reținută.

Eliberarea persoanei reținute

Persoana reținută urmează să fie eliberată în cazurile în care:

- 1) nu s-au confirmat motivele verosimile de a bănui că persoana reținută a săvârșit infracțiunea;
- 2) lipsesc temeiuri de a priva în continuare persoana de libertate;
- 3) organul de urmărire penală a constatat la reținerea persoanei o încălcare esențială a legii;
- 4) a expirat termenul reținerii;
- 5) a expirat termenul de reținere și instanța nu a autorizat arestarea preventivă a persoanei.

Persoana eliberată după reținere nu poate fi reținută din nou pentru aceleași temeuri. La eliberare, persoanei reținute i se înmânează un certificat în care se menționează de către cine a fost reținută, temeiul, locul și timpul reținerii, temeiul și timpul eliberării (art. 174 CPP).

Dacă în cazul verificării faptului săvârșirii infracțiunii de către persoana reținută se stabilește lipsa de probe în învinuire ori sunt administrate probe în apărare care combat circumstanțele prevăzute la art. 166 alin. (1) și (2) CPP sau se constată că fapta penală este săvârșită de o altă persoană, există un temei de eliberare din starea de reținere.

Dacă în decursul a 3 ore de la momentul aducerii persoanei reținute la organul de urmărire penală nu se înregistrează infracțiunea sau dacă după începerea urmăririi penale se constată unul din cazurile care exclud urmărirea penală prevăzute la art. 275, 285 CPP, după care procurorul dispune prin ordonanță încetarea procesului penal sau scoaterea persoanei reținute de sub urmărire penală până la expirarea termenului de 72 de ore, atunci există temeuri de eliberare din starea de reținere. În cazul lipsei temeiurilor pentru aplicarea arestării preventive față de bănuitul reținut, sau dacă, luându-se în considerație ocupația, vârsta, starea sănătății, situația familială și alte împrejurări ce privesc persoana reținută, arestarea acesteia se constată a fi inoportună, există temeuri de a elibera persoana din starea de reținere, aplicându-se sau nu o măsură preventivă neprivativă de libertate.

Persoana reținută urmează a fi eliberată și în cazul când la reținerea ei a fost comisă o încălcare esențială a legii. Constituie încălcare esențială a legii:

- a) reținerea în lipsa temeiurilor indicate în art. 166 alin. (1) și (2) CPP sau în art. 169-172 CPP;
- b) încadrarea juridică greșită a faptei, care nu se pedepsește cu privațiune de libertate pe un termen mai mare de un an;
- c) dacă subiectul reținut nu a atins vârsta răspunderii penale sau este subiect special, care se bucură de imunitate prevăzută de lege, și nu s-au respectat condițiile speciale (de exemplu, persoana este deputat, judecător);
- d) dacă lipsește procesul-verbal sau ordonanța cu privire la reținere sau acestea sunt întocmite cu încălcări grave (lipsește indicația cu privire la ora reținerii, semnătura reprezentantului organului de urmărire penală);

e) neînștiințarea persoanei reținute despre motivele reținerii în prezența unui apărător.

Expirarea termenului de 72 de ore obligă administrația locului de deținere a persoanei reținute să elibereze imediat această persoană, constituind un caz de încetare de drept a măsurii reținerii, potrivit art. 195 alin.(5) și (7) CPP.

În cazul când judecătorul de instrucție, examinând demersul privind aplicarea față de bănuit a arestării preventive, potrivit art. 307 CPP, respinge demersul sau aplică o măsură preventivă mai ușoară, bănuitul reținut se eliberează imediat din sala ședinței de judecată în baza încheierii instanței de judecată, chiar dacă termenul de 72 de ore nu a expirat.

Persoana reținută pentru temeiurile prevăzute la art. 166 CPP și eliberată poate fi reținută repetat numai pentru temeiurile prevăzute la art. 169 și 170 CPP.

Eliberarea persoanei reținute poate avea loc în primele 3 ore din momentul privării de libertate, când nu se întocmește procesul-verbal de reținere, dacă se decide neaplicarea reținerii în continuare, măsura reținerii asimilându-se cu aducerea forțată la organul de urmărire penală, precum și după întocmirea procesului-verbal de reținere – în timp de 72 de ore. În ambele cazuri de eliberare se înmânează un certificat în care se menționează de către cine a fost reținută, temeiul, locul și timpul reținerii, temeiul și timpul eliberării. Eliberarea persoanei reținute în primele 3 ore, când nu se întocmește procesul-verbal de reținere, se dispune de către organul de urmărire penală prin ordonanță motivată. Eliberarea persoanei reținute după întocmirea procesului-verbal de reținere și încarcerarea persoanei în camera de izolare preventivă se dispune de către procuror prin ordonanță motivată.

În cazul când față de bănuitul reținut prin ordonanța procurorului se aplică o măsură preventivă neprivativă de libertate, potrivit art. 177 CPP, eliberarea celui reținut se decide în baza acestui act procedural.

Dacă față de bănuitul reținut de către procuror se emite o ordonanță de scoatere de sub urmărire penală sau o ordonanță de încetare a urmăririi penale, eliberarea celui reținut se dispune în baza acestor acte procedurale.

Opinii critice asupra reglementării și practicii aplicării măsurii reținerii și arestării preventive

Din diferitele forme ale reținerii prevăzute în art. 165 CPP cea mai frecvent aplicată este reținerea persoanei bănuite de săvârșirea unei infracțiuni, pentru

care legea prevede pedeapsa cu închisoarea pe un termen mai mare de un an. În acest caz, persoana este reținută în baza procesului-verbal în cazul apariției nemijlocite a motivelor verosimile de a bănui că persoana a săvârșit infracțiune.

Aceste motive verosimile sunt reglementate în art 166 alin. (1), (2) CPP, însă constatarea unor temeuri legale de reținere de către organul de urmărire penală nu acordă acestuia automat dreptul de a-l reține pe cel bănuit pe un termen de 72 de ore. Prin urmare, reținerea unei persoane bătute poate fi justificată, considerăm, numai în cazul când există pericolul sustragerii de la urmărirea penală, împiedicării aflării adevărului sau continuării activității criminale. Așadar, legea procesual penală a prevăzut doar temeiurile reținerii, fără să reglementeze scopul acestei măsuri privative de libertate, deși acesta poate fi dedus prin interpretarea altor dispoziții ale Codului de procedură penală (de exemplu, a celor de la art. 175 alin. (1), (2)).

Stricto sensu, măsura reținerii bănuțului nu este considerată măsură preventivă, dar aplicarea ei urmărește aceleași scopuri ca și măsurile preventive. Iar între reținere și arestarea preventivă trebuie să existe o legătură indisolubilă și o continuitate. Astfel, reținerea, în opinia noastră, este începutul arestării preventive care se aplică în condiții speciale de către nemagistrați, dar pentru a fi adusă persoana reținută imediat în fața judecătorului de instrucție. În practică însă deseori aceste reglementări sunt înțelese și aplicate eronat (de exemplu, când persoana este reținută timp de 72 de ore și este eliberată după expirarea acestui termen fără să fie înaintat demers privind necesitatea arestării, fie demersul este înaintat formal pentru a justifica legalitatea reținerii). Prin urmare, facem propunere *de lege ferenda*: „Reținerea bănuțului poate fi dispusă numai dacă există pericolul sustragerii acestuia de la urmărirea penală, împiedicarea aflării adevărului sau continuării activității criminale”.

Totodată, până la verificarea legalității și temeiniciei reținerii bănuțului de către judecător, art. 167 alin. (1) CPP prevede înștiințarea procurorului despre faptul reținerii în termen de 6 ore de la întocmirea procesului-verbal de reținere (sau în termen de 9 ore de la reținerea de fapt a persoanei) cu scopul de a verifica legalitatea măsurii luate de organul de urmărire penală. Acest scop este confirmat și de art. 4 pct. e) și de art. 12 ale Legii cu privire la Procuratură din 14.03.2003¹, însă nu există reglementări detaliate ale acțiunilor procurorului

¹ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 73-75.

când acesta este înștiințat despre faptul reținerii unei persoane bănuite. Astfel, examinând conținutul art. 167 CPP se creează impresia că procurorul are un rol pasiv în cazul când un organ de urmărire penală anunță faptul reținerii unei persoane.

O altă prevedere ce a trezit discuții și a fost criticată și de experți de la Consiliul Europei (de exemplu, avizul dlui Bostjan Penco, Slovenia, din 26 iulie 2004) este durata de 72 de ore a reținerii. Astfel, Constituția Republicii Moldova (art. 25) și Codul de procedură penală (art. 11, 165, 166) prevăd, respectiv, sintagma „nu poate depăși 72 de ore” sau „nu mai mult de 72 de ore”. Însă, în practică organele de urmărire penală interpretează această prevedere ca termen fix stabilit pentru oricare caz de reținere, indiferent de circumstanțele concrete ale cauzei. Această practică (greșită, în opinia noastră) este susținută și de unele prevederi ale art. 175 CPP ce reglementează eliberarea persoanei reținute, și anume: la pct. 5) alin. (1) al acestuia se menționează „a expirat termenul de reținere și instanța nu a autorizat arestarea preventivă”. Din această reglementare rezultă că persoana nu poate fi eliberată până când nu expiră termenul de 72 de ore, chiar dacă judecătorul refuză să aplice arestarea preventivă. În opinia noastră, această prevedere contravine art. 5 al Convenției Europene pentru Drepturile și Libertățile Fundamentale ale Omului, prin faptul că persoana nu este adusă imediat, în fața judecătorului, ci doar la finele termenului de 72 de ore, iar dacă și este adusă imediat persoana oricum nu se eliberează până când nu expiră termenul de 72 de ore. Aici hotărârea judecătorului de instrucție privind refuzul arestării bănuitului reținut este, considerăm, un temei juridic incontestabil de eliberare imediată a persoanei din starea de reținere. Prin urmare, susținem că nu poate exista un termen fix de reținere, ci doar unele limite generale, iar durata reținerii este timpul necesar și rezonabil pentru a pregăti materialele privind aplicarea în continuare față de bănuitul reținut a măsurii arestării și pentru a aduce persoana în fața judecătorului.

Pentru a exclude aplicarea greșită a normei constituționale „reținerea nu poate depăși 72 de ore” facem în acest sens propuneri *de lege ferenda*:

- 1) Art.166 alin. (4) se expune în următoarea redacție: „Persoana reținută, în condițiile prezentului articol, trebuie adusă în cel mai scurt timp în fața judecătorului de instrucție pentru a fi examinată chestiunea arestării sau, după caz, a eliberării persoanei reținute”.

2) Alin. (5) se expune după cum urmează: „Procurorul în termen de cel mult 48 de ore din momentul reținerii va emite o ordonanță de eliberare a persoanei reținute, fie, după caz, va da indicații privind înaintarea demersului, conform art. 307 CPP, judecătorului de instrucție”.

În ce privește reținerea persoanei în baza ordonanței organului de urmărire penală pentru a fi pusă sub învinuire (conform art. 169 CPP) și reținerea învinuitului în baza ordonanței organului de urmărire penală până la arestare (conform art. 170 CPP), durata reținerii urmează a fi redusă, aceasta reieșind din faptul că pregătirea demersului cu privire la aplicarea arestării nu necesită timp îndelungat, materialul probator fiind deja suficient acumulat. Prin urmare, persoana reținută în asemenea cazuri urmează a fi adusă imediat în fața judecătorului de instrucție pentru a decide asupra stării de libertate.

Considerăm la fel că norma de la art. 172 CPP ce vizează reținerea persoanei condamnate până la soluționarea chestiunii privind anularea condamnării cu suspendarea executării pedepsei sau anularea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen trebuie abrogată. Aceasta din următoarele considerente:

- 1) Termenul reținerii până la 10 zile, deși este autorizat de judecătorul de instrucție, contravine Constituției (art. 25). Durata privării de libertate ce depășește 72 de ore în esență este arestare preventivă și nu reținere. Prin urmare, aici se dispune arestarea preventivă a persoanei condamnate, dar care beneficiază de diferite forme ale probațiunii;
- 2) Dacă aceasta este arestare preventivă, atunci ea trebuie să fie întemeiată și să se bazeze pe condițiile generale de aplicare a acestei măsuri. Din conținutul art. 172 alin. (1) CPP rezultă că persoana poate fi reținută dacă a încălcat flagrant condițiile probațiunii sau dacă nu se prezintă la judecată.

Aspecte istorice

Din dispozițiile Codului de procedură penală al Republicii Moldova din 1961 rezultă următoarele condiții generale care, întrunite cumulativ, constituiau garanții procesuale că măsura arestării preventive aplicată este legală și întemeiată:

- 1) procesul penal să fie declanșat;
- 2) fapta săvârșită să fie pedepsită cu privațiune de libertate pe un termen mai mare de un an;
- 3) să existe anumite temeiuri ce presupun posibilitatea apariției unor consecințe nefavorabile bunei desfășurări a procesului penal;
- 4) bănuitul (învinuitul) minor să fie audiat personal de către procurorul care dispune asupra arestării.

Prima condiție

Prima condiție indică la faptul că până la declanșarea procesului penal măsurile preventive, inclusiv arestarea preventivă, nu pot fi aplicate. Totodată, această condiție include și faptul existenței unui bănuित, învinuit sau inculpat în cauză. Iar calitatea de bănuित, învinuit și inculpat apare numai în cadrul unui proces penal legal declanșat.

A doua condiție

A doua condiție necesară aplicării arestării preventive este gravitatea faptei imputate învinuitului (înculpatului). Astfel, arestarea preventivă era posibilă numai în cazul săvârșirii unei infracțiuni pedepsite cu privațiune de libertate pe un termen mai mare de un an (art. 78 alin. (1) CPP). Reieșind din sistemul de sancționare penală al Republicii Moldova (Codul penal al Republicii Moldova din 1961 cu modificările ulterioare pînă la 1.03.1997) pentru 392 componente de infracțiuni (79,6%) era prevăzută pedeapsa cu privațiune de libertate pe un termen mai mare de un an. Iar în cazuri excepționale, pe care legea nu le indica explicit, arestarea preventivă era posibilă și pentru infracțiuni pedepsite cu privațiune de libertate pe un termen mai mic de un an (legea penală prevedea 33 componente de infracțiuni (6,7%) sancționate cu privațiune de libertate pe un termen de pînă la un an). Prin urmare, arestarea preventivă putea fi aplicată

pentru toate infracțiunile pedepsite cu închisoare, acestea constituind 86,3% din numărul total al componentelor de infracțiuni prevăzute de legea penală.

A treia condiție

A treia condiție stipulată în lege (art. 73 CPP) la general prevede că măsurile preventive pot fi aplicate în cazul în care există suficiente temeiuri pentru a presupune că învinuitul ar putea să se ascundă de organele de urmărire penală sau judecată, fie să împiedice stabilirea adevărului în procesul penal sau să săvârșească alte acțiuni criminale. Această condiție trebuia să fie motivată în mod special în faza urmăririi penale, deoarece legea procesual penală (art. 78 alin. (3) CPP) prevedea o dispoziție specială care anihila necesitatea prezentării de către anchetatorul penal precum că cel învinuit ar putea să se eschiveze de la urmărirea penală, să împiedice aflarea adevărului ori să săvârșească alte infracțiuni. Astfel, art. 78 alin. (3) CPP prevede expres 111 componente de infracțiuni (22,4% din numărul total de componente prevăzute de Partea Specială a Codului penal) pentru care arestarea preventivă putea fi aplicată numai pentru motivul că infracțiunea are un caracter periculos. Pentru aceste cazuri legiuitorul, reieșind din caracterul gravității faptei imputate, prezuma posibilitatea eschivării învinuitului de la urmărirea penală sau judecată, fie împiedicarea stabilirii adevărului în procesul penal de către acesta.

În faza judecării cauzei instanța de judecată putea dispune aplicarea arestării preventive față de inculpat pentru diferite motive sus-menționate, inclusiv pentru asigurarea executării sentinței.

A patra condiție

A patra condiție cuprinsă în art. 78 alin. (4) CPP prevedea că procurorul, soluționând chestiunea aplicării arestării preventive, era obligat să ia cunoștință în amănunte de toate materialele ce conțineau temeiuri pentru arestare și, în caz de necesitate, să interogheze el însuși persoana bănuită sau învinuită, iar pe minorul bănuit sau învinuit – în toate cazurile. Prin Legea nr. 1579 XIII din 27.02.1998 art. 78 CPP este modificat. Astfel, au fost specificate cazurile excepționale în care arestarea preventivă poate fi aplicată pentru infracțiunile sancționate cu privațiune de libertate pe un termen mai mic de un an, și anume: când există probe că bănuitul, învinuitul, inculpatul au săvârșit acțiuni indicate în art. 73 alin. (1) CPP. Totodată, prin această lege s-a exclus dispoziția prin care învinuitul putea fi arestat doar pentru faptul comiterii unei infracțiuni grave.

Organele care dispuneau asupra arestării preventive în faza de urmărire penală

Procurorul

Până în anul 1998 dreptul de a elibera mandat de arestare în faza urmăririi penale aparținea Procurorului General, loctiitorului acestuia, procurorului raional, procurorului orășenesc și procurorilor asimilați acestora. În absența procurorului raional, procurorului orășenesc și a procurorilor asimilați acestora, loctiitorul lor poate elibera mandat de arestare pe un termen de 5 zile (art. 78 alin. (5) CPP).

În Codul de procedură penală, la art. 78 alin. (2) (în redacția Legii nr.95 XIV din 16.07.1998) s-a prevăzut ca arestarea preventivă să se facă în baza mandatului de arestare emis de judecător (judecătoria de sector) sau în baza deciziei tribunalului.

Judecătorul

Tot prin această lege (art.78/1 alin. (4), (5) CPP) se prevedea: „La soluționarea chestiunii privind emiterea mandatului de arestare judecătorul este obligat să ia cunoștință, în mod confidențial, de toate materialele ce conțin temeieri pentru arestarea preventivă, precum și să verifice: dacă a fost respectată legislația în ceea ce privește pornirea procesului penal; reținerea bănuितului; atingerea vârstei de la care persoana bănuितă sau învinuită de săvârșirea infracțiunii poate fi supusă răspunderii penale; dacă legea prevede pedeapsa preventivă de libertate pe un termen mai mare de un an; dacă probele prezentate au fost dobândite pe cale legală; dacă izolarea persoanei de societate este absolut necesară și dacă legislația nu prevede o procedură deosebită pentru arestarea persoanei în cauză”.

Judecătorul îl audiază, în mod obligatoriu, pe bănuित sau învinuit, cu excepția cazurilor când acesta este declarat dispărut, se află în străinătate ori se sustrage urmăririi penale sau judecării.

Prin Legea nr.1090-XIV din 23.06.2000 art. 73, 78, 78/1 CPP au suferit unele modificări privind condițiile și procedura arestării preventive. Astfel, în art. 73 CPP termenul „temeieri” din prevederea „Suficiente temeieri pentru a presupune că bănuितul, învinuitul, inculpatul ar putea să se ascundă de organele de urmărire penală sau de judecată, să împedice stabilirea adevărului în procesul penal ori să săvârșească acțiuni criminale” a fost înlocuit cu termenul „date”: „Suficiente

date că bănuitul, învinuitul, inculpatul ...”. Astfel menționându-se necesitatea prezentării în instanța de judecată de către organele de urmărire penală a problemelor întru argumentarea necesității aplicării arestării preventive.

La soluționarea chestiunii privind emiterea mandatului de arestare, judecătorul este obligat să ia cunoștință în mod confidențial de toate materialele care conțin temeieri pentru arestarea preventivă, prezentate în mod obligatoriu de către persoana care a înaintat demersul.

Durata și modul de prelungire a arestării preventive în faza urmăririi penale

Durata arestării preventive include timpul privării de libertate cu titlu procesual a persoanei în calitate de bănuित, învinuit și inculpat.

Potrivit art. 73 alin. (5) CPP, arestarea bănuितului este posibilă chiar dacă nu i s-a pus încă în vedere învinuirea. În acest caz, învinuirea trebuie să i se pună în vedere cel mult în termen de 10 zile din momentul în care s-a dispus măsura preventivă. Dacă în acest termen nu i s-a pus în vedere învinuirea, măsura preventivă este anulată.

Anterior adoptării Constituției din 29 iulie 1994, termen inițial de ținere sub arest era prevăzut de art. 79 alin. (1) CPP: „În cursul cercetării crimelor termenul de ținere sub arest nu poate depăși 2 luni”. Prin urmare, acest termen se referea la arestarea în calitate de bănuित și /sau de învinuit.

În cazul imposibilității de a încheia cercetarea sau în cazul lipsei temeierilor pentru schimbarea măsurii arestării, acest termen putea fi prelungit până la 3 luni de procurorul raional, procurorul orășenesc și de procurorii asimilați acestora. În cazul unui dosar deosebit de complicat, termenul ținerii sub arest putea fi iarăși prelungit de Procurorul adjunct al Republicii Moldova – până la 9 luni, sau de Procurorul Republicii Moldova – până la un an de la data arestării. Această reglementare se referea la termenul-limită de arestare preventivă în faza urmăririi penale. La expirarea acestui termen-limită materialele dosarului urmau să fie transmise în judecată cu inculpatul în stare de arest, iar în caz contrar învinuitul trebuia eliberat imediat conform art. 79 alin. (2) CPP.

Constituția Republicii Moldova din 1994 stabilește, prin art. 25, anumite termene privind arestarea preventivă, și anume: termenul inițial „cel mult 30 de zile” și termenul-limită „până la 12 luni cu aprobarea prealabilă a Parlamentului”.

Astfel, art. 79 CPP, în redacția Legii din 3.11.1994 și a Legii din 9.12.1994, prevedea următoarea procedură privind durata și modul de prelungire a arestării preventive în faza urmăririi penale: procurorul raional elibera mandat de arestare pe un termen de cel mult 30 de zile care ulterior putea fi prelungit tot de către el încă cu o lună de zile.

O nouă prelungire a termenului putea fi efectuată doar în cazul unui dosar deosebit de complicat. Astfel, el putea fi prelungit de către locțiitorul Procurorului General – până la 5 luni și de către Procurorul General – până la 6 luni de la data arestării.

Totdată, în cazuri excepționale acest termen putea fi prelungit de Procurorul General până la 12 luni cu aprobarea prealabilă a Parlamentului. Astfel, locuțiunea legii „dosar deosebit de complicat” era aplicată de către adjunctul Procurorului General, iar locuțiunea „cazuri excepționale” – la discreția Procurorului General și a Parlamentului .

În continuare, legiuitorul a încercat să stabilească anumite criterii la prelungirea arestării preventive. Astfel, art. 79 CPP în redacția Legii nr. 1579-XIII din 27.02.1998 și a Legii nr. 95-XIV din 16.07.1998 prevedea: „În cazuri excepționale în funcție de caracterul complicat al cauzei penale, de gravitatea infracțiunii și în lipsa temeiurilor pentru schimbarea măsurii preventive, termenul de 30 de zile poate fi prelungit:

- 1) până la 6 luni – dacă persoana este învinuită de săvârșirea unei infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsa maximă de până la 15 ani privațiune de libertate;
- 2) până la 12 luni – dacă persoana este învinuită de săvârșirea unei infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsa maximă până la 25 de ani privațiune de libertate sau detențiune pe viață.

Învinuiților minori care, la data săvârșirii infracțiunii, nu au împlinit 16 ani, durata ținării sub arest poate fi prelungită numai până la 4 luni, iar învinuiților minori, care la data săvârșirii infracțiunii nu au împlinit 18 ani, durata ținării sub arest poate fi prelungită până la 6 luni.

Prelungirea duratei ținării sub arest până la 6 luni se dispunea de către judecătorul care a emis mandatul de arestare, iar în lipsa acestuia ori în cazul dispunerii măsurii arestării preventive de către instanța de recurs (tribunal) – de către orice alt judecător al instanței de judecată din raza de activitate a organului de anchetă preliminară sau unde se efectuează ancheta penală (art. 79 alin. (4) CPP).

Codul de procedură penală, la art. 79 alin. (5), prevedea: „O nouă prelungire a duratei Ținerii sub arest poate fi dispusă de cĂtre un judecĂtor al tribunalului – pĂnĂ la 9 luni Ńi de cĂtre un judecĂtor al CurȚii de Apel – pĂnĂ la 12 luni”. ȆnsĂ, aceste dispoziȚii nu au fost aplicate Ȇn practicĂ, deoarece art. 25 alin. (4) al ConstituȚiei reglementa Ȇn alt mod durata Ținerii sub arest: „Termenul arestĂrii poate fi prelungit cel mult pĂnĂ la 6 luni, iar Ȇn cazuri excepȚionale, cu aprobarea Parlamentului, pĂnĂ la 12 luni”.

Asupra acestei probleme s-a expus Curtea ConstituȚionalĂ care, prin HotĂrĂrea nr. 72 din 23.12.1999, declarĂ neconstituȚionale alin. (1), (2), (5) art. 79 CPP. Drept urmare, alin. (1), (2), (5) art. 79 CPP au fost modificate prin Legea nr. 1090-XIV din 23.06.2000, dupĂ cum urmeazĂ: „Ȇn funcȚie de complexitatea cauzei sau gravitatea infracȚiunii, precum Ńi Ȇn caz de pericol al dispariȚiei Ȇnvinutului sau de risc al exercitĂrii de presiuni asupra martorilor ori de nimicire sau deteriorare a mijloacelor de probĂ, la urmĂrirea penalĂ sau la judecarea cauzei, termenul arestĂrii poate fi prelungit cu cel mult pĂnĂ la 6 luni, iar Ȇn cazuri excepȚionale, la sĂvĂrșirea unei infracȚiuni pentru care legea prevede pedeapsa maximĂ de pĂnĂ la 25 de ani privaȚiune de libertate sau cu detenȚiune pe viaȚĂ, pĂnĂ la 12 luni. Prolungirea termenului de Ținere sub arest a persoanei se dispune de cĂtre judecĂtor Ȇn baza unui demers motivat al procurorului Ȇn condiȚiile legii”.

Tot prin Legea din 23.06.2000 art. 79/1 alin. (1) CPP este expus Ȇntr-o redacȚie ce vine Ȇn contradicȚie cu principiul separaȚiei puterilor Ȇn stat prevĂzut de art. 6 al ConstituȚiei, Ńi anume: „Ȇncheierea de prelungire a termenului de Ținere sub arest peste 6 luni va fi expediatĂ de ȆndatĂ de cĂtre judecĂtor Parlamentului care, printr-o hotĂrĂre, se va pronunȚa Ȇn privinȚa aprobĂrii prelungirii acestui termen”.

Aceste dispoziȚii contradictorii ale art. 79/1 alin. (5) CPP au fost abrogate prin Legea nr. 665-XV din 22.11.2001, datoritĂ faptului cĂ art. 25 alin. (4) al ConstituȚiei a fost modificat prin Legea nr. 351-XV din 12.07.2001, din el fiind exclusĂ sintagma „cu aprobarea prealabilĂ a Parlamentului”.

Prin urmare, pĂnĂ la adoptarea noului Cod de procedură penalĂ s-a confirmat regula cĂ arestarea preventivĂ Ȇn faza de urmĂrire penalĂ se dispune Ȇn termen de cel mult 30 de zile Ńi se prelungește pĂnĂ la 12 luni numai de cĂtre instanȚa de judecatĂ, deși dosarul se aflĂ la faza urmĂririi penale. AceastĂ concluzie se desprinde din conȚinutul art. 79 alin. (7) care prevedea: „DupĂ trimiterea cauzei Ȇn judecatĂ, inculpatul poate fi Ținut sub arest pĂnĂ la rezolvarea definitivĂ a cauzei Ȇntr-un termen rezonabil”.

Reglementări privind durata arestării în faza judecării

Tradițional, la faza judecării cauzei, măsura arestării preventive nu era reglementată, adică prin lege nu se stabileau careva termene fixe ale măsurilor preventive, existând prezumția că inculpatul se află în stare de arest atât timp cât este necesar judecării cauzei până la rămânerea definitivă a sentinței de condamnare. Însă, timpul aflării inculpatului în stare de arest atât la faza urmăririi penale, cât și la faza judecării cauzei era și este dedus din măsura de pedeapsă stabilită.

Totodată, legiuitorul, prin Legea nr. 1579 din 27.02.1998, a încercat să stabilească anumite limite ale arestării inculpatului în timpul judecării cauzei. Astfel, art. 79 alin. (6) CPP în redacția legii sus-menționate prevedea: „După trimiterea cauzei în judecată, durata ținerii sub arest a inculpatului, ca măsură preventivă, de la data la care cauza a venit spre judecare în instanța de judecată și până la pronunțarea sentinței, nu poate fi mai mare de 6 luni pentru persoanele învinuite de săvârșirea unei infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsă maximă până la 15 ani privațiune de libertate și de 12 luni pentru persoanele învinuite de săvârșirea unei infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsa maximă de până la 25 de ani privațiune de libertate sau detențiune pe viață”. Prin urmare, reieșind și din reglementările privind durata arestului la faza urmăririi penale, durata totală a arestării persoanei până la pronunțarea sentinței era de un an (pentru infracțiuni pedepsite cu cel mult 15 ani închisoare) și de doi ani (pentru infracțiuni pedepsite cu detențiune pe viață sau cu 25 ani de închisoare).

Însă, această dispoziție a legii nu a fost mult timp în vigoare și a fost abrogată urgent prin Legea nr. 95 din 16.07.1998, care a prevăzut un termen rezonabil al arestării inculpatului până la rezolvarea definitivă a cauzei.

Controlul legalității aplicării arestării preventive și prelungirii duratei

Până la adoptarea Constituției din 1994 nu era prevăzută expres posibilitatea atacării și controlului legalității mandatului de arestare dat de procuror, decât prin dispoziția generală prevăzută de art. 195 CPP, potrivit căreia: „Plângerile împotriva actelor procurorului, care efectuează ancheta preliminară sau unele acte de urmărire penală, se adresează procurorului ierarhic superior”.

O dată cu adoptarea la 29 iulie 1994 a Constituției Republicii Moldova s-a introdus elementul controlului judecătoresc asupra aplicării măsurii arestării preventive în faza urmăririi penale. Astfel, în alin. (4) art. 25 din Constituție se prevede: „Asupra legalității mandatului, arestatul se poate plânga judecătorului, care este obligat să se pronunțe prin hotărâre motivată”.

În acest sens, prin Legea nr. 258-XIII din 3.12.1994 s-a reglementat controlul judiciar al legalității mandatului de arestare eliberat de către procuror pe un termen de cel mult 30 de zile, prin art. 195/1, 195/2 CPP fiind prevăzută procedura contestării și a controlului judiciar al legalității mandatului de arestare. Prelungirea arestării preventive de către procurorul raional până la 2 luni, de către locțiitorul Procurorului General până la 5 luni, de către Procurorul General până la 6 luni și de către Parlament până la 12 luni nu era supusă nici unei forme de control.

Aderarea Republicii Moldova, la 12.09.1997, la Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor și Libertăților Fundamentale ale Omului a impus garantarea libertății individuale în procesul penal în conformitate cu prevederile acestei Convenții. Ca urmare, prin Legea nr. 1579-XIII din 27.02.1998, Codul de procedură penală se modifică și se completează cu dispoziția: „Arestarea preventivă se face în baza mandatului emis de judecător sau în baza deciziei tribunalului”. În acest sens se instituie procedura controlului legalității aplicării sau refuzului de a aplica măsura preventivă sub formă de arest potrivit art. 78/2 CPP, în redacția Legii nr. 95-XIV din 16.07.1998, care prevedea: „Controlul legalității aplicării sau refuzului de a aplica măsura preventivă sub formă de arest se efectuează de tribunale, care examinează materialele în complet din 3 judecători în termen de cel mult 5 zile de la primirea lor”. Recursul se examina cu participarea procurorului și a apărătorului în ședință închisă. În caz de necesitate, instanța poate să cheme în ședință bănuitul sau învinuitul, reprezentantul lui legal, persoana care face cercetarea penală, anchetatorul penal sau partea vătămată (art. 78/2 alin. (2) CPP).

Tot prin Legea nr. 1579-XIII din 27.02.1998, în Codul de procedură penală se introduce art. 79/2, care prevede controlul legalității prelungirii sau a refuzului de a prelungi durata ținerii sub arest, care se efectua în modul prevăzut de art. 78 alin. (2) CPP de către tribunale. În realitate, aceste dispoziții se refereau la controlul legalității prelungirii arestării preventive până la 6 luni, reieșind din conținutul art. 79 alin. (5) CPP. Prelungirea arestării de la 6 luni la 12 luni se făcea cu aprobarea Parlamentului și nu era supusă controlului judiciar, în această privință existînd control parlamentar.

Chestiunea revocării sau schimbării măsurii arestării preventive în faza urmăririi penale, precum și aplicarea, schimbarea sau revocarea arestării preventive în faza judecării cauzei nu era supusă nici unei căi de atac, deși în practică s-au înaintat plângeri în instanțele judecătorești, invocându-se art. 5 par. 4 al Convenției.

În problema dată s-a pronunțat Curtea Constituțională care, prin Hotărârea nr. 7 din 13.02.2001, declară neconstituționale prevederile art. 82, art. 223 CPP în partea în care, potrivit sensului atribuit de practica judiciară, nu oferă persoanelor interesate dreptul de a ataca cu recurs încheierile privind fixarea sau schimbarea măsurii preventive sub formă de arest.

Prin urmare, înainte de adoptarea în 2003 a noului Cod de procedură penală deja se stabilise controlul judiciar al legalității aplicării și prelungirii arestării preventive în faza de urmărire penală a tuturor termenelor, inclusiv a celui maximal de 12 luni, prin faptul modificării art. 25 alin. (4) al Constituției în redacția Legii nr. 351-XV din 12.07.2001. Potrivit art. 223 alin. (1) CPP, în faza judecării cauzei instanța de judecată avea dreptul printr-o încheiere să fixeze, să revoce măsura preventivă aplicată inculpatului, iar potrivit alin. (2) din același articol încheierea dată putea fi atacată cu recurs în termen de 5 zile în instanța ierarhic superioară de către persoanele interesate.

Asupra chestiunii privind măsura preventivă ce urmează a fi aplicată inculpatului instanța de judecată se pronunță obligatoriu la darea sentinței (art. 272 alin. (1) pct. 12 CPP). În acest caz, măsura arestării indicată în sentința de condamnare se menține până la intrarea în vigoare a acesteia. Recursul sau apelul îndreptat împotriva sentinței era exercitat și împotriva acestei măsuri preventive. Prin urmare, chestiunea privind măsura preventivă ce trebuie aplicată inculpatului în continuare era determinată de caracterul sentinței și al măsurii de pedeapsă aplicate. În acest sens instanța de judecată se conducea de dispozițiile art. 291 alin. (1) CPP ce reglementa cazurile de punere în libertate a inculpatului arestat, și anume: „Dacă inculpatul a fost achitat sau eliberat de pedeapsă, sau eliberat de executarea pedepsei, sau a fost condamnat la o pedeapsă neprivativă de libertate, instanța, dacă inculpatul se află în stare de arest, îl pune imediat în libertate, chiar în sala ședinței de judecată”.

În caz de condamnare la privațiune de libertate cu suspendarea pedepsei și cu atragerea obligatorie a condamnatului la muncă, instanța de judecată, ținând seama de persoană și de circumstanțele cauzei, este în drept de a-l elibera pe condamnat de sub arest (art. 291 alin. (2) CPP).

Măsurile preventive alternative arestării preventive

Un factor important în problema privind asigurarea libertății individuale în contextul aplicării sau neaplicării măsurii arestării preventive îl constituie reglementarea măsurilor preventive alternative arestării. În sens larg, toate

măsurile preventive neprivative de libertate sunt măsuri alternative arestării preventive.

Astfel, art. 73 CPP prevedea următoarele măsuri preventive neprivative de libertate:

- 1) declarația în scris de nepărăsire a localității;
- 2) garanția personală;
- 3) garanția organizației obștești;
- 4) supravegherea militarilor de către comandamentul unității militare;
- 5) supravegherea minorilor de către părinți, tutori, curatori. Iar față de minorii, care se aflau în instituții;
- 6) educative de tip închis – supravegherea de către administrația acestor instituții.

În practică se aplica pe larg doar declarația în scris de nepărăsire a localității pentru infracțiuni ușoare sau săvârșite din imprudență. Alte măsuri decât măsurile speciale aplicate minorilor și militarilor se aplicau foarte rar.

Prin Legea nr. 1090-XIV din 23.06.2000 Codul de procedură penală se completează cu art 79/3, 79/4 care reglementau eliberarea provizorie sub control judiciar sau pe cauțiune a persoanei arestate preventiv.

Astfel, potrivit art. 79/3 alin. (1) CPP, eliberarea provizorie sub control judiciar a persoanei arestate preventiv putea fi acordată de către instanța de judecată numai în cazul infracțiunilor săvârșite din imprudență, precum și în cazul infracțiunilor săvârșite cu intenție, pentru care legea prevedea o pedeapsă ce nu depășește 7 ani privațiune de libertate.

Conform art. 79/4 alin. (1) CPP, eliberarea provizorie pe cauțiune putea fi acordată persoanei arestate preventiv în cazul când s-a asigurat repararea prejudiciului cauzat prin infracțiune și s-a depus cauțiunea stabilită de instanță în cazul infracțiunilor săvârșite din imprudență, precum și în cazul infracțiunilor săvârșite cu intenție, pentru care legea prevedea o pedeapsă ce nu depășește 10 ani privațiune de libertate.

Potrivit art. 79/4 alin. (4) CPP, cuantumul cauțiunii era de la 300 până la 50.000 salarii minime (5.400-900.000 lei) și se stabilea de către instanța de judecată în dependență de starea materială a persoanei arestate și de gravitatea infracțiunii.

Eliberarea provizorie sub control judiciar sau pe cauțiune nu se acorda dacă învinuitul sau inculpatul avea antecedente penale ori existau date că el va săvârși o altă infracțiune sau va încerca să influențeze martorii ori să nimicească mijloacele materiale de probă, fie să dispară (art. 79/3 alin. (2) CPP).

Reglementarea acestor modalități exprese de eliberare provizorie din stare de arest preventiv nu a schimbat esențial situația privind aplicarea arestării preventive. În perioada 2000-2003 aceste modalități de eliberare provizorie au fost aplicate în practică foarte rar.

Arestarea în categoria măsurilor preventive în noua legislație

Categoriile măsurilor preventive

Articolul 175 al Codului de procedură penală determină următoarele categorii de măsuri preventive:

- 1) obligarea de a nu părăsi localitatea;
- 2) obligarea de a nu părăsi țara;
- 3) garanția personală;
- 4) garanția unei organizații;
- 5) ridicarea provizorie a permisului de conducere a mijloacelor de transport;
- 6) transmiterea sub supraveghere a militarului;
- 7) transmiterea sub supraveghere a minorului;
- 8) liberarea provizorie sub control judiciar;
- 9) liberarea provizorie pe cauțiune;
- 10) arestarea la domiciliu;
- 11) arestarea preventivă.

Condiții de aplicare

Măsurile preventive nu sunt categorii de pedepse penale, deși prin gravitatea lor uneori limitează, ca și pedeapsa penală, libertatea persoanei (de exemplu, arestarea preventivă). Acestea se aplică pentru prevenirea unor consecințe ce ar împiedica desfășurarea procesului penal legate de comportamentul celui acuzat.

Măsurile preventive se aplică numai bănuțului, învinuțului și inculpatului. Aceste măsuri sunt mijloace de influență psihologică sau limitative ori privative de libertate prin care se asigură comportamentul corespunzător al subiectului procesual penal de bază – bănuțul, învinuțul, inculpatul.

Aplicarea măsurilor preventive este posibilă numai după începerea urmării penale. Procurorul sau judecătorul de instrucție aplică măsurile prevăzute de lege, după caz, în faza de urmărire penală, iar instanța de judecată – în faza judecării cauzei.

Codul de procedură penală prevede diferite categorii de măsuri preventive: a) generale și speciale; b) privative de libertate și neprivative de libertate; c) principale și complementare.

Procurorul sau instanța de judecată poate aplica numai o singură măsură preventivă, cu excepția măsurii ridicării provizorii a permisului de conducere a mijloacelor de transport, care poate fi aplicată împreună cu o altă măsură preventivă, de regulă, neprivativă de libertate.

Impunerea altor interdicții (obligații) decât cele prevăzute de lege în cadrul măsurilor preventive este inadmisibilă.

Alin. (3) art. 175 CPP prevede exhaustiv măsurile preventive, acestea fiind aranjate în ordinea creșterii rigidității limitărilor impuse față de cel acuzat, pentru o aplicare individualizată a acestora, determinată de circumstanțele cauzei.

Arestarea la domiciliu și arestarea preventivă sunt măsuri privative de libertate și pot fi aplicate ca măsuri excepționale în cazul în care prin alte măsuri preventive desfășurarea normală a procesului penal nu poate fi asigurată decât prin izolarea de societate a bănuیتului, învinuitului, inculpatului. Față de bănuیتul, inculpatul minor sau militar pot fi aplicate atât măsurile generale, cât și măsura specială preventivă – transmiterea sub supraveghere.

Liberarea provizorie sub control judiciar, liberarea provizorie pe cauțiune și arestarea la domiciliu sunt măsuri alternative arestării preventive și se aplică atunci când formal persistă condițiile arestării preventive, însă scopul pretins poate fi atins și fără izolarea totală a celui acuzat.

În sens larg, toate măsurile preventive neprivative de libertate pot fi considerate măsuri alternative arestării preventive dacă acestea asigură desfășurarea normală a procesului. Multitudinea de măsuri preventive alternative arestării preventive se află în corespundere cu art. 5 par. 3 al Convenției Europene pentru Apărarea Drepturilor și Libertăților Fundamentale ale Omului, care prevede că „punerea în libertate poate fi subordonată unei garanții care să asigure prezentarea persoanei în cauză la audiere”.

Prevederea de la art. 175 alin. (5) CPP „numai față de persoana în privința căreia s-a înaintat demers pentru arestare sau față de bănuیتul, învinuitul, inculpatul care sunt deja arestați” menționează faptul că la examinarea chestiunii stării de libertate în cadrul procesului penal instanța de judecată trebuie să examineze obligatoriu posibilitatea lăsării în libertate cu prezentarea unor garanții din partea celui acuzat. Dacă măsura liberării provizorii sub control judiciar sau pe cauțiune prezumă starea de detenție procesuală (reținere sau arestare)

a celui acuzat, care solicită lăsarea în libertate, atunci arestarea la domiciliu poate fi aplicată la demersul organului de urmărire penală sau, după caz, al procurorului și în situația când cel acuzat se află în libertate.

Măsurile preventive se aplică în faza urmăririi penale pentru un timp prevăzut de lege cu posibilitatea prelungirii, iar în faza judecării cauzei – până la rămânerea definitivă a sentinței, cu excepția cazurilor încetării de drept a măsurilor preventive prevăzute de art. 195 CPP.

Temeiurile pentru aplicarea măsurilor preventive

Măsurile preventive pot fi aplicate de către organul de urmărire penală sau, după caz, de către instanța de judecată numai în cazurile în care există suficiente temeiuri rezonabile de a presupune că bănuitul, învinuitul, inculpatul ar putea să se ascundă de organul de urmărire penală sau de instanță, să împiedice stabilirea adevărului în procesul penal ori să săvârșească alte infracțiuni; de asemenea, ele pot fi aplicate de către instanță pentru asigurarea executării sentinței.

Prin noțiunea „temeiuri rezonabile” înțelegem date care presupun survenirea consecințelor negative indicate la art. 176 CPP. Aceste date pot fi obținute ca rezultat al acțiunilor procesual penale prevăzute de Titlul IV, Capitolul III al Codului de procedură penală, precum și în urma acțiunilor de investigație operativă.

Datele ce se iau în considerație la aplicarea măsurilor preventive au un caracter prezumtiv, iar posibilitatea survenirii consecințelor negative trebuie să fie rezonabilă. Pentru asigurarea executării sentinței, instanța de judecată aplică o măsură preventivă fără existența unor probe care presupun posibilitatea sustragerii inculpatului (condamnatului) de la executarea pedepsei, cu respectarea dispozițiilor art. 398 CPP.

Dacă pentru aplicarea măsurilor preventive neprivative de libertate legea nu prevede condiții anumite legate de sancțiunea penală pentru infracțiunea săvârșită, măsura arestării preventive și măsurile preventive alternative arestării pot fi aplicate numai cu condiția că pentru infracțiunea săvârșită se prevede o pedeapsă privativă de libertate pe un termen mai mare de 2 ani. Arestarea preventivă sau măsurile alternative acesteia pot fi aplicate și în cazul când pentru infracțiunea săvârșită legea prevede o pedeapsă privativă de libertate pe un termen mai mic de 2 ani, dar cu condiția că bănuitul, învinuitul, inculpatul se ascunde de organele de urmărire penală sau de instanța de judecată, a

săvârșit acțiuni de natură să împiedice aflarea adevărului ori a săvârșit o altă infracțiune cu intenție.

Prin urmare, la aplicarea acestor măsuri preventive o importanță deosebită are calificarea faptei incriminate celui față de care se aplică măsura preventivă. Aceasta se confirmă prin actul de începere a urmăririi penale, ordonanța de punere sub învinuire sau, după caz, prin rechizitoriu. Chestiunea calificării finale a infracțiunii în cadrul urmăririi penale o decide procurorul, iar la emiterea sentinței – instanța de judecată. Alte măsuri preventive decât arestarea preventivă și măsurile alternative acesteia pot fi aplicate atât în cazul unor infracțiuni care sunt sancționate cu pedepse neprivative de libertate, cât și al celor pentru care se prevede pedeapsa închisorii.

Pe lângă condițiile obligatorii deja menționate, la aplicarea măsurii preventive se iau în considerație și unele criterii complementare. Drept criterii complementare servesc circumstanțele care determină oportunitatea aplicării unei măsuri preventive față de bănuit, învinuit sau inculpat sau a neaplicării față de ei a nici uneia din astfel de măsuri.

Măsurile preventive nu se aplică obligatoriu în orice cauză penală. Astfel, obligația de a se prezenta la citație și de a informa organul de urmărire penală sau instanța de judecată despre schimbarea domiciliului nu constituie o măsură preventivă și se aplică atât față de cel acuzat, cât și față de martori sau partea vătămată.

Actele prin care se aplică măsurile preventive

În faza de urmărire penală procurorul aplică prin ordonanță orice măsură preventivă neprivativă de libertate (cu excepția următoarelor măsuri: ridicarea provizorie a permisului de conducere a mijloacelor de transport, liberarea provizorie sub control judiciar sau pe cauțiune) la demersul ofițerului de urmărire penală sau din oficiu. Judecătorul de instrucție aplică orice măsură preventivă privativă de libertate sau alternativă acesteia prin încheiere la demersul reprezentantului organului de urmărire penală sau, după caz, al procurorului, precum și orice măsură preventivă neprivativă de libertate în cazul când aplicarea unei măsuri preventive de libertate este inoportună în faza de urmărire penală.

Instanța de judecată aplică orice măsură preventivă privativă de libertate prin încheiere la cererea părților ori din oficiu în faza de judecată, precum și

prin sentință la deliberare până la rămânerea definitivă a acesteia. Instanțele de apel și de recurs soluționează chestiunea măsurilor preventive prin decizie.

În afara mențiunilor prevăzute la alin. (1) art. 177 CPP, ordonanța procurorului și încheierea instanței de judecată trebuie să cuprindă și mențiunile prevăzute de art. 255 alin. (2) CPP, precum și datele de anchetă ale bănuیتului, învinuitului sau inculpatului: ora, ziua, luna și anul întocmirii, durata aplicării măsurii preventive. Încheierea instanței de judecată privind arestarea la domiciliu, liberarea provizorie sub control judiciar sau pe cauțiune se vor menționa și interdicțiile prevăzute de lege pentru aceste măsuri. În actele procesuale respective se vor indica modul și termenul de atac, potrivit art. 196 CPP. În cazul aplicării măsurilor preventive neprivative de libertate, precum și a celor alternative arestării, în actul de aplicare se vor menționa și consecințele încălcării acestor măsuri.

Dacă arestarea preventivă și arestarea la domiciliu se aplică în faza urmăririi penale la demersul procurorului, iar în faza de judecată și din oficiu – de către instanța de judecată, atunci liberarea provizorie sub control judiciar pe cauțiune se aplică numai la cererea bănuیتului, învinuitului, inculpatului, apărătorului, soțului și rudelor apropiate, atât în cazul când se examinează demersul procurorului privind necesitatea aplicării arestării preventive, cât și în alte situații.

Ordonanța sau încheierea instanței de judecată se emite în mai multe exemplare:

- a) pentru a fi înmânate bănuیتului, învinuitului sau inculpatului;
- b) pentru executare anumitor organe;
- c) pentru procuror în faza de urmărire;
- d) pentru dosar, inclusiv judecătorului de instrucție, când acesta aplică măsura preventivă.

Bănuیتului, învinuitului sau inculpatului i se înmânează copia actului prin care se aplică o măsură preventivă neprivativă de libertate, acesta fiind numai decît prezent. În cazul arestării preventive, măsura dată poate fi aplicată atât în prezența, cât și în lipsa acestuia; prin urmare, la găsire i se va înmâna imediat de către organele de poliție o copie a încheierii sau, după caz, a mandatului de arestare.

Potrivit art. 307, 308 CPP, la aplicarea arestării preventive în faza de urmărire penală, judecătorul de instrucție întocmește și mandat de arestare în baza încheierii pronunțate în ședință de judecată privind aplicarea arestării preventive.

Spre deosebire de Codul de procedură penală din 1961 (art.78/1 alin.(7)), Codul de procedură penală astăzi în vigoare nu conține dispoziții privind structura

și conținutul mandatului de arestare, însă este evident că mandatul trebuie să aibă același conținut ca și încheierea privind aplicarea arestării preventive, și anume:

- 1) numărul, data și locul emiterii mandatului;
- 2) numele și prenumele judecătorului;
- 3) numele, prenumele, data și locul nașterii; domiciliul, locul de muncă, antecedentele penale, starea familială, starea sănătății și alte date despre persoana arestată;
- 4) fapta de a cărei săvârșire este bănuită sau învinuită persoana și calificarea acesteia conform Codului penal;
- 5) motivele și temeiurile aplicării arestării preventive;
- 6) durata ținerii sub arest, precum și timpul când expiră acest termen;
- 7) organul care va asigura executarea mandatului;
- 8) procedura (modul și termenul) de atacare a măsurii arestării preventive conform art. 311 CPP.

În cazul dat, mandatul de arestare este un act procedural prin care se pune în aplicare măsura arestării preventive în faza de urmărire penală.

Arestarea preventivă și arestarea la domiciliu

Cea mai aspră măsură preventivă care poate fi aplicată în cadrul unui proces penal față de bănuit, învinuit și inculpat este arestul preventiv și arestarea la domiciliu. Aplicarea acestor măsuri preventive necesită o atenție deosebită din partea organelor de urmărire penală și a instanțelor de judecată.

Aplicarea măsurilor preventive arestul și arestul la domiciliu afectează drepturile și libertățile fundamentale ale cetățenilor, garantate de Constituția Republicii Moldova (art. 25 „Libertatea individuală și siguranța persoanei”). Astfel, este necesară respectarea întocmai a principiului inviolabilității persoanei (art. 11 CPP), potrivit căruia nimeni nu poate fi arestat decât în cazurile și în modul stabilit de lege. Persoana arestată trebuie tratată cu respectarea demnității umane. Organul de urmărire penală sau instanța judecătorească este obligată să elibereze imediat orice persoană deținută ilegal sau dacă temeiurile arestării au decăzut.

Arestarea preventivă (art. 185 CPP) constă în deținerea bănuitului, învinuitului, inculpatului în stare de arest în locurile și condițiile prevăzute de lege și se aplică numai în cazul imposibilității aplicării unei alte măsuri preventive mai

ușoare la comiterea unei infracțiuni pentru care legea penală prevede pedeapsa privativă de libertate pe un termen mai mare de 2 ani, fiind posibilă și în cazul când pedeapsa este mai mică de 2 ani, dar învinuitul a comis cel puțin una din acțiunile prevăzute la alin. (1) art. 176 CPP (ascunderea de organul de urmărire penală sau de instanță, împiedicarea stabilirii adevărului în procesul penal ori săvârșirea altor infracțiuni). De asemenea, ea poate fi aplicată de instanța de judecată în scopul asigurării executării sentinței, dacă:

- bănuitul, învinuitul, inculpatul nu are loc permanent de trai pe teritoriul Republicii Moldova;
- bănuitul, învinuitul, inculpatul nu este identificat;
- bănuitul, învinuitul, inculpatul a încălcat condițiile altor măsuri preventive aplicate în privința sa (art. 185 alin. (2) CPP).

La soluționarea problemei privind necesitatea aplicării măsurii arestării preventive organul de urmărire penală și instanța de judecată vor lua în considerație următoarele criterii complementare:

- caracterul și gradul prejudiciabil al faptei incriminate;
- persoana bănuितului, învinuitului, inculpatului;
- vârsta și starea sănătății lui;
- ocupația lui;
- situația familială și prezența persoanelor întreținute;
- starea lui materială;
- prezența unui loc permanent de trai;
- alte circumstanțe esențiale (alin. (3) art. 176 CPP).

Arestarea la domiciliu constă în izolarea bănuितului, învinuitului, inculpatului de societate în locuința acestuia, cu stabilirea anumitor restricții.

Conform art. 175 alin. (5) CPP, arestarea la domiciliu se aplică numai față de persoanele în privința cărora s-a înaintat demers pentru arestare sau față de bănuितul, învinuitul, inculpatul care sunt deja arestați și se învinuiesc de comiterea unei infracțiuni ușoare, mai puțin grave sau grave, precum și de comiterea unei infracțiuni din imprudență. Față de persoanele care au depășit vârsta de 60 ani, față de persoanele invalide de gradul I, de femeile gravide, femeile care au la întreținere copii în vârstă de până la 8 ani arestarea la domiciliu poate fi aplicată și în cazul învinuirii de comitere a unei infracțiuni deosebit de grave.

Arestarea la domiciliu se aplică față de bănuित, învinuit, inculpat în baza hotărârii judecătoarei de instrucție sau a instanței de judecată în modul prevăzut la art. 185 și 186 CPP, în condițiile care permit aplicarea măsurii preventive sub

formă de arest, însă izolarea lui totală nu este rațională dacă aceasta nu o permite vârsta, starea sănătății, starea familială sau alte împrejurări.

Arestarea la domiciliu este însoțită de una sau mai multe din următoarele restricții:

- 1) interzicerea de a ieși din locuință;
- 2) limitarea convorbirilor telefonice, recepționării și expedierii corespondenței și utilizării altor mijloace de comunicare;
- 3) interzicerea de a comunica cu anumite persoane și de a primi pe cineva în locuința sa.

Persoana arestată la domiciliu poate fi supusă obligațiilor:

- 1) de a menține în stare de funcționare mijloacele electronice de control și de a le purta permanent;
- 2) de a răspunde la semnalele de control sau de a emite semnale telefonice de control, de a se prezenta personal la organul de urmărire penală sau la instanța de judecată la timpul fixat.

Supravegherea executării arestării la domiciliu se efectuează de către organul învestit cu asemenea atribuții.

Termenul, modul de aplicare, de prelungire a duratei și de atac al arestării la domiciliu sunt similare celor aplicate la arestarea preventivă.

În caz de nerespectare de către bănuțit, învinuit, inculpat a restricțiilor și obligațiilor stabilite de către judecătorul de instrucție sau instanță, arestarea la domiciliu poate fi înlocuită cu arestarea preventivă de către instanța de judecată din oficiu sau la demersul procurorului.

Arestarea este o măsură preventivă care afectează grav libertatea individuală a persoanei și instanța de judecată din oficiu va pune în discuție și va aplica măsuri alternative arestării, dacă prin aplicarea acestora pot fi prevenite consecințe nefavorabile procesului penal. În cazul aplicării măsurii privind liberarea provizorie pe cauțiune este necesar și acordul bănuțitului, învinuitului sau inculpatului de a depune cauțiunea.

Prin legi speciale care reglementează statutul unei anumite categorii de funcționari de stat sunt prevăzute garanții suplimentare la aplicarea arestării preventive.

Astfel, judecătorii din toate instanțele judecătorești se bucură de statutul de persoană inviolabilă, arestarea lor preventivă fiind posibilă numai cu acordul Consiliului Suprem al Magistraturii și al Președintelui Republicii Moldova sau, după caz, cu acordul Parlamentului – în privința judecătorului Curții Supreme

de Justiție (art. 19 al Legii cu privire la statutul judecătorului din 20.07.1995¹). Judecătorul Curții Constituționale poate fi arestat numai cu acordul prealabil al Curții Constituționale (art. 16 al Legii cu privire la Curtea Constituțională din 13.12.1994²). Avocații parlamentari pot fi arestați numai cu acordul prealabil al Parlamentului (art. 12 al Legii cu privire la avocații parlamentari din 17.10.1997³). Deputatul Parlamentului Republicii Moldova poate fi arestat numai cu acordul Parlamentului după ascultarea sa (art. 70 al Constituției, art. 10 al Legii privind statutul deputatului în Parlament din 7.04.1994⁴).

Termenul ținerii persoanei în stare de arest

Termenul ținerii persoanei în stare de arest curge de la momentul privării persoanei de libertate la reținerea ei, iar în cazul în care ea nu a fost reținută – de la momentul executării hotărârii judecătorești privind aplicarea acestei măsuri preventive. În termenul ținerii bănuیتului, învinuitului, inculpatului în stare de arest se include timpul în care persoana:

- 1) a fost reținută și arestată preventiv;
- 2) a fost sub arest la domiciliu;
- 3) s-a aflat într-o instituție medicală, la decizia judecătorului de instrucție sau a instanței, pentru expertiză în condiții de staționar, precum și la tratament, în urma aplicării în privința ei a măsurilor de constrângere cu caracter medical.

În cazul când arestarea preventivă a fost dispusă în lipsa învinuitului, deși Codul de procedură penală nu prevede expres procedura, reieșind din principiile generale ale procesului penal, termenul acestei măsuri curge din momentul executării hotărârii judecătorești, adică din momentul punerii în aplicare a mandatului de arestare prin reținerea efectivă a persoanei de către organul național competent și aducerea la cunoștință a actului procesual în baza căruia a fost aplicată măsura preventivă. Învinuitul reținut în baza mandatului de arestare emis în lipsa lui trebuie să fie adus de îndată înaintea instanței care a eliberat mandatul, pentru a da lămuriri și pentru a-i anunța motivele și temeiurile arestării, precum și dreptul de a-1 contesta în ordinea stabilită, fapt care se indică în procesul-verbal (Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție

¹ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1995, nr. 59-60.

² Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1995, nr.

³ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1997, nr. 282-83.

⁴ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1994, nr. 4.

a Republicii Moldova despre aplicarea de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale legislației de procedură penală privind arestarea preventivă și arestarea la domiciliu, nr. 4 din 28 martie 2005).

Ținerea persoanei în stare de arest în faza urmăririi penale până la trimiterea cauzei în judecată nu va depăși 30 de zile, cu excepția cazurilor prevăzute de lege. Curgerea duratei arestării preventive în faza urmăririi penale se întrerupe la data când procurorul trimite cauza în instanță spre judecare, când arestarea preventivă sau arestarea la domiciliu se revocă ori se înlocuiește cu o altă măsură preventivă neprivativă de libertate.

În termenul arestării preventive se include timpul reținerii, arestării la domiciliu și timpul aflării persoanei internate într-o instituție medicală în condiții de staționar în baza hotărârii judecătorești. Toate acestea sunt forme de privare a libertății și se calculează pentru a fi luate în considerație la prelungirea arestării preventive în faza urmăririi penale, precum și pentru computarea acestei durate din pedeapsa stabilită de către instanța de judecată potrivit art. 88 Cod penal. Timpul aflării în stare de arest pe teritoriul unui stat străin până la extrădare nu se include în termenul de arest preventiv în faza de urmărire penală, ci doar pentru computarea acestei durate din pedeapsa stabilită de către instanța de judecată potrivit art. 88 Cod penal. În acest din urmă caz termenul arestului preventiv urmează a fi calculat din momentul când persoana efectiv a trecut hotarul Republicii Moldova și organul de urmărire penală a avut acces la el pentru a-l implica efectiv în procesul penal în desfășurare.

Termenul inițial de 30 de zile al arestării preventive se referă la persoana învinuită. Dacă persoana nu este pusă sub învinuire, durata arestării preventive nu poate depăși 10 zile (art. 307 alin. (5) CPP).

Calcularea termenelor arestării preventive se face, potrivit art. 233 CPP, în zile și luni. Fiecare lună are 30 de zile. Totodată, în încheierea de aplicare a arestării preventive sau de prelungire se vor indica data și ora când expiră termenul acestei măsuri.

Prelungirea termenului ținerii persoanei în stare de arest

Prelungirea arestării preventive se face numai în faza de urmărire penală pentru învinuit până la înmânarea copieii rechizitorului acestei persoane conform art. 297 CPP. După trimiterea cauzei în judecată, curgerea termenului arestării se întrerupe, în sensul că la judecată nu este prevăzută procedura prelungirii

arestării, inculpatul fiind ținut în stare de arest până la rămânerea definitivă a sentinței de condamnare.

Durata arestării preventive a inculpatului se calculează pentru a fi dedusă din măsura de pedeapsă penală, potrivit art. 88 Cod penal.

Revocarea, înlocuirea sau încetarea de drept a măsurii arestării preventive, potrivit art. 195 CPP, precum și evadarea persoanei arestate preventiv din locurile de detenție preventivă întrerup curgerea duratei arestării preventive.

Alin. (3) art. 186 CPP prevede două categorii de condiții întrunite cumulativ care sunt temeiuri de prelungire a arestării preventive față de învinuit.

În cazuri excepționale, în funcție de complexitatea cauzei penale, de gravitatea infracțiunii și în caz de pericol al dispariției învinuitului ori de risc al exercitării din partea lui a presiunii asupra martorilor sau al nimicirii ori deteriorării mijloacelor de probă, durata ținerii învinuitului în stare de arest preventiv în faza urmăririi penale poate fi prelungită:

- 1) până la 6 luni, dacă persoana este învinuită de săvârșirea unei infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsă maximă de până la 15 ani închisoare;
- 2) până la 12 luni, dacă persoana este învinuită de săvârșirea unei infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsă maximă de până la 25 de ani închisoare sau detențiune pe viață.

Totodată, legea prevede posibilitatea prelungirii duratei arestării preventive în cazuri excepționale, care sunt lăsate la discreția instanței de judecată.

Prima condiție se referă la existența în continuare a posibilității de survenire a consecințelor nefavorabile procesului penal. Această condiție este lăsată la aprecierea instanței de judecată.

A doua condiție este formală, fiind determinată de infracțiunea imputată învinuitului. Condiția în cauză stabilește termenul-limită de arestare preventivă în faza urmăririi penale în funcție de sancțiunea penală prevăzută de legea penală. Dar gravitatea faptei imputate prin ea însăși nu legitimează o detenție provizorie foarte lungă dacă nu există temeiuri indicate la prima condiție. Astfel, Curtea Europeană, în cazul *Letellier versus Franța* (decizia din 26 iunie 1991), a menționat că după expirarea unui anumit timp de detenție prejudiciară nu mai este suficientă invocarea temeiurilor inițiale, ci, pentru confirmarea cercetării în stare de arest, sunt necesare alte motive relevante și suficiente, precum și o stăruință deosebită a autorităților la desfășurarea procedurilor.

La expirarea termenelor-limită de 6 luni sau, după caz, de 12 luni de arestare preventivă, cauza penală trebuie trimisă în judecată conform art. 297 CPP, sau urmărirea penală continuă, învinuitul fiind eliberat obligatoriu din starea de arest, pentru că este un caz de încetare de drept a acestei măsuri, conform art. 195 alin. (5) pct. 1) CPP.

Arestarea, precum și prelungirea arestării preventive a unui învinuit minor în faza de urmărire penală se dispune în cazuri excepționale pentru săvârșirea infracțiunilor grave, deosebit de grave sau excepțional de grave, și numai pentru o durată de cel mult 4 luni.

Fiecare prelungire a duratei arestării preventive nu poate depăși 30 de zile.

În caz dacă este necesar de a prelungi durata arestării preventive a învinuitului, procurorul, nu mai târziu de 5 zile până la expirarea termenului de arestare, înaintează judecătorului de instrucție un demers privind prelungirea acestui termen.

Termenul „nu mai târziu de 5 zile până la expirarea termenului de arestare” este un termen de recomandare și înaintarea demersului privind prelungirea arestării preventive mai târziu de 5 zile, dar până la expirarea termenului precedent, nu este temei de refuz privind prelungirea arestării preventive.

Soluționând legalitatea demersului procurorului privind prelungirea termenului arestării preventive, arestării la domiciliu, judecătorul de instrucție trebuie să stabilească suplimentar:

- a) dacă au fost luate toate măsurile necesare pentru terminarea urmăririi penale în termen rezonabil;
- b) dacă termenul urmăririi penale a expirat sau este prelungit în modul convenit și de un procuror împuternicit;
- c) dacă există circumstanțe excepționale, stabilite în art. 186 alin. (3) CPP, care au servit drept temei pentru prelungirea termenului arestării preventive sau arestării la domiciliu;
- d) dacă există alte circumstanțe care au influențat asupra perioadei de ținere a persoanei în stare de arest preventiv sau arest la domiciliu;
- e) dacă au apărut circumstanțe care permit anularea, revocarea sau schimbarea măsurii arestării preventive, arestării la domiciliu cu una mai ușoară.

Adresarea repetată cu demers privind aplicarea măsurii arestării preventive sau a arestării la domiciliu în privința aceleiași persoane în aceeași cauză, după

respingerea demersului precedent, se admite numai dacă apar circumstanțe noi ce servesc drept temei pentru aplicarea față de învinuit a măsurii de arestare preventivă sau a arestării la domiciliu.

Recursul asupra aplicării sau neaplicării arestului

Încheierea judecătorului de instrucție privind aplicarea sau neaplicarea arestării preventive sau a arestării la domiciliu, prelungirea sau refuzul de a prelungi durata ei poate fi atacată cu recurs. Modalitatea atacării încheierii este reglementată de art. 311 CPP.

În baza acestei legi, recursul împotriva încheierii judecătorului de instrucție privind aplicarea sau neaplicarea arestării preventive sau a arestării la domiciliu, privind prelungirea sau refuzul de a prelungi durata ei, privind liberarea provizorie sau refuzul liberării provizorii se depune de către procuror, bănuit, învinuit, apărătorul său, reprezentantul său legal în instanța ierarhic superioară, direct sau prin intermediul instanței judecătorești care a adoptat încheierea ori prin intermediul administrației locului de deținere, în termen de 3 zile de la data adoptării încheierii.

Administrația locului de detenție, primind recursul, este obligată să-l înregistreze și imediat să-l expedieze conform competenței, aducând faptul la cunoștința procurorului.

Instanța de recurs, primind recursul, solicită de la procuror materialele ce confirmă necesitatea aplicării măsurii preventive respective sau a prelungirii duratei ei.

Procurorul este obligat să prezinte în instanța judecătorească materialele respective în decurs de 24 de ore din momentul primirii de la administrația locului de deținere a bănuitului, învinuitului a informației despre recursul înaintat sau din momentul solicitării instanței de a i se prezenta materialele ce confirmă necesitatea aplicării măsurii preventive respective sau a prelungirii duratei ei.

Controlul judiciar al legalității încheierii judecătorului de instrucție privind măsurile preventive aplicate și prelungirea duratei lor, adoptate în condițiile art. 307-310 CPP, se efectuează de către instanța judecătorească ierarhic superioară într-un complet format din 3 judecători.

Instanța de recurs judecă recursul în decurs de 3 zile din momentul primirii lui.

Controlul judiciar privind legalitatea arestării se efectuează în ședință închisă, cu participarea procurorului, bănuitului, învinuitului, apărătorului și a reprezentantului lui legal.

Neprezentarea bănuیتului, învinuitului care nu este privat de libertate și a reprezentantului lui legal, care au fost citați în modul prevăzut de lege, nu împiedică examinarea recursului.

La deschiderea ședinței de judecată în instanța de recurs, președintele ședinței anunță ce recurs va fi examinat, concretizează dacă persoanelor prezente la ședință le sunt clare drepturile și obligațiile lor. După ce recurentul, dacă participă la ședință, argumentează recursul, fiind apoi audiate celelalte persoane prezente în ședință.

În urma controlului judiciar efectuat, instanța de recurs pronunță una din următoarele decizii:

1) admite recursul prin:

a) anularea măsurii preventive dispuse de judecătorul de instrucție sau anularea prelungirii duratei acesteia și, dacă este cazul, eliberarea persoanei de sub arest;

b) aplicarea măsurii preventive respective care a fost respinsă de judecătorul de instrucție, cu eliberarea mandatului de arestare sau aplicarea unei alte măsuri preventive, la alegerea instanței de recurs, însă nu mai aspră decât cea solicitată în demersul procurorului, sau cu prelungirea duratei măsurii respective;

2) respinge recursul.

În cazul în care în ședința de judecată nu au fost prezentate materiale ce confirmă legalitatea aplicării măsurii preventive respective sau a prelungirii duratei ei, instanța de recurs pronunță decizia de anulare a măsurii preventive dispuse sau, după caz, a prelungirii duratei ei și eliberează persoana reținută sau arestată.

Copia de pe decizia instanței de recurs sau, după caz, mandatul de arestare se înmânează procurorului și bănuیتului, învinuitului imediat, iar dacă a fost pronunțată o decizie prin care măsura preventivă sau prelungirea duratei acesteia a fost anulată, copia de pe decizie se expediază în aceeași zi la locul de deținere a persoanei arestate sau, respectiv, la secția de poliție de la locul de trai al bănuیتului, învinuitului. Dacă persoana în privința căreia a fost anulată arestarea preventivă sau arestarea la domiciliu ori care a fost eliberată provizoriu participă la ședința de judecată, ea se eliberează imediat din sala de ședință.

În caz de respingere a recursului, examinarea unui nou recurs privind aceeași persoană în aceeași cauză se admite la fiecare prelungire a duratei măsurii preventive respective.

Obligațiile administrației instituțiilor de deținere a persoanelor reținute sau arestate

Bănuitul, învinuitul sau inculpatul arestat, indiferent de faptul dacă colaborează sau nu cu organele de urmărire penală, are dreptul la securitate personală. Astfel, în cazul apariției vreunui pericol pentru viața și sănătatea prevenitului, acesta este în drept să prezinte colaboratorului locului de arest preventiv o cerere de a fi transferat într-o încăpere unde pericolul dat lipsește. În cazul respectiv, persoana cu funcție de răspundere este obligată să ia măsuri urgente pentru a transfera prevenitul într-un loc nepericulos. Potrivit art. 15 al Legii privind protecția de stat a părții vătămate, a martorilor și a altor persoane care acordă ajutor în procesul penal din 28 ianuarie 1998¹, față de persoanele arestate preventiv pot fi aplicate și alte măsuri de protecție de stat. Refuzul administrației de a lua măsuri de protecție în privința prevenitului poate fi atacat la procuror, care are obligația să exercite controlul legalității aflării persoanelor în locurile de detenție.

Administrația instituției de deținere a persoanelor reținute sau arestate este obligată:

- 1) să asigure securitatea persoanelor deținute, să le acorde protecția și ajutorul necesar;
- 2) să asigure persoanelor deținute accesul la asistență medicală independentă;
- 3) să înmâneze în aceeași zi persoanelor deținute copii de pe documentele procesuale parvenite în adresa lor;
- 4) să asigure înregistrarea plângerilor și a cererilor persoanelor deținute;
- 5) să trimită, în aceeași zi, plângerile și alte cereri ale persoanelor deținute adresate instanței de judecată, procurorului sau altor colaboratori ai organului de urmărire penală, fără a le supune controlului și cenzurii;
- 6) să întocmească un proces-verbal privind refuzul persoanei deținute de a fi adusă în instanță;
- 7) să admită întrevederi libere ale persoanei deținute cu apărătorul, reprezentantul său legal, mediatorul, în condiții confidențiale, fără a limita numărul și durata întrevederilor;
- 8) să asigure aducerea persoanei deținute la organul de urmărire penală sau la instanță la timpul indicat de acestea;

¹ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1998, nr. 27-27.

- 9) să asigure, la cererea organului de urmărire penală sau a instanței, posibilitatea de a exercita acțiuni procesuale cu participarea persoanei deținute la locul deținerii;
- 10) în baza hotărârii organului de urmărire penală sau a instanței, să transfere persoana deținută în alt loc de deținere, precum și să exercite și alte cerințe ale acestui organ în măsura în care acestea nu contravin regimului de deținere stabilit prin lege;
- 11) cu 7 zile până la expirarea termenului de deținere a persoanei, să informeze despre aceasta organul respectiv;
- 12) să elibereze imediat persoanele deținute fără hotărârea judecătorului, precum și în cazul expirării termenului de deținere fixat de judecător;
- 13) să înmâneze persoanei eliberate certificat conform prevederilor art. 174 alin. (3) CPP, care prevede că la eliberarea persoanei reținute i se înmânează certificat în care se menționează de către cine a fost reținută, locul și timpul reținerii, temeiurile și timpul eliberării (art. 187 CPP).

Eliberarea persoanei aflate sub arest preventiv se face de către șeful locului de arest preventiv în temeiul hotărârii judecătorului de instrucție sau a instanței de judecată. La expirarea termenului de ținere sub arest, eliberarea persoanei aflate sub arest preventiv se face în temeiul deciziei șefului locului de arest preventiv. Hotărârea judecătorului de instrucție sau a instanței de judecată cu privire la eliberarea persoanei aflate sub arest preventiv urmează a fi executată imediat după primirea ei la locul de arest preventiv (art. 330 Cod de executare al RM).

Persoanelor eliberate de sub arest li se înmânează actele, lucrurile, banii păstrați în conturile personale în instituția dată.

Dreptul persoanei reținute sau arestate la măsuri de ocrotire

La examinarea chestiunii privind aplicarea măsurii reținerii, arestării preventive, arestării la domiciliu, organul de urmărire penală, judecătorul de instrucție și instanța de judecată, după caz, au obligația să stabilească dacă în urma aplicării măsurilor privative de libertate față de bănuț, învinuit, inculpat nu rămân fără supraveghere minorii, persoanele iresponsabile, bolnave, cu vârsta înaintată, care se aflau în îngrijirea acestora.

Conform prevederilor art. 189 CPP, în cazul în care persoana reținută sau arestată are sub ocrotirea sa minori, persoane recunoscute iresponsabile, persoane cărora li s-a instituit curatelă sau persoane care, din cauza vârstei, bolii sau din alte cauze, au nevoie de ajutor, despre aceasta vor fi informate autoritățile competente pentru a lua față de aceste persoane măsuri de ocrotire. Obligația de a informa despre necesitatea aplicării măsurilor de ocrotire revine organului care a efectuat reținerea sau arestarea preventivă.

Dispozițiile organului de urmărire penală sau ale instanței în vederea luării măsurilor de ocrotire față de persoanele menționate la alin. (1) același articol, ramase fără ocrotire, sunt executorii pentru autoritatea tutelară, precum și pentru conducătorii instituțiilor medicale sau sociale de stat. Organul de urmărire penală sau instanța poate transmite minorii, persoanele iresponsabile sau cele de vârstă înaintată sub ocrotire rudelor, cu consimțământul acestora.

Persoana ale cărei bunuri au rămas fără supraveghere în urma reținerii, arestării preventive sau arestării la domiciliu are dreptul la supravegherea acestor bunuri, inclusiv la îngrijirea și hrănirea animalelor domestice, asigurată de organul de urmărire penală la cerința acestei persoane și din contul ei. Dispozițiile organului de urmărire penală sau ale instanței privitor la asigurarea supravegherii bunurilor persoanei și îngrijirii lor sunt obligatorii pentru conducătorii respectivi ai instituțiilor de stat.

Măsurile de ocrotire prevăzute la art. 189 CPP se vor lua și în privința persoanelor care se aflau sub ocrotirea părții vătămate, în privința bunurilor și domiciliului acestora.

Organul de urmărire penală sau instanța de judecată informează neîntârziat persoana reținută, arestată preventiv sau arestată la domiciliu, precum și alte persoane interesate, despre măsurile de ocrotire luate în condițiile art. 189 CPP.

Modalitatea informării persoanei private de libertate despre luarea măsurilor de ocrotire poate fi în scris sau verbal, prin telefon.

Măsurile de ocrotire se aplică pe durata măsurilor privative de libertate.

În cazul când bănuitul, învinuitul sau inculpatul este eliberat din starea de reținere sau arest preventiv, organele de urmărire penală sau, după caz, instanța de judecată va anunța organele de stat, care exercită măsurile de ocrotire, despre încetarea acestor măsuri.

Înlocuirea, revocarea sau încetarea de drept a măsurii preventive

Măsurile preventive, fiind măsuri procesuale provizorii, luate în funcție de anumite împrejurări concrete, legate de cauza penală și de persoana făptuitorului, pot fi înlocuite una cu alta în funcție de schimbarea temeiurilor ce au contribuit la luarea măsurii preventive inițiale. Astfel, în cadrul urmăririi penale sunt posibile: modificarea învinuirii – atât în sensul atenuării, cât și în sensul agravării ei; administrarea suficientă a probelor – în cazul când măsura preventivă s-a aplicat pentru temeiul că învinuitul ar putea împiedica aflarea adevărului, fie că s-a schimbat starea sănătății sau situația lui familială, au fost încălcate condițiile măsurii preventive luate anterior; pronunțarea sentinței de condamnare privind pedeapsa închisorii – când inculpatului i-a fost aplicată anterior o măsură preventivă neprivativă de libertate. Toate acestea sunt circumstanțe ce servesc drept temei pentru înlocuirea măsurilor preventive.

Înlocuirea măsurii preventive poate fi dispusă în faza urmăririi penale, de regulă, la cerere, sau demers, iar în faza judecării – și din oficiu, de către instanța judecătorească.

Procurorul poate dispune prin ordonanță motivată numai înlocuirea unei măsuri preventive neprivative de libertate cu alta neprivativă de libertate (cu excepția liberării provizorii sub control judiciar sau pe cauțiune). Ofițerul de urmărire penală, dacă constată necesitatea înlocuirii măsurii preventive, înaintează demers procurorului.

Toate dispozițiile legii privind aplicarea unei măsuri preventive sunt aplicabile și în situația înlocuirii măsurii preventive.

Chestiunea înlocuirii măsurii preventive în faza urmăririi penale se decide, în funcție de caz, de către procuror sau judecătorul de instrucție, în faza judecării la repartizarea cauzei pentru judecare, pe parcursul judecării în condițiile art. 329 alin. (1) CPP la deliberare și adoptarea sentinței de către instanța de judecată care examinează fondul cauzei.

Revocarea, spre deosebire de înlocuirea măsurii preventive, presupune faptul dispariției temeiurilor ce au fost necesare luării acesteia și inexistenței temeiurilor de aplicare a altor măsuri preventive. Revocarea măsurii preventive prevede desființarea tuturor obligațiilor impuse anterior în cadrul unei măsuri preventive, cu excepția revocării liberării provizorii.

O dată cu revocarea măsurii preventive se ia obligația în scris de a se prezenta la citarea organului de urmărire penală sau a instanței de judecată și de a le informa despre schimbarea domiciliului.

Sintagma din art. 195 alin. (2) CPP „se revocă de către organul care a dispus-o” urmează a fi interpretată nu numai *ad litteram*, fiind posibilă revocarea măsurii preventive de către judecătorul de instrucție sau de către instanța judecătorească cu ocazia contestării aplicării unei măsuri preventive în condițiile legii ori cu ocazia trimiterii cauzei la instanța de judecată.

De regulă, oportunitatea înlocuirii sau revocării măsurii preventive este decisă la latitudinea procurorului, judecătorului de instrucție sau, după caz, a instanței de judecată, care apreciază faptul dispariției temeiurilor pentru menținerea în continuare a măsurii preventive. Însă, în privința măsurilor privative de libertate revocarea trebuie interpretată mult mai categoric: prin prisma dispoziției constituționale (art. 25 alin. (6) al Constituției) care prevede că „eliberarea celui reținut sau arestat este obligatorie dacă motivele reținerii sau arestării au dispărut”.

O situație similară revocării este soluția anulării măsurii preventive, dispusă, în urma soluționării recursului, de către judecătorul de instrucție sau instanța ierarhic superioară, unde se constată lipsa temeiurilor legale de aplicare a măsurii preventive, precum și faptul dispariției temeiurilor pentru menținerea în continuare a măsurii preventive. După consecințele lor juridice, anularea și revocarea măsurii preventive sunt instituții identice. Deosebirea fiind nu în efecte, ci în procedura după care se dispune.

Revocarea măsurii preventive se dispune prin ordonanță, de către procuror, sau prin încheiere, de către judecătorul de instrucție, sau, după caz, de instanța judecătorească, nefiind susceptibile de a fi atacate.

Instanța de judecată dispune revocarea măsurii preventive prin sentință la soluționarea cauzei în primă instanță, precum și prin decizie la soluționarea apelului, potrivit art. 416 CPP, sau a recursului, pentru care nu este prevăzută calea de atac, apelul, conform art. 450 CPP.

Codul de procedură penală prevede, la art. 195 alin. (3), prerogativa excepțională de înlocuire și revocare a măsurilor preventive privative de libertate și alternative arestării preventive, care aparține judecătorului de instrucție în faza de urmărire, iar în faza de judecare – instanței judecătorești care soluționează cauza penală.

Prin urmare, procurorul nu examinează asemenea cereri și nu se pronunță din oficiu asupra acestor chestiuni, dar, constatând temeiuri de înlocuire sau revocare a măsurii preventive, înaintează demers judecătorului de instrucție sau, după caz, instanței de judecată.

Încheierea, dispozitivul sentinței sau decizia de înlocuire ori de revocare a măsurii arestării preventive se execută imediat, învinuitul (inculpatul) arestat fiind eliberat din sala ședinței de judecată, copiile acestor hotărâri fiind trimise în aceeași zi administrației locului de deținere. În cazul în care învinuitul (inculpatul) arestat nu este prezent în sala ședinței de judecată, copia hotărârilor de înlocuire ori revocare a arestării preventive se înmânează imediat apărătorului sau reprezentantului persoanei arestate pentru a fi executată de administrația locului de deținere.

Înlocuirea sau revocarea măsurii reținerii poate fi dispusă prin ordonanța procurorului de eliberare din starea de reținere înainte de expirarea termenului de 72 de ore. Măsura reținerii poate fi înlocuită sau revocată și de către judecătorul de instrucție prin încheierea de refuz de a aplica arestarea preventivă, dacă termenul de 72 de ore nu a expirat. Ordonanța sau, după caz, încheierea privind înlocuirea ori revocarea măsurii reținerii se execută imediat de administrația locului de reținere.

Alin. (5) art. 195 CPP prevede situații când procurorul, judecătorul de instrucție sau instanța de judecată sunt obligate să revoce orice măsură preventivă când adoptă anumite soluții prevăzute de lege, care sunt incompatibile cu menținerea măsurilor de constrângere, precum și în alte cazuri indicate expres. Astfel, spre deosebire de revocarea măsurilor de prevenție, care este un act procesual, a cărui oportunitate o apreciază organele judiciare, încetarea de drept a măsurilor de prevenție este un obstacol legal împotriva menținerii acestor măsuri. Cazurile de încetare de drept a măsurilor preventive obligă organele competente să dispună desființarea măsurii sau să anuleze restricțiile impuse prin orice măsură preventivă care își pierde efectul fără decizia expresă de revocare.

Expirarea termenelor: de 72 de ore a reținerii, conform art. 166 CPP; de 10 zile a arestării bănuțului, conform art. 307 alin. (5) CPP; de 30 de zile a arestării învinuitului, conform art. 186 alin. (2) CPP; de 6 luni, de 12 luni sau de 4 luni a arestării învinuitului minor, atrage încetarea de drept a acestor măsuri.

Expirarea termenului stabilit de către organul competent încetează de drept măsura preventivă în cauză chiar dacă termenul stabilit este mai mic decât prevede legea. La expirarea termenului prevăzut de lege ori stabilit de procuror, de judecătorul de instrucție sau de către instanța de judecată, în condițiile art. 312 alin. (5) CPP, în faza de urmărire penală nu este necesară emiterea unei hotărâri speciale privind încetarea de drept a măsurii preventive.

Scoaterea persoanei de sub urmărire penală, potrivit art. 284 CPP, sau încetarea urmăririi, potrivit art. 285 CPP, în faza urmăririi penale, precum și

încetarea procesului penal, în cazurile prevăzute de art. 391 CPP, sau achitarea persoanei, în cazurile indicate la art. 390 CPP, constituie soluții prin care se confirmă nevinovăția persoanei sau aceasta este absolvită de răspundere penală și, respectiv, menținerea restricțiilor impuse prin măsurile preventive nu mai răspunde exigențelor principiilor procesului penal. Prin hotărârile menționate mai sus se dispune obligatoriu încetarea oricărei măsuri preventive.

Măsurile preventive se aplică până la intrarea în vigoare a sentinței de condamnare, iar o dată cu punerea în executare a hotărârii respective scopul măsurilor preventive este realizat și încetarea de drept a măsurii preventive operează prin mențiunea specială în dispozitivul sentinței. Indiferent de categoria de pedeapsă penală stabilită prin sentință sau de felul sentinței de condamnare, menținerea măsurii preventive după punerea în executare a hotărârii, adică până la executarea pedepsei, este contrară legii.

Dacă sentința de condamnare privind pedeapsa închisorii se pune în executare prin detenția condamnatului și epuizarea măsurii preventive este evidentă, atunci în cazul punerii în executare a sentinței de condamnare cu stabilirea pedepsei neprivative de libertate (de exemplu, a amenzii), măsura preventivă neprivativă de libertate urmează a fi încetată din momentul rămânerii definitive a sentinței în cazurile prevăzute de art. 466 alin. (2) CPP, nu însă după executarea pedepsei.

Pe lângă situația prevăzută în alin. (6) art. 195 CPP, măsura preventivă privativă de libertate încetează de drept și în alte cazuri analogice:

- 1) de condamnare cu stabilirea pedepsei și cu liberarea de executare (art. 389 alin. (3) pct. 2) CPP);
- 2) de condamnare fără stabilirea pedepsei, cu liberarea de răspundere penală (art. 389 alin. (3) pct. 3) CPP);
- 3) de condamnare la închisoare cu suspendarea condiționată a executării pedepsei.

În asemenea cazuri, inculpatul arestat se eliberează imediat din sala ședinței de judecată. În dispozitivul sentinței de condamnare la pedeapsa neprivativă de libertate, precum și în cazurile numite *supra*, se va menționa obligatoriu revocarea arestării preventive sau arestării la domiciliu, care este executorie din momentul pronunțării sentinței.

Administrația locurilor de rețineră sau de arestare este obligată să țină evidența strictă a curgerii termenului măsurilor preventive privative de libertate și

să elibereze imediat persoana deținută la expirarea acestora fără vreo dispoziție suplimentară în acest sens de la procuror sau instanța judecătorească.

În cazurile menționate în alin. (5) pct. 2) alin. (6) CPP, precum și în cazurile prevăzute în art. 389 alin. (3) pct. 2) și 3) CPP, la fel în cazul condamnării la închisoare cu suspendarea condiționată a executării pedepsei, copiile ordonanței de scoatere de sub urmărire a bănuțului reținut, ordonanței procurorului de scoatere de sub urmărire penală sau de încetare a urmăririi penale, precum și ale sentințelor sau dispozitivului acestora se transmit imediat administrației locului de deținere pentru executare în sensul eliberării persoanei reținute sau arestate.

Modalitatea aplicării față de bănuț a arestării preventive, și a arestării la domiciliu

Conform art. 307 CPP, constatând necesitatea de a alege în privința bănuțului măsura arestării preventive sau a arestării la domiciliu, reprezentantul organului de urmărire penală înaintează în instanța judecătorească un demers privind alegerea măsurii preventive. În demers vor fi indicate motivul și temeiul în virtutea cărora a apărut necesitatea de a aplica bănuțului măsura arestării preventive sau a arestării la domiciliu. La demers se anexează materialele care confirmă temeinicia acesteia.

Demersul cu privire la aplicarea măsurii arestării preventive sau a arestării la domiciliu se examinează fără întârziere de către judecătorul de instrucție, în ședință închisă, cu participarea reprezentantului organului de urmărire penală, a apărătorului și a bănuțului. Prezentând demersul în judecată, reprezentantul organului de urmărire penală asigură participarea la ședința de judecată a bănuțului, înștiințează apărătorul și reprezentantul legal al bănuțului. În cazul neprezentării apărătorului înștiințat, judecătorul de instrucție asigură bănuțul cu apărător din oficiu.

La deschiderea ședinței, judecătorul de instrucție anunță demersul care va fi examinat, apoi reprezentantul organului de urmărire penală argumentează demersul, după care sunt audiate celelalte persoane prezente la ședință.

În urma examinării demersului, judecătorul de instrucție adoptă o încheiere motivată privind aplicarea față de bănuț a măsurii arestării preventive ori a arestării la domiciliu sau respinge demersul. În baza încheierii, judecătorul de instrucție eliberează un mandat de arestare care se înmânează reprezentantului organului de urmărire penală și bănuțului și care se execută imediat.

Termenul ținerii în stare de arest a bănuیتului nu va depăși 10 zile.

Judecătorul de instrucție este în drept să soluționeze chestiunea cu privire la necesitatea alegerii unei măsuri preventive mai ușoare. În cazul adoptării hotărârii privind liberarea provizorie a persoanei pe cauțiune, bănuitul este ținut sub arest până ce cauțiunea stabilită de judecător nu va fi depusă la contul depozitar al procuraturii, însă termenul de ținere a lui în stare de arest nu va depăși 10 zile.

Modalitatea aplicării față de învinuit a arestării preventive, a arestării la domiciliu sau prelungirea duratei arestării învinuitului

Constatând necesitatea de a alege în privința învinuitului măsura arestării preventive sau a arestării la domiciliu, fie de a prelungi durata ținerii acestuia sub arest, procurorul înaintează în instanța judecătorească un demers privind alegerea măsurii preventive sau prelungirea duratei arestării învinuitului. În demers vor fi indicate motivul și temeiul în virtutea cărora a apărut necesitatea de a aplica învinuitului măsura arestării preventive, a arestării la domiciliu sau prelungirea duratei arestării. La demers se anexează materialele care confirmă temeinicia măsurii respective.

Demersul cu privire la aplicarea măsurii arestării preventive sau a arestării la domiciliu se examinează fără întârziere de către judecătorul de instrucție, în ședință închisă, cu participarea procurorului, apărătorului, învinuitului, cu excepția cazului în care învinuitul se eschivează de a participa la judecată la locul efectuării urmăririi penale sau la locul reținerii persoanei, precum și a reprezentantului legal al acestuia. Prezentând demersul în judecată, procurorul asigură participarea la ședința de judecată a învinuitului, înștiințează apărătorul și reprezentantul legal al învinuitului. În cazul neprezentării apărătorului înștiințat, judecătorul de instrucție asigură învinuitul cu apărător din oficiu.

La deschiderea ședinței, judecătorul de instrucție anunță demersul care va fi examinat, apoi procurorul argumentează demersul, după aceasta fiind audiate alte persoane prezente la ședință.

În urma examinării demersului, judecătorul de instrucție adoptă o încheiere motivată privind aplicarea față de învinuit a măsurii arestării preventive ori a arestării la domiciliu sau respinge demersul. În baza încheierii, judecătorul eliberează un mandat de arestare care se înmânează procurorului și învinuitului și care se execută imediat.

Adresarea repetată cu demers privind aplicarea măsurii arestării preventive sau a arestării la domiciliu în privința aceleiași persoane în aceeași cauză, după respingerea demersului precedent, se admite numai dacă apar circumstanțe noi ce servesc drept temei pentru aplicarea față de învinuit a măsurii arestării preventive sau a arestării la domiciliu.

Judecătorul de instrucție este în drept să soluționeze chestiunea cu privire la necesitatea alegerii unei măsuri preventive mai ușoare. În cazul pronunțării hotărârii privind liberarea provizorie a persoanei pe cauțiune, învinuitul este ținut sub arest până când cauțiunea stabilită de judecător nu va fi depusă la contul de depozit al procuraturii.

Conform pct. 3 al Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 4 din 28.03.2005 „Despre aplicarea de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale legislației de procedură penală privind arestarea preventivă și arestarea la domiciliu”, examinând demersul privind aplicarea față de bănuțit, învinuit a măsurii preventive, judecătorul de instrucție, la etapa aplicării măsurilor preventive, nu este în drept să pună în discuție chestiunea privind vinovăția persoanei căreia i se incriminează fapta, însă verifică dacă sunt probe suficiente și indici temeinici ce pot confirma o presupunere rezonabilă că bănuțitul, învinuitul a comis acea faptă penală.

La demersul privind alegerea ca măsură preventivă a arestării preventive și alternativele la aceasta, conform art. 307, 177 alin. (2) CPP, urmează să se anexeze copiile actelor de pornire a urmăririi penale și, după caz, copia ordonanței de punere sub învinuire a persoanei, copiile proceselor-verbale de reținere, ale proceselor-verbale de audiere a bănuțitului, învinuitului, precum și probele pe dosar ce confirmă existența circumstanțelor care dovedesc necesitatea alegerii în privința persoanei ca măsură preventivă a arestării preventive (date despre persoana bănuțitului, învinuitului, date despre antecedentele penale, date că persoana ar putea să se ascundă de organul de urmărire penală, precum și despre amenințările făcute în adresa părților vătămăte, martorilor ș.a).

În privința persoanei reținute (bănuțitul, învinuitul), procurorul adresează în instanța de judecată demers privind arestarea preventivă conform prevederilor art. 52 alin. (1) pct. 16 CPP din inițiativă proprie sau, conform art. 57 alin. (2) pct. 17 CPP, la propunerea ofițerului de urmărire penală. Organul de urmărire penală realizează atribuțiile sale prevăzute de art. 307 CPP numai cu acordul procurorului care conduce urmărirea penală. În caz de urgență, persoana a cărei extrădare se cere poate fi arestată în baza unui mandat de arestare pe un

termen de 18 zile. Arestarea provizorie poate înceta dacă în acest termen partea solicitantă a fost sesizată prin cererea de extrădare și documentele prevăzute de art. 547 alin. (2) CPP sau de art. 12 și 16 ale Convenției europene de extrădare (originalul sau copia autentică de pe o hotărâre de condamnare executorie, fie de pe un mandat de arestare sau de pe orice alt act având putere egală, eliberat în formele prescrise de legea părții solicitante, expunerea faptelor pentru care se cere extrădarea, declarația asupra dreptului aplicabil, semnamentele persoanei reclamate, informații despre identitatea și naționalitatea acesteia), însă în nici un caz nu va depăși 40 de zile de la arestare. Totuși, punerea în libertate provizorie este posibilă oricând, partea solicitată putând aplica orice măsură pe care o va aprecia necesară spre a evita fuga persoanei reclamate.

Considerăm că la înaintarea demersurilor privind aplicarea arestului și a arestului la domiciliu procurorii trebuie să se conducă de Hotărârea nominalizată a Plenului CSI.

Opinii critice privind arestarea preventivă în faza urmăririi penale.

Accesul liber la toate materialele prezentate la aplicarea/prelungirea acestei măsuri

Pentru a aprecia temeinicia arestării preventive a bănuیتului sau învinuitului în faza urmăririi penale, judecătorul urmează să tragă următoarele concluzii în baza probelor demne de încredere prezentate: a) că legea a fost încălcată; b) că persoana care urmează a fi arestată a comis încălcarea și c) că persoana poate să se sustragă de la urmărirea penală, să împiedice aflarea adevărului sau să săvârșească alte fapte penale.

Din conținutul art. 307, 308 CPP rezultă că „în demers vor fi indicate motivul și temeiul în virtutea cărora a apărut necesitatea de a aplica măsura arestării preventive sau a arestării la domiciliu. La demers se anexează materialele care confirmă temeinicia acesteia”.

Plenul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova în Hotărârea nr. 4 din 28.03.2005 „Despre aplicarea de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale legislației de procedură penală privind arestarea preventivă și arestarea la domiciliu” menționează: „Materialele prezentate ca anexă la demers se păstrează în instanță în condiții de respectare a secretului urmăririi penale”.

Din cele relatate rezultă că accesul la materialele pe care se bazează aplicarea arestării preventive este limitat pentru cel arestat și apărătorul său.

Prin urmare, atât timp cât cel arestat nu cunoaște ce probe există împotriva sa privind „bănuiala/acuzarea rezonabilă” și ce „temeiuri rezonabile” există împotriva încheierii judecătorului de instrucție privind aplicarea și prelungirea arestării preventive, recursul este inefficient. În acest sens susținem opinia expertului Consiliului Europei dlui Vincent Coussirat-Coustere în expertiza efectuată asupra Codului de procedură penală al Republicii Moldova din 26 iulie 2004, care menționa dreptul deținutului preventiv de a avea acces la materialele dosarului care trebuie stipulat expres, inclusiv recursul judiciar împotriva arestării preventive în domeniul penal.

Arestarea preventivă în faza judecării cauzei penale.

Durata detenției provizorii

O dată cu devenirea Republicii Moldova membru cu drepturi depline al Consiliului Europei și cu acceptarea jurisdicției Curții Europene¹ (în vigoare pentru Republica Moldova din 12.09.1997) s-au adoptat legi ce reglementează sub alte aspecte dreptul la libertate și la siguranță.

După cum rezultă din textul art. 5 al Convenției Europene pentru Apărarea Drepturilor și Libertăților Fundamentale ale Omului, „orice persoană are dreptul la libertate și la siguranță. Nimeni nu poate fi lipsit de libertatea sa, cu excepția cazurilor și potrivit căilor legale...” Această prevedere a fost preluată și stipulată în Constituția Republicii Moldova (art. 25), în Codul de procedură penală (art. 11, 185, 186).

Facând o analiză a legislației, putem constata cu certitudine că atât Convenția, cât și legile naționale s-au îngrijit străduitor de a controla și a proteja libertatea individuală și siguranța persoanei de abuzurile aparatului represiv al statului și de fărâdelegile care pot avea loc în cazul lipsei transparenței la reținerea și arestarea persoanei.

Legiuitorul a făcut o distincție clară între reținerea persoanei și arestarea persoanei, stabilind termeni prin lege. La reținerea persoanei termenul nu poate depăși 72 de ore, arestarea persoanei urmând să se facă obligator de către un judecător în baza unui mandat pentru o durată de cel mult 30 de zile. Asupra acestui mandat de arestare să se poată face un recurs efectiv în instanța ierarhic superioară, prelungirea arestării preventive să se facă numai de un judecător. Termenul de arestare nu va depăși pentru minori cel mult 4 luni, iar

¹ Hotărârea Parlamentului nr. 1298-XIII din 24.07.1997 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1997, nr. 54-55/502.

pentru persoanele care la momentul săvârșirii infracțiunii au atins majoratul, acest termen nu va depăși 12 luni.

Totodată, legislația penală, în coroborare cu art. 5 al Convenției, conține diferite mecanisme legale de contrabalanță în scopul respectării dreptului la libertate și la siguranță, ce pot fi grupate în:

I. Temeiuri de arestare:

- a) pentru executarea unei hotărâri judiciare;
- b) pentru a-l aduce pe cel reținut în fața unei autorități judiciare competente dacă există motive verosimile de a-l bănuși în săvârșirea unei infracțiuni și pentru a-l împiedica să săvârșescă o nouă infracțiune sau să fugă după săvârșirea acesteia, când sunt motive temeinice de a crede în o așa posibilitate;
- c) bănușitul nu are loc permanent de trai pe teritoriul Republicii Moldova;
- d) bănușitul nu este identificat;
- e) bănușitul, învinușitul, inculpatul a încălcat condițiile altor măsuri preventive aplicate în privința sa;
- f) dacă este vorba de detenția legală a unui minor, hotărâtă pentru educația sa sub supraveghere sau în scopul aducerii acestuia în fața autoritășilor competente;
- g) dacă este vorba despre arestarea sau detenția legală a unei persoane pentru a o împiedica să pătrundă în mod ilegal pe teritoriul țării ori în privința căreia se află o procedură de expulzare sau de extrădare;
- h) dacă este vorba despre detenția legală a unei persoane susceptibile să transmită o boală contagioasă, a unui alienat, a unui alcoolic, a unui toxicoman, a unui vagabond.

Toate aceste temeieri indicate în lege pentru reținere și arestare au însemnătate dacă aceasta se face de către o instanța competentă prevăzută în lege. Fapt care pentru Republica Moldova are o importanță deosebită în condițiile când în localitășile din partea stângă a Nistrului activează instituții judiciare neconstituționale, care adeseori sunt implicate de către autorități în acțiuni ilegale ce afectează dreptul la libertate și la siguranță (cazul *Ilașcu și alșii versus Moldova și Rusia* din 8.07.2004).

II. Temeiurile de respectare a limbii pentru persoana arestată care dispune de drepturi inalienabile de a fi informată într-o limbă pe care o înșelege asupra tuturor motivelor arestării și asupra oricărei acuzații aduse împotriva sa, realizate prin interpret, translator, traducător.

III. Temeiuri de a fi adusă persoana arestată în fața unui judecător care are atribuții și dreptul de a judeca persoana într-un termen rezonabil sau de a libera persoana în cursul procedurii, subordonând-o unei garanții care să asigure prezentarea persoanei în cauză la audiere.

IV. Temeiuri de care dispune persoana arestată sau deținută de a introduce un recurs în fața instanței ierarhic superioare.

Este necesar a menționa că la nivel practic persistă ideea precum că arestarea preventivă a persoanei este aplicată la urmărirea penală cu termenele de deținere de până la 12 luni, iar în judecată termenele arestării sunt autonome și instanța poate examina și deține persoana sub arest atât timp cât este necesar pentru justa soluționare a cauzei penale. O dată cu recunoașterea jurisdicției Curții Europene, mai frecvent se utilizează noțiunea „deținerea persoanei arestate într-un termen rezonabil” (art. 6 al Convenției). Conținutul art. 25 al Constituției Republicii Moldova cu privire la libertatea individuală și siguranța persoanei are un alt conținut decât conținutul unei asemenea stipulări în Constituția Republicii Moldova de până la 1994. Dispoziția constituțională veche reglementa arestarea preventivă aplicată persoanelor în perioada de până la judecată și aceasta nu putea depăși termenul de 12 luni. Constituția astăzi în vigoare prevede expres, la alin. (4) art. 25, că arestarea preventivă se face în temeiul unui mandat, pentru o durată de cel mult 30 de zile. Asupra legalității mandatului se poate depune recurs, în condițiile legii, în instanța judecătorească ierarhic superioară. Termenul arestării poate fi prelungit numai de către judecător sau de către instanța judecătorească, în condițiile legii, cel mult până la 12 luni. Această stipulare constituțională diferă substanțial de mecanismele arestării preventive ale legislației vechi.

Atât judecătorul de instrucție, cât și instanța de judecată urmează să respecte aceste prevederi legale pe tot parcursul procesului penal. Este necesar de distanțat două situații de drept prevăzute în Constituție și în legislația procesual penală:

- 1) când judecătorul de instrucție este împuternicit cu funcții de control asupra unor acțiuni efectuate la urmărirea penală, în același rând și cu competența de a statua asupra arestării preventive și
- 2) când dosarul penal a fost trimis în instanță pentru judecare și în cazul arestării preventive (înlocuirea, prelungirea, revocarea sau încetarea acesteia) necesită să se pronunțe instanța care judecă această cauză.

Adică, Legea Supremă și legea procesual penală (art. 186 CPP) prevede expres că arestarea persoanei în procesul penal poate avea o durată de cel mult 30 de zile, însă după fiecare prelungire arestarea nu va întrece 12 luni. Nici o excepție și nici o derogare de la această regulă în legislația actuală nu se conține.

Ar urma să concluzionăm că acest termen de arestare preventivă a persoanei în legislația națională este exhaustiv stabilit de până la 12 luni. Deținerea persoanei începe să curgă din momentul reținerii acesteia la urmărirea penală și până la devenirea definitivă a sentinței de condamnare.

În jurisprudența națională constatăm o derogare flagrantă de la această prevedere a legii. O bună parte din cauzele penale după terminarea urmăririi penale parvin în instanța de judecată după expirarea termenului de arestare a persoanei chiar și de 12 luni, unele în ultima zi în care expiră aceste 12 luni, altele cu 10-20 de zile înainte de expirarea termenului de 12 luni.

Dispozițiile legale privind termenele de deținere a persoanei în procesul penal pun apriori instanțele într-o situație în care acestea încalcă drepturile fundamentale ale omului, ceea ce poate periclita întreaga activitate a statului de contracarare a infracțiunilor. O dată cu conștientizarea situației de drept în legislația națională, când fiecare organ de drept se îngrădește în sfera de influență, considerând-o cea mai importantă, apar dereglări serioase în activitatea de aplicare corectă a legislației.

În opinia noastră, prevederea privind determinarea unui termen fix de arestare până la judecare poate fi supusă unor critici serioase.

În constituțiile și în legislația procesual penală a multor țări europene putem depista o altă formulare a acestui deziderat al statului de a lupta cu fenomenul criminalității, fiind prevăzută și limita afectării prin lege a siguranței și libertății individuale a persoanelor care au săvârșit infracțiuni.

Spre exemplu, în art. 17 al Constituției Spaniei, adoptate la 27 decembrie 1978, găsim formularea: „Arestarea preventivă nu poate fi mai mare decât timpul strict necesar pentru a face cercetările în vederea lămuririi, clarificării faptelor. De asemenea, prin lege se va stabili limita maximă a duratei arestării preventive”. O asemenea prevedere se conține și în Constituția Germaniei (art. 19, 104), adoptată la 23.05.1949, în Constituția Italiei (art. 131), adoptată la 23.12.1947.

Nu și-a permis să formuleze la nivel constituțional un termen de arestare preventivă în faza de urmărire penală și de examinare în judecată a cauzelor

penale nici legiuitorului din Federația Rusă (art. 22 al Constituției Federației Ruse), lăsând ca acesta să fie determinat în Codul de procedură penală (art. 108 și 109 CPP), unde acest termen e stipulat explicit, anume: că arestarea preventivă nu va întrece 2 ani. Din acest termen de arestare, 1 an îi revine urmăririi penale și restul pentru judecare de către instanța de judecată. Dar, făcând o concretizare substanțială: în conformitate cu art. 255 CPP al Federației Ruse (adoptat la 22.11.2001). Astfel, termenul de arestare preventivă a persoanelor în cauzele penale este prevăzut de cel mult 6 luni și, ca excepție – pentru infracțiuni grave și deosebit de grave, instanței dându-i-se posibilitatea de a prelungi termenul arestării, însă nu mai mult de 3 luni.

O asemenea stipulare legală poate fi recunoscută nu numai constituțională, dar și în acord cu Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor și Libertăților Fundamentale ale Omului, art. 5, 6 ale căreia prevăd termenul arestării preventive ca un termen rezonabil, adică termenul necesar, condiționat de criteriile de complexitate a cauzei penale, de prejudiciul cauzat de infracțiune, de pericolozitatea socială a infractorului, precum și de comportamentul părților în proces, de conduita organelor de urmărire penală și a instanțelor judecătorești.

Recunoscând că noua lege procesual penală este destul de avansată, menționăm totodată că au rămas nesoluționate probleme care au tangențe cu stipularea de la art. 25 din Constituție.

Art. 186 CPP RM practic conține stipulări rezultate din conținutul Legii Supreme (art. 25 al Constituției Republicii Moldova), din care urmează să fie dedus cu certitudine că pe tot parcursul procesului penal, inclusiv în instanță, arestarea preventivă nu poate întrece termenul de 4 luni pentru minorii infractori și cel de 12 luni pentru infractorii care la data săvârșirii infracțiunii aveau atins majoratul.

Dar nu s-a putut crede că se va interpreta eronat legea procesual penală și că separat se va deduce termenul constituțional și cel legal de 4 și 12 luni pentru urmărirea penală și un termen aparte pentru judecarea cauzelor penale în termen rezonabil. Am putea fi învinuiți de o interpretare subiectivă, cum de altfel și s-a întâmplat. Întru confirmarea celor expuse vom aduce câteva exemple de cauze penale concrete. Exemplu în acest sens poate servi cazul *Șarban versus Moldova*, mediatizat în literatura de specialitate și în mass-media.

Similară cu precedentă poate fi cauza penală pornită împotriva lui P.C., S.L. și Ț.O. În baza articolului 123 și 189 Cod penal (în redacția anului 1961), bănuitul Ț.O. a fost reținut și apoi arestat la 3.09.1998. În instanța de judecată

această cauză a parvenit tocmai la 3.01.2003. astfel, la faza de urmărire penală prevenitul s-a aflat în stare de arest mai mult de 4 ani, instanțele judecătorești continuând să prelungească, la propunerea procurorului, durata termenului arestării preventive. Această încălcare flagrantă a legii procesual penale și a Legii Supreme (art. 25 al Constituției) a fost în afara unei reacțiuni legale din partea Tribunalului Chișinău, când acesta a examinat la 13.09.2002 recursul apărării prin care a fost invocat motivul constituțional. Atât legea procesual penală, cât și prevederea constituțională obligă organele de urmărire penală și instanța de a revedea la fiecare 30 de zile motivele arestării. Însă, de la 3.09.1998 până la 3.01.2003, acest lucru nu a fost făcut de către organul de urmărire penală sub conducerea procurorului și nici de către instanța de judecată de la 3.01.2003 până la 8.07.2003, când la Curtea Europeană a parvenit plângerea inculpatului. Astfel, au fost încălcate vădit drepturile bănuितului, învinuitului, inculpatului la libertate și la siguranță, dreptul la un proces echitabil, pentru care fapt Republica Moldova poate fi condamnată, deoarece bănuitul O.Ț. a declarat plângere la Curtea Europeană. În acest caz, legiuitorul a admis prin adoptarea unei legi organice (art. 79 CPP, în redacția anului 1961) prevederi care contravin Constituției Republicii Moldova, orientând organele de drept în sensul că există un termen de ținere în arest preventiv de până la 6 și 12 luni respectiv pentru persoane minore și adulte și, mai apoi, că există un termen rezonabil pentru examinarea cauzei penale în judecată care se referă și la arestul preventiv (alin. (7) art. 79 CPP, în redacția anului 1961).

În noul Cod de procedură penală (în vigoare din 12.06.2003), în art. 186 CPP au fost preluate unele prevederi ale art. 79 CPP vechi, însă termenele de ținere sub arest în timpul judecării cauzei penale au dispărut, legiuitorul lăsând fără nici o interpretare arestarea preventivă în această fază a procesului penal, hotărâtoare pentru cauza penală.

Ținem să constatăm că această situație de drept, de o însemnătate primordială pentru respectarea dreptului persoanei la siguranță și libertate, a fost lăsată totalmente la discreția instanței; or, legiuitorul a trecut cu tăcerea această situație.

Experții europeni, la expertizarea noului proiect al Codului de procedură penală, nu au făcut obiecții esențiale la această fază a procesului penal, deoarece în ansamblu, după cum a fost menționat, ea coincide cu standardele europene. La fel nu a fost coroborată expertizarea noului proiect al Codului de procedură cu conținutul art. 25 al Constituției Republicii Moldova și cu practica

judiciară. Anume această situație de drept prezentă în jurisprudența națională nu a fost percepută de experții europeni, care greșit au înțeles că în procedura penală moldavă judecarea cauzelor penale are loc într-un termen rezonabil și că ținerea persoanelor arestate în această fază a procesului decurge la fel într-un termen rezonabil.

Pentru a ne convinge că anume așa stau lucrurile vom face trimitere la jurisdicția constituțională.

La sesizarea deputatului V.Cecan despre controlul constituționalității art 79 și art 79¹ CPP, Curtea Constituțională, prin Hotărârea despre controlul constituționalității art. 79 alin. (1), (2), (5) și (6) și art. 79¹ CPP RM (nr. 72 din 23.12.1999)¹, printre altele a constatat, printre altele, că noțiunea „termen rezonabil” este aferentă examinării cauzei și nu duratei ținerii sub arest. Or, dispozițiile art. 25 din Constituție se referă la etapa de anchetă preliminară și nicidecum la dezbaterile judiciare.

Astfel, conchide Curtea Constituțională, norma procesuală, prevăzută în alin. (6) art 79 CPP, potrivit căreia, după trimiterea cauzei în judecată, inculpatul poate fi ținut sub arest până la rezolvarea definitivă a cauzei într-un termen rezonabil, nu contravine Constituției. Putem analiza critic o astfel de interpretare a Legii Supreme de către Curtea Constituțională, nivel care depinde de competența profesională a judecătorilor. Această interpretare constituțională a dus la stagnarea ideilor sugerate în timpul dezbaterilor despre necesitatea modificărilor art. 25 al Constituției. Actualmente există opinia de a include o prevedere în Codul de procedură penală în vigoare, în art. 186 al acestuia, și de a stabili ca arestarea preventivă la judecarea cauzei în primă instanță nu poate întrece 12 luni și în instanța de apel alte 12 luni respectiv. Adică, se poate deduce că în instanță cauza poate fi judecată în termen de 2 ani. Inițiativa se va lovi de nulitate, având în vedere că art. 25 al Constituției Republicii Moldova prevede expres că arestarea preventivă în procesul penal nu poate depăși 12 luni indiferent de prelungirile în fazele penale precedente în cauza penală. Grație faptului că în Curtea Constituțională la acel moment au fost judecători care au semnalat adecvat situația de drept stipulată în Constituția Republicii Moldova și că anume în baza opiniei separate a judecătorului Gheorghe Susarenco cu privire la Hotărârea Curții Constituționale nr. 72 din 23.12.1999 au fost propuse soluții teoretice și practice în problema libertății individuale a persoanei, cu care suntem solidari.

¹ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2000, nr. 1-4/1.

Arestarea preventivă este o măsură de constrângere procesual penală preventivă, al cărei regim este strict necesar de a fi prevăzut în lege, după cum recomandă și Constituția în art. 25. Persoana arestată este supusă unor mari suferințe psihice, fizice, ceea ce se răsfrânge direct asupra reputației acesteia, asupra vieții sale intime și familiale.

Luarea în privința persoanei a unei astfel de măsuri de către o autoritate judecătorească trebuie să fie doar în cazuri excepționale. Acest termen nu va întrece pentru adulți 12 luni, iar pentru minori, respectiv, conform legii procedurale, nu va întrece 4 luni (art. 186 alin. (4) CPP).

Deși prin hotărârea nominalizată a Curții Constituționale a fost dată o interpretare mai largă a art. 25 din Constituția Republica Moldova, aceasta nu înseamnă că organele de drept pot face trimitere pentru a argumenta un alt „termen rezonabil” de arestare preventivă a inculpaților ce va întrece la judecarea cauzelor penale termenul de 12 luni, el incluzând și termenul de deținere a acestora în faza de urmărire penală.

Considerăm că există pericolul unei avalanșe de cereri la CEDO pentru care Republica Moldova va fi condamnată pentru lipsa mecanismelor de reglementare a măsurilor preventive (arestarea preventivă) la judecarea cauzei și pentru necorespunderea legislației naționale standardelor europene. Aceasta va impune necesitatea unor modificări urgente ale normelor naționale, inclusiv ale Constituției.

În concluzie: fiind conștienți de necesitatea dictată de prevederi legale clare, previzibile și posibile de executare în domeniul enunțat, urmează urgent să ajustăm textul Constituției prin procedura de revizuire a art. 25 în sensul stipulării unei prevederi, potrivit căreia măsura preventivă – arestarea preventivă la judecarea cauzei penale – se va calcula într-un termen rezonabil sau să concretizăm că termenul maxim prevăzut de Constituție la arestarea preventivă se referă exclusiv numai la faza urmăririi penale, iar la fazele următoare el poate fi prevăzut în lege organică.

Art. 177 CPP stabilește că, la aplicarea măsurii preventive, procurorul care conduce sau efectuează urmărirea penală, din oficiu sau la demersul organului de urmărire penală, emite o ordonanță motivată, iar instanța de judecată adoptă o încheiere motivată în care se indică infracțiunea de a cărei săvârșire este bănuită sau învinuită persoana, temeiul alegerii măsurii opreventive respective.

Temeiurile aplicării măsurii preventive sunt stipulate la art. 176 CPP. În unele cazuri, instanțele ezită de a menționa temeiurile. De fapt, acestea sunt

constatate reieșind din circumstanțele reale ale cauzei menționându-se doar prevederile enumerate în art. 176 CPP. Un exemplu elocvent în acest sens este cazul Șarban din Moldova, din 4 octombrie 2005. Curtea s-a referit la motivarea hotărârii instanțelor judecătorești, prezentând acestora materialele integral, după cum urmează.

Dosarul penal a fost deschis în conformitate cu legislația în vigoare. Reclamantul este bănuیت de comiterea unei infracțiuni serioase pentru care legea prevede o pedeapsă privativă de libertate pentru o perioadă mai mare de doi ani; probele prezentate instanței de judecată au fost obținute legal; izolarea bănuیتului de societate este necesară; el ar putea să se sustragă de la urmărirea penală și de la judecată; el ar putea împiedica aflarea adevărului în timpul efectuării urmării penale sau să comită alte infracțiuni.

La 22 noiembrie 2004 Președintele Judecătoriei sectorului Buiucani a emis un mandat de arest pe numele reclamantului pentru o perioadă de 10 zile.

Motivele invocate de către instanța de judecată la emiterea mandatului au fost următoarele:

„Reclamantul este bănuیت de comiterea unei infracțiuni grave, pentru care legea prevede o pedeapsă privativă de libertate pentru o perioadă mai mare de doi ani; probele prezentate în instanță au fost obținute legal; izolarea bănuیتului de societate este necesară; el ar putea să se sustragă de la urmărirea penală și judecată; el ar putea să împiedice aflarea adevărului în cursul urmării penale sau să comită alte infracțiuni”

La 26 noiembrie 2004 Președintele Judecătoriei sectorului Buiucani a prelungit mandatul de arest pe numele reclamantului pentru încă 30 de zile până la 29 decembrie 2004. Instanța a declarat faptul că detenția reclamantului era necesară deoarece:

„Reclamantul este bănuیت de comiterea unei infracțiuni grave; există riscul ca el să exercite presiune asupra martorilor sau să se sustragă urmării penale; și că există în continuare necesitatea de a-l izola de societate”.

La 14 decembrie 2004 Președintele Judecătoriei sectorului Buiucani a respins cererea *habeas corpus* depusă de reclamant, declarând faptul că:

„În conformitate cu datele dosarului, reclamantul este învinuit de comiterea unei infracțiuni mai puțin grave, pentru care legea prevede o pedeapsă privativă de libertate pentru o perioadă mai mare de doi ani”.

La 2 februarie 2005 instanța de judecată a respins printr-o hotărâre definitivă, cererea reclamantului *habeas corpus*, declarând următoarele:

„Reclamantul a continuat să se afle în detenție datorită faptului că el este bănuit de comiterea unei infracțiuni grave; el poate să se sustragă urmării penale, și poate împiedica aflarea adevărului pe parcursul procesului penal. Motivele în baza cărora a fost ordonat arestul preventiv rămân valabile”.

Curtea reamintește faptul că în conformitate cu al doilea punct al articolului 5 paragraful 3 al Convenției, o persoană învinuită de comiterea unei infracțiuni trebuie întotdeauna să fie liberă pe parcursul examinării procesului său, decât dacă Statul dovedește că există temeiuri “relevante și suficiente” pentru a justifica detenția sa continuă, (Yagci și Sargin c. Turciei, hotărâre din 8 iunie 1995, seria A nr.319-A, paragraful 152).

Mai mult, instanțele de drept naționale “trebuie să examineze toate faptele care să fie în favoarea sau împotriva existenței unei necesități veritabile de apărare a interesului public care să justifice, cu luare în considerație a principiului prezumției nevinovăției, o excepție de la regula respectării libertății individuale și argumentarea lor în deciziile lor cu privire la cererile de eliberare” (Letellier c. Franței, hotărâre din 26 iunie 1991, Seria A nr.207, paragraful 35).

Articolul 5, paragraful 3 al Convenției nu poate fi interpretat ca autorizând detenția preventivă în mod necondiționat prevăzând ca aceasta să dureze nu mai mult de o anumită perioadă limitată de timp. Justificarea pentru orice perioadă de detenție, indiferent de cât de scurtă este aceasta, trebuie să fie în mod convingător dovedită de către autorități (Belchev c. Bulgariei, nr. 39270/98, paragraful 182, 8 aprilie 2004).

O funcție ulterioară a unei decizii motivate, este de a dovedi părților că ele au fost auzite. Mai mult, o decizie motivată oferă unei părți posibilitatea de a depune un apel împotriva acesteia, la fel ca și posibilitatea ca decizia motivată să fie revizuită de instanța de recurs.

Numai prin emiterea unor decizii motivate poate exista un scrutin public în administrarea justiției (Souminen c. Finlandei, nr. 37801 /97, paragraful 37, 1 iulie 2003). În timp ce articolul 5 al Convenției nu impune judecătorului care examinează o cerere de apel împotriva unei decizii de aplicare a detenției obligația de a se referi la fiecare argument care se conține în declarațiile persoanei care a depus apelul, garanțiile sale ar fi lipsite de esență dacă judecătorul, bazându-se pe legislația și practica națională, să trateze ca irelevante, sau să nu ia în considerație fapte concrete invocate de deținut și să fie capabil să pună la îndoială existența condițiilor esențiale ale ilegalității”, privării de libertate în sensul prevederilor Convenției, (Nikolova c. Bulgariei(GC), nr. 31195/96,

paragrafului 61, CEDO1999-II). În acest context, “argumentele pro și contra eliberării sale nu pot fi “generale și abstracte” (Smirnova c. Rusiei, nr. 46133/99 și 48183/99, paragraful 63, CEDO 2003-9(extrase)).

Curtea notează că reclamantul a prezentat instanțelor de drept naționale argumente substanțiale cu privire la fiecare temei invocat al detenției sale. El s-a referit spre exemplu la faptul că încă din momentul eliberării primului mandat de arest pe numele său el niciodată nu s-a sustras în vre-un fel de la urmărirea penală și s-a prezentat în fața autorităților competente de fiecare dată când a fost citat. Comportamentul său pe parcursul urmăririi penale a fost întotdeauna ireproșabil. Familia și toate bunurile sale sunt pe teritoriul Republicii Moldova, reclamantul neavînd pe nimeni în afara hotarelor țării, mai multe ziare au fost dispuse să ofere garanții în schimbul eliberării sale în conformitate cu prevederile Codului de Procedură Penală. Reclamantul a fost gata să predea pașaportul său ca o dovadă a faptului că nu avea de gînd să părăsească teritoriul țării.(vezi paragraful 12). În continuare Curtea notează că instanțele naționale de drept nu au acordat nici o atenție acestor argumente în deciziile lor, tratîndu-le aparent ca fiind irelevante legalității detenției preventive a reclamantului, chiar dacă ele au fost obligate să ia în considerație astfel de factori în conformitate cu prevederile articolului 176 paragraful 3, al Codului de Procedură Penală(vezi paragraful 152).

Acest fapt este frapant, luînd în considerație că la 18 noiembrie 2004 Curtea de Apel a constatat că un număr din acei factori erau în defavoarea detenției reclamantului.

Celelalte instanțe de drept, fie că nu au înregistrat nici un argument prezentat de către reclamant, sau le-au notat pe scurt fără a se pronunța asupra acestora. Ele s-au limitat la a repeta în deciziile lor într-un mod abstract temeiurile formale pentru aplicarea detenției prevăzute de lege. Aceste temeiuri au fost citate fără a se face vre-o încercare de a arăta dacă sunt aplicabile în cazul reclamantului.

În observațiile sale din martie 2005 Guvernul a făcut o încercare să justifice necesitatea detenției reclamantului prin invocarea unor noi motive asupra cărora instanțele de judecată nu s-au pronunțat (vezi paragraful 94). Curtea subliniază faptul că nu este sarcina sa să ia locul autorităților naționale care au avut de a se pronunța asupra detenției reclamantului. Doar aceste autorități trebuie să examineze toți factorii pro sau contra detenției reclamantului și să-i argumenteze în deciziile lor. Prin urmare noile motive prezentate de Guvern care au fost invocate pentru prima dată în timpul examinării cererii de către

Curte sunt irelevante (Nikolov c. Bulgariei, nr. 38884/ 97, paragraful 74, 30 ianuarie 2003).

În lumina celor menționate, Curtea consideră că motivele pe care s-a bazat Judecătoria sectorului Buiucani, și Curtea de Apel Chișinău în deciziile lor cu privire la detenția preventivă a reclamantului și prelungirea duratei acesteia nu au fost “relevante și suficiente”.

Prin urmare a existat o încălcare a articolului 5 paragraful 3 al Convenției în acest sens.

1. Arestarea preventivă la trimiterea cauzei în judecată, punerea pe rol a cauzei și în decursul judecării cauzei penale

Obiecțiile asupra legislației enunțate în materia arestării preventive ne permit să constatăm că în legea procesual penală nu sunt stipulări ce ar reglementa limitarea rațională a unui drept fundamental cum este libertatea.

Problema arestării necesită a fi analizată începând cu etapa actelor de soluționare a cererilor și demersurilor părților în proces, întocmirea rechizitoriului, trimiterea cauzei penale în judecată, precum și judecarea cauzei.

Este necesar a menționa că legislația procesual penală actuală trece sub tăcere arestarea preventivă în faza ulterioară urmăririi penale. La această concluzie ușor ajungem analizând conținutul art. 186 CPP, din care rezultă că termenul ținerii persoanei în stare de arest și prelungirea arestului se referă totalmente la faza urmăririi penale și că arestarea preventivă este posibilă în această fază pentru minori până la 4 luni și pentru adulți –până la 6 luni, dacă persoana a săvârșit o infracțiune pentru care legea prevede pedeapsa maximă de până la 15 ani închisoare, și până la 12 luni, dacă persoana e învinuită de săvârșirea unei infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsa maximă de până la 25 de ani închisoare sau detențiunea pe viață.

Legea procesual penală prevede ce acte urmează să fie adoptate în acest caz la urmărirea penală, când, de cine și cum. În faza urmăririi penale avem puternice garanții ce pot asigura drepturile omului și libertățile lui fundamentale. În acest scop, organul de urmărire penală, după reținerea persoanei, imediat anunță procurorul, rudele apropiate sau alte persoane la propunerea reținutului despre locul unde acesta este deținut sau chiar el le poate anunța personal (art. 165-174 CPP). În cazul în care cei reținuți sunt deținuți de bunuri, au copii minori la întreținere, organul de urmărire penală, procurorul sau instanța pentru infracțiunile de audiență va primi măsuri de ocrotire a acestora prevăzute la art. 189 CPP.

Atât reținerea, cât și arestarea preventivă poate fi atacată cu recurs în instanțele ierarhice pentru a statuta asupra legalității reținerii, arestării sau deținerii. La fel pot fi revocate măsurile preventive, precum și prelungirea arestului – mecanisme clar exprimate în faza urmăririi penale.

În faza terminării urmăririi penale, precum și în timpul cât cauza se reține de către procuror pentru a-l încunoștiința pe învinuit, alte părți cu materialele cauzei penale, reglementarea arestării preventive rămâne în suspensie. Și mai slab această instituție este reglementată cu privire la faza judecării cauzei penale.

Problema arestării preventive impune necesitatea analizei art. 195 CPP, care reglementează înlocuirea, revocarea sau încetarea de drept a măsurii preventive.

Măsura arestarea preventivă și alternativele acesteia: arestarea la domiciliu, liberarea provizorie sub control judiciar sau pe cauțiune se iau de către judecătorul de instrucție sau, după caz, de către instanța de judecată. Adică, înlocuirea, revocarea, încetarea de drept a arestării preventive poate avea loc pe tot parcursul procesului penal, în același rând și în faza judecării cauzei penale, însă merită să concretizăm că durata ei, conform art. 25 al Constituției Republicii Moldova, nu va întrece în nici un caz 4 luni pentru minori și 12 luni pentru adulți. Conform alin. (5) pct.1 art. 195 CPP, măsura preventivă încetează de drept la expirarea termenelor prevăzute de lege ori stabilite de organul de urmărire penală sau instanță dacă nu a fost prelungită în conformitate cu legea sau, conform alin. (6), arestarea preventivă va înceta de drept o dată cu adoptarea sentinței de condamnare cu aplicarea pedepsei cu închisoarea.

Prevederea legală obligă organul de urmărire penală, procurorul, instanța de judecată să trimită imediat copiile de pe hotărârile respective administrației locului de deținere a persoanei arestate pentru executarea liberării acesteia în cazul în care ea este deținută peste termenul maxim prevăzut de Legea Supremă. Totdată, persistă numeroase cazuri când aceste prevederi sunt încălcate.

Conform datelor statistice, 8-10% din dosarele penale sunt examinate cu menținerea persoanelor în stare de arest mai mult de 12 luni. Mai frecvent această încălcare a drepturilor persoanelor deținute se confirmă în judecătorii de sector ale municipiului Chișinău, judecătorii Leova, Comrat și altele.

Desigur, aceste situații de drept cu afectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului au loc în cauze penale de o complicitate deosebită sau în cauze penale pentru infracțiuni deosebit de grave și excepțional de grave (art. 195, 165, 206, 171, 188, 189, 145 CP și altele).

Analiza datelor privind aplicarea arestării preventive denotă că organele de

urmărire penală, procurorul și judecătorii de instrucție solicită și aplică această măsură foarte frecvent, nu rareori fără necesitate reală.

De pildă, în 1998 au fost arestați de către judecată, la demersul procurorului, 82,2% din numărul celor reținuți ca bănuți, învinuți, în 1999 – 82,7%, în 2000 – 81,4%, în 2005 – 81,2%, pe când pedeapsa cu închisoarea pe aceste cauze penale a fost stabilită inculpaților doar în 22-30% din cazuri.

În baza acestor date statistice putem constata că aplicarea arestării preventive în cauzele penale nu devine o măsură de constrângere excepțională, luând în considerare în primul rând prezumția libertății. De reținut că, în conformitate cu aceleași date statistice, până la 29.04.1998, dată la care a fost reglementată aplicarea arestării de către judecător, procurorul era partea care gestiona urmărirea penală.

Care este totuși motivația că judecătorii mai frecvent aplică arestarea preventivă față de persoanele bănuite, învinuite? Se pare că numirea în funcția de judecător de instrucție a pornit, în opinia noastră, pe o cale greșită.

În funcția de judecător de instrucție au fost numiți în mare parte (92%) foști anchetatori (din organele procuraturii, poliției) și procurori. Cerințele și criteriile calitative de competență profesională față de acești judecători au fost diminuate, unele atribuții în activitatea acestora fiind reduse. Acceptarea funcției de judecător de instrucție a fost dictată de necesitățile grăbite o dată cu introducerea unei legislații noi fără nici un program preparatoriu de stat și fără o acoperire financiară adecvată. Astfel, exercitându-și funcția, majoritatea judecătorilor de instrucție urmau să dovedească că nu întâmplător au fost selectați și investiți cu putere judiciară chiar dacă și nu aveau suficiente cunoștințe în această activitate a justițiarului.

Aceste secvențe ce vizează cadrele din justiție nu pot să nu fie luate în considerare la analiza instituției arestării preventive, deoarece sunt în directă corelație cu respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, care nu rareori sunt afectate la aplicarea mecanismelor procesuale de care dispune legislația națională, în dese cazuri cauza fiind necunoașterea subtilităților acestora.

Problemele enunțate pentru investigație în faza terminării urmăririi penale se conțin în Capitolul VI art. 289-297 din Codul de procedură penală. Organul de urmărire penală, constatând că probele administrate sunt suficiente pentru a termina urmărirea penală, înaintează procurorului dosarul însoțit de un raport în care consemnează rezultatul urmăririi și propune soluții privind:

- existența faptei și tragerea la răspundere;
- punerea sub învinuire a învinuitului, dacă acesta anterior nu a fost pus sub învinuire;
- întocmirea rechizitoriului și trimiterea în judecată;
- necesitatea încetării urmăririi penale, clasarea cauzei sau scoaterea persoanei de sub învinuire.

Raportul va cuprinde de asemenea informații despre corpurile delictelor, probele ce urmează a fi prezentate

în instanță, măsurile asigurătorii, cheltuielile de judecată și măsurile preventive aplicate față de persoanele învinuite.

Desigur, procurorul este persoana care conduce și controlează faza urmăririi penale, toate actele de procedură, legalitatea acestora, fiind împuternicit cu competența de a decide personal asupra necesității respectării dispozițiilor legale.

Dacă urmărirea penală nu a fost efectuată complet sau au fost omise unele acțiuni necesare pentru cauza dată, procurorul poate să restituie cauza pentru efectuarea suplimentară a urmăririi penale aceluiași organ sau unui alt organ de urmărire penală, indicând direct ce urmează să întreprindă organul de urmărire penală, probele ce urmează a fi administrate, dispunând termenul necesar pentru aceasta.

Procurorul este în drept să intervină direct și asupra măsurilor preventive luate față de învinuit, dispunând revocarea sau prelungirea măsurii, dacă consideră oportun.

Dacă în cauză sunt date suficiente pentru transmiterea cauzei în instanță, procurorul va prezenta materialele de urmărire penală învinuitului și altor persoane prevăzute la art. 293 CPP.

Toate cererile și demersurile înaintate de către părți, inclusiv de învinuit, privitor la revocarea, modificarea măsurii preventive urmează să fie soluționate în termen de cel mult 3 zile (art. 245, 246 CPP).

Din analiza legislației deducem că procurorul și organul de urmărire penală vor ține sub un control deosebit măsura preventivă arestul, în cazul când învinuitul este deținut. Adică, aceste organe vor asigura să nu-i fie afectată libertatea persoanei prin deținere nejustificată și dacă acest termen de detenție va expira înainte de a trimite cauza în instanță sau la momentul trimiterii, procurorul are obligația de a solicita din oficiu prelungirea, modificarea sau revocarea măsurii arestării. Există numeroase exemple în jurisprudență când la expirarea termenului urmăririi nu a fost prelungit termenul detenției.

Deși au fost aduse exemple când durata arestării preventive la faza de urmărire penală depășise 12 luni și cauze penale când expirase termenele de deținere în instanță, nu este totuși în plus de a mai exemplifica o asemenea situație de drept prin alte cauze penale din jurisprudența națională.

În cauza penală împotriva lui S.G., I.T. și D.C. acestea au fost învinuite potrivit art. 195 alin. (2), art. 182 și art. 288 CP în judecătoria Botanica la 23.11.2005. Însă, persoanele indicate au fost arestate, respectiv: la 15.01.2004, la 7.02.2003 și la 22.01.2004. Cauza penală împotriva lui I.R., învinuită în baza art. 171 CP, a intrat în această judecătorie la 6.04.2005, adică deja peste un an după aplicarea în privința acesteia a arestării preventive (persoana a fost arestată la 22.05.2003).

Asemenea situație de afectare a dreptului fundamental la libertate s-a constatat în privința lui V.D., G.D. și B.M., învinuiți potrivit art. 186 alin. (2) CP, care au fost arestați la 12.08.2004. Cauza a parvenit însă la judecătoria sectorului Rîșcani mun. Chișinău la 7.04.2005, care până la 1.01.2006 nu a fost examinată cu pronunțarea sentinței.

După cum observăm, procurorul nu a fost responsabil de prelungirea arestului, fie de revocarea acestuia. Considerăm că această neglijență în executarea atribuțiilor ce le revin procurorilor în faza terminării urmăririi penale este condiționată și de prevederile legale care nu-i obligă expres pe aceștia sau nu conțin obligațiuni de a iniția demersuri asupra arestării.

Din stipularea art. 296 alin. (4) CPP rezultă că la rechizitoriu se anexează o informație cu privire la durata urmăririi penale, măsurile preventive aplicate, durata arestării preventive, corpurile delictive și locul lor de păstrare, prezența acțiunii civile în proces, măsurile de ocrotire, alte măsuri procesuale, precum și cheltuielile judiciare. În unele cauze parvenite în instanță s-a constatat numai prezența acestor informații fără indicarea prin date concrete privind timpul, locul, modul și măsurile luate în privința învinuiților, ce ar da o posibilitate de a interveni în caz de necesitate asupra modificării măsurii preventive.

Plângerile parvenite la finisarea urmăririi dau temei de a constata că, de regulă, dosarele se trimit în instanță fără nici o examinare în același rând și privitor la arestarea preventivă, deși există un control prejudiciar asupra actelor de urmărire penală sau de legalitate a acțiunilor organelor de urmărire penală și ale organului care exercită activitate operativă de investigații într-un termen urgent de până la 72 de ore (art. 299 și Capitolul VIII CPP). Amintim despre această posibilitate legală ratată de către părți, organele de urmărire penală și, în special, de către procuror, care adeseori dispun de timp real pentru

soluționarea problemelor ce apar la finisarea urmăririi penale și la trimiterea cauzei penale în instanță.

O dată ce cauza a parvenit în instanță, judecătorul este obligat, în termen de cel mult 10 zile de la data la care cauza a fost repartizată pentru judecare, să fixeze, după ce a studiat materialele dosarului, termenul pentru ședința preliminară (art. 345 CPP).

Conform legii procesual penale, ședința preliminară în cauzele în care sunt inculpați minori sau arestați se face de urgență și cu prioritate. Cu toate acestea, termenele de multe ori nu sunt respectate.

Totodată, am considera oportun să constatăm că prevederile art. 344 CPP referitor la repartizarea dosarelor sunt neglijate, din motive subiective, de către unii conducători din sistemul judiciar, cu toate că derogarea de la ordinea stabilită prin lege poate avea loc numai în cazul dereglării grave a sănătății judecătorului căruia îi revine numărul respectiv al dosarului stabilit la începutul anului, dar și în cazurile legate de temeiuri justificate care trebuie să fie argumentate în încheierea de transmitere a cauzei altui judecător. De altfel, pentru această procedură în instanță este prevăzut un termen de până la 3 zile, necesar pentru buna organizare a administrării justiției. Astfel, am evidențiat unele detalii pentru a concepe mai bine propunerile făcute anterior pentru procuror – de a soluționa toate demersurile și cererile posibile parvenite de la părți în orice cauză, fără a le lăsa rezervă pentru instanță.

De remarcat că este problematic de a realiza prevederea art. 345 alin. (1) CPP, potrivit căreia ședința preliminară în cauzele în care sunt inculpați minori sau arestați se face de urgență și cu prioritate. În primul rând, ședința preliminară în multe cazuri nu se efectuează, acest fapt fiind determinat de volumul mare de lucru al judecătorului care lunar are în procedură 75-80 de cazuri.

La judecarea cauzei penale cu inculpați arestați instanțele judecătorești se conduc de Hotărârea Curții Constituționale nr. 72 din 23.12.1999, potrivit căreia inculpatul poate fi ținut sub arest până la rezolvarea definitivă a cauzei într-un termen rezonabil. Or, dispozițiile art. 25 alin. (4) din Constituție se referă la etapa urmăririi penale și nicidecum la dezbaterile judiciare.

Astfel, potrivit recomandărilor Curții Constituționale, inculpatul poate fi ținut sub arest până la rezolvarea definitivă a cauzei într-un termen rezonabil.

După cum observăm, art. 25 al Constituției trebuie modificat, astfel ca să nu prevadă expres termeni de arestare, fie să stabilească că în faza de judecată arestarea se face în termen rezonabil.

Urmează de asemenea de prevăzut pentru instanța de judecată proceduri de control periodic asupra arestării preventive aplicate persoanelor inculpate, care să nu depășească termenul stipulat de prevederea constituțională.

De remarcat că sunt necesare cât mai multe proceduri speciale care pot fi aplicate în legătură cu natura cauzei. Aceasta ar contribui la soluționarea problemei ridicate de Parlamentul Republicii Moldova în Hotărârea sa nr. 370 din 28.12.2005 privind rezultatele controlului efectuat de Comisia parlamentară specializată asupra situației preveniților ținuți în stare de arest în izolatorul de urmărire penală nr. 13 al Departamentului Instituțiilor Penitenciare ale căror dosare se află pe rol în instanțele judecătorești.

Din practica judiciară rezultă că în această fază învinuții și apărătorii lor deseori fac cereri de încetare a proceselor și de anulare a măsurii preventive, în același rând a arestării preventive, însă prin ordonanțele sale procurorii resping asemenea cereri. După cum am menționat, din momentul terminării urmăririi penale procurorul întocmește rechizitoriul în termen de 3 zile; acest termen poate fi depășit, însă nu mai mult de 10 zile. Procurorul înmânează copia rechizitoriului sub recipisa învinuitului, reprezentantului lui legal și trimite cauza în instanță, după competență.

Procedura de terminare a urmăririi penale durează aproximativ 10-15 zile. În acest moment, de regulă, se epuizează durata legală a arestării preventive; în cel mai bun caz, procurorul prezintă cauza penală în instanță în ziua când expiră termenul arestării sau la frontiera expirării acestui termen.

În această etapă există pericolul încălcării drepturilor, avându-se în vedere absența normelor care expres ar reglementa prelungirea termenului. Încălcările în această parte a procesului penal sunt condiționate de aprecierea incorectă a termenului arestării preventive. Ca o propunere *de lege feranda* ar fi modificările în art. 295 și în art. 297 CPP, acestea urmând a fi completate cu unele norme care ar avea sarcina de a constata că „apărătorul și învinuitul pot declara recurs privitor la legalitatea, schimbarea sau revocarea arestării preventive”, „procurorul fiind obligat în cazul expirării termenului de arestare preventivă, cel mult după 5 zile de la data parvenirii cauzei în instanță, să înainteze demers de prelungire, revocare sau schimbare a măsurii arestării preventive”. În practica curților de apel s-a creat o poziție care inițial a fost susținută și de Plenul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova în Hotărârea „Despre aplicarea de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale legislației de procedură penală privind arestarea preventivă și arestarea la domiciliu”, nr. 4 din 28.03.2005, prin

care în pct. 35 a fost stipulat că dacă după survenirea recursului în instanța de recurs cauza penală a fost trimisă de către procuror în instanță pentru judecare, procedura de recurs se încetează, iar recursul este trimis, conform art. 297 alin. (4) CPP, pentru soluționare de către instanța care judecă cauza.

Dreptul de acces la justiție printr-un recurs efectiv în fapt impune anumite obligații din partea statului. Accesul la un recurs efectiv cere ca persoana deținută căreia i s-a dat dreptul de a declara recurs are dreptul să ceară de a fi informată personal despre aceasta și în termen rezonabil printr-o decizie. O asemenea procedură de examinare a recursului în faza de urmărire, în urma constatării de către învinuit a arestării, se conține în legea procesual penală. În așa fel, învinuitul, indiferent de faptul că în altă fază a procesului și-a schimbat statutul în inculpat, își menține dreptul său la un recurs efectiv. Și dacă interpretăm în sens larg art. 20 din Constituție, dreptul său la recurs în instanța ierarhic superioară nu poate fi îngrădit. Însă, art. 279 alin. (4) CPP stipulează de altfel direct că toate cererile, plângerile și demersurile înaintate după trimiterea cauzei în judecată se soluționează de către instanța care judecă cauza penală. Din această normă procesuală rezultă că situația descrisă în pct. 35 al Hotărârii Plenului CSJ nr. 4 din 28.03.2005 nu este tocmai reușită și tot el, prin Hotărârea nr. 19 din 7.11.2005, a reparat această eroare expunând acest punct în altă redacție, prin care a fost stipulat că, întrucât procurorul a trimis cauza penală în judecată, recursul învinuitului, apărătorului sau al reprezentantului legal urmează să fie examinat de către instanța de recurs în conformitate cu prevederile art. 312 CPP.

2. Dreptul persoanei arestate la un recurs efectiv

Unul dintre drepturile fundamentale ale omului, stipulat în art. 20 al Constituției, prevede că orice persoană are dreptul la o satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime. Această formulă nouă a pus baza unei abordări a dreptului la un recurs efectiv în cazul în care acest drept este afectat printr-o hotărâre judecătorească.

Standardele noi cereau ca această procedură să fie urgentă și în termene cât mai posibil restrânse pentru a statua asupra reținerii sau arestării persoanei.

Pe parcursul anilor, procedura procesual penală a suferit diferite modificări.

Anterior, în legislația sovietică asemenea proceduri de control al reținerii sau arestării persoanei nu existau. O dată cu adoptarea Constituției și cu

intrarea Republicii Moldova în Consiliul Europei această procedură urma să fie implementată în legislația internă. Totuși, implementarea dezideratelor Convenției Europene a durat un timp mai îndelungat decât era necesar, fapt dictat și de mentalitatea depășită ce predomina în rândul juriștilor.

Deși acest drept al persoanei reținute sau arestate a fost statuat o dată cu adoptarea Constituției la 29 iulie 1994, standardul european care dădea dreptul persoanei reținute sau arestate să fie imediat adusă în fața unui judecător sau a unui magistrat a fost inclus abia la 29 aprilie 1998, adică peste 4 ani.

Și această procedură a fost făcută deja după semnarea Convenției Europene și ratificarea acesteia de către Parlament la 24.07.1997, devenită în vigoare pentru Republica Moldova la 12 septembrie 1997.

Deoarece evaluarea arestării preventive a fost expusă în compartimentele precedente, în cele ce urmează ne vom referi în special la posibilitățile reale ale persoanei deținute de a-și realiza dreptul la un recurs efectiv în limitele legislației în vigoare.

Dreptul la recurs individual este unul dintre mijloacele cele mai efective de protecție a drepturilor omului, fiind un element-cheie al sistemului de control stabilit de legislația națională și de Convenția Europeană.

Aceasta rezultă și din prevederile art. 6 al Convenției Europene – dreptul la un proces echitabil.

În dreptul european, dreptul la un recurs efectiv poate fi redat și ca un drept de acces la o curte, în același rând și la Curtea Europeană, dacă persoana consideră, după epuizarea căilor de atac la nivel național, că prin reținere și arestare i-a fost încălcat un drept fundamental sau libertatea.

Considerăm necesar a menționa că dreptul la un recurs efectiv în cazul arestării și soluționării recursului în această parte nu este legat cu examinarea în fond a cauzei penale, cu pronunțarea sentinței. Acest drept, fiind un drept fundamental al persoanei, se examinează separat, în proceduri urgente, la nivel național și la Curtea Europeană (a se vedea cazul *Șarban versus Moldova* și altele).

Recursul declarat împotriva actului de reținere sau hotărârii de arestare preventivă în procesul penal trebuie să corespundă următoarelor condiții:

- 1) să fie admisibil (să fie depus de un titular al dreptului de recurs);
- 2) să fie declarat în termen și în forma prevăzută de lege și
- 3) să fie motivat.

De altfel, conținutul unui recurs împotriva sentințelor adoptate în cauzele penale este expres stipulat în legea procesual penală. Cât privește recursul

împotriva încheierii judecătorului de instrucție sau a instanței de judecată privind aplicarea sau neaplicarea arestării, privind prelungirea sau refuzul de a prelungi durata ei, legea procesual penală conține prevederi generale ce condiționează unele dificultăți în practică.

Se impune să reținem că conținutul acestui recurs trebuie să fie în coroborare cu prevederile generale teoretice cu privire la recurs.

Legea procesual penală prevede două posibilități reale de a ataca hotărârile judiciare privind arestarea preventivă și problemele legate de prelungirea acesteia:

- 1) recursul declarat împotriva încheierii judecătorului de instrucție în corespundere cu prevederile art. 311 și 312 CPP în fază prejudiciară și
- 2) recursul declarat împotriva încheierii instanței judecătorești în corespundere cu prevederile art. 437 alin. (2) coroborat cu prevederile art. 196 alin. (2) CPP.

În așa fel, în corespundere cu prevederile art. 311 CPP, recursul împotriva încheierii judecătorului de instrucție privind aplicarea sau neaplicarea arestării preventive sau a arestării la domiciliu, privind prelungirea sau refuzul de a prelungi durata ei se depune de către procuror, bănuit, învinuit, iar în cazul minorilor – de către apărătorul sau reprezentantul său legal, în instanța ierarhic superioară, direct, sau prin intermediul instanței judecătorești care a adoptat încheierea, sau prin intermediul administrației locului de deținere în termen de trei zile de la data adoptării încheierii.

Condițiile prevăzute de legea procesuală permit realizarea dreptului la un recurs efectiv în faza prejudiciară despre legalitatea sau ilegalitatea arestării și alternativele acesteia.

În acest sens, în lege sunt prevăzute obligațiuni ale organelor de urmărire penală, procurorului, administrației locului de deținere a bănuitului, învinuitului de a prezenta informații și materiale respective care să argumenteze arestarea preventivă.

Administrația locului de deținere primește și înregistrează recursul, îl expediază conform competenței, concomitent informând procurorul despre aceasta, care este obligat în decurs de 24 de ore să prezinte materialele necesare ce confirmă necesitatea arestării preventive.

Instanța de recurs, în procedura de urgență, în termene restrânse – în decurs de 3 zile din momentul primirii lui, judecă recursul, exercită controlul judiciar și

adoaptă decizii conform art. 312 alin. (5) CPP, prin care ia atitudine de legalitate a arestării și prin decizie:

- 1) admite recursul anulând arestarea preventivă, prelungirea duratei de arest și eliberează persoana de sub arest *ori*
- 2) aplică arestarea preventivă dacă a fost respinsă de judecătorul de instrucție, fie aplică altă măsură preventivă, însă nu mai aspră decât cea solicitată în demersul procurorului sau prelungeste durata acestei măsuri *și*
- 3) respinge recursul dacă nu se confirmă motivele invocate de către recurent.

Astfel, instanța de recurs este împuternicită cu competențe care acoperă toate problemele de decizie în cauză, inclusiv liberarea imediată din sala de ședințe dacă a fost anulată măsura arestării preventive sau arestarea la domiciliu.

Recursul declarat poate fi înaintat cu motive diferite și, dacă a fost respins, o nouă examinare privind aceeași persoană în aceeași cauză se admite la fiecare prelungire a duratei măsurii preventive.

Instanța de recurs va verifica dacă judecătorul de instrucție a dispus de motive rezonabile de a presupune că persoana a săvârșit o infracțiune sau dacă există temeii de a se crede că este necesar de a împiedica această persoană să săvârșească o nouă infracțiune sau să se ascundă după săvârșirea acesteia, ori să influențeze stabilirea adevărului. Bănuiala rezonabilă trebuie să fie bazată pe fapte sau informații care ar stabili o legătură obiectivă între subiect și fapta presupusă, exprimate prin documente sau constatări tehnico-științifice, medico-legale, alte date obiective care ar implica persoana în mod direct în săvârșirea faptei prejudiciabile.

Această competență a instanței de recurs rezultă din prevederile legale și recomandările date de către Plenul Curții Supreme de Justiție prin Hotărârea sa despre aplicarea de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale legislației de procedură penală privind arestarea preventivă și arestarea la domiciliu, nr. 4 din 28.03.2005¹.

La fel, examinând legalitatea hotărârilor adoptate în ordine de recurs, instanța va ține cont de recomandările menționate și suplimentar va verifica probleme ce țin de faptul dacă au fost luate toate măsurile necesare de către organul de urmărire penală în termen rezonabil.

În cazul prelungirii arestării preventive sau arestului la domiciliu instanța de recurs urmează să se convingă despre existența circumstanțelor excepționale

¹ Buletinul Curții Supreme de Justiție, 2005, nr. 10, p. 7.

stabilite de prevederea de la art. 186 alin. (3) CPP (în funcție de complexitatea cauzei, gravitatea infracțiunii, pericolul dispariției bănuیتului, învinuitului sau inculpatului sau riscul de influențare asupra stabilirii adevărului).

La fel, instanței de recurs i se recomandă să verifice dacă există și alte circumstanțe care au influențat asupra detenției persoanei aflate în stare de arest preventiv sau arest la domiciliu sau dacă au apărut circumstanțe care permit anularea, revocarea ori schimbarea măsurii arestării preventive, arestării la domiciliu cu una mai ușoară.

În cazul judecării cauzei penale în fond, instanța de judecată va fi responsabilă de respectarea drepturilor procesuale ale părților implicate în proces și, îndeosebi, de reglementarea măsurii procesuale de constrângere – arestarea preventivă sau arestarea la domiciliu.

Dacă instanța va aplica aceste măsuri în baza temeiurilor și circumstanțelor legale prezente în cauză ori va prelungi sau înlocui alte măsuri preventive cu arestarea preventivă sau cu arest la domiciliu, inculpatul este în drept să atace cu recurs asemenea încheieri în instanța ierarhic superioară, fiind valabile recomandările specifice pentru fiecare cauză penală.

La judecarea cauzei penale în fond pot fi atacate cu recurs în mod separat în instanța judecătorească ierarhic superioară numai încheierile de aplicare a arestării preventive și nu de înlocuire sau revocare, aceasta constituind, de asemenea, o problemă stringentă.

Practică judiciară

În procesul judecării cauzei în primă instanță de către Colegiul Penal al Curții de Apel Chișinău, în privința lui B.I., învinuit în baza art. 145 alin (3) pct. f), m) și art. 195 alin. (2) CP, prin încheierea din 29 aprilie 2005 a fost admis demersul avocatului și modificată măsura preventivă aplicată inculpatului: din arest preventiv – cu obligațiunea de a nu părăsi localitatea, cu eliberarea lui de sub arest, instanța motivând soluția prin necesitatea unui tratament specializat cu intervenție chirurgicală. Încheierea a fost contestată cu recurs de către procuror, care a solicitat casarea ei și menținerea în privința inculpatului a măsurii arestării preventive. Recursul a fost respins din următoarele considerente: la judecarea cauzei, instanța, în conformitate cu prevederile art. 329 alin. (1) CPP, este în drept din oficiu, sau la cererea părților, ascultând opiniile acestora, să dispună aplicarea, înlocuirea sau revocarea măsurii preventive aplicate inculpatului. O nouă cerere de aplicare, înlocuire sau revocare a măsurii preventive poate fi

depusă dacă au apărut temeiuri pentru aceasta, dar nu mai devreme decât peste o lună după ce încheierea precedentă privind această chestiune a intrat în vigoare sau dacă nu au intervenit noi împrejurări care condiționează noua cerere. *Alineatul (2) al acestui articol stipulează că aceste hotărâri pot fi atacate cu recurs în instanța ierarhic superioară în termen de trei zile doar în cazul aplicării arestării preventive, ceea ce asigură respectarea dreptului persoanei arestate, prevăzut de art. 5 alin. (4) al Convenției Europene pentru Apărarea Drepturilor și Libertăților Fundamentale ale Omului. Acest recurs se va judeca conform prevederilor art. 312 CPP. Legislația nu prevede posibilitatea atacării cu recurs a încheierii privind înlocuirea sau revocarea măsurii preventive aplicate inculpatului. Prin urmare, încheierea nominalizată nu este susceptibilă căii separate de atac – recursul și, în asemenea situație, la această fază a procesului judiciar instanța de recurs se află în stare de imposibilitate de a se pronunța asupra legalității și temeiniciei hotărârii atacate¹.*

În asemenea situații, instanțele judecătorești adeseori suspendă examinarea cauzei sau întrerup examinarea acesteia pe un termen mai îndelungat, legat cu examinarea recursului, ceea ce, în opinia noastră, este nejustificabil. Instanța trebuie să continue examinarea cauzei penale, deoarece termenul arestării curge indiferent de examinarea cauzei în recurs și nici o intervenție procesuală nu întrerupe și nici nu suspendă curgerea termenului deținerii. Aici ar putea fi vorba de ziua când instanța de recurs examinează recursul asupra arestării preventive necesitând de a-l avea în față pe inculpat în scopul ascultării motivelor invocate, aceasta fiind mai mult o problemă organizatorică decât procesuală. În acest caz, instanța de recurs va fi obligată să coordoneze ziua ședinței instanței de recurs și aducerea inculpatului în fața instanței de recurs fără a afecta instanța de fond la examinarea cauzei penale.

Expunem o asemenea poziție din motivul că în mai mult de 10% din numărul de dosare penale, care se află în procedură în instanțele judecătorești, persoanele sunt ținute în stare de arest peste 6-12 luni, fapt ce afectează drepturile și libertățile acestora ce decurg din examinarea cauzei penale în termen rezonabil, cu toate că, conform art. 25 din Constituția Republicii Moldova, deținerea persoanei în stare de arest nu poate depăși 12 luni.

În sistemul judiciar trebuie să se conțină proceduri organizatorice care ar justifica operativitatea judecării cauzelor penale în termen rezonabil. Judecătorii ar trebui să fie responsabili pentru organizarea activității lor.

¹ Buletinul Curții Supreme de Justiție, 2005, nr. 7, p. 12.

În așa fel, prin analiza instituției unui recurs efectiv am stabilit că asemenea posibilitate există în legislația națională. Însă, la analiza subtilităților legale ale Codului de procedură penală cu privire la aplicarea, revocarea, schimbarea măsurii preventive și, în special, a arestării preventive constatăm că nu atât de eficiente sunt reglementările lui vizând declararea recursului la momentul terminării urmăririi penale și în decursul judecării cauzei penale.

Obligațiile instanței de judecată

O dată cu parvenirea cauzei penale în judecată, instanța trebuie să dispună de norme flexibile pentru a soluționa problemele ce rezultă din faptul că persoana inculpată se află în stare de arest.

O astfel de normă generală este stipulată în art. 329 CPP cu privire la soluționarea chestiunii privind măsura preventivă care prevede că instanța, din oficiu sau la cererea părților, este în drept să dispună aplicarea, înlocuirea sau revocarea acesteia. Însă, anume în acest articol se cere o modificare urgentă, fiind introdusă stipularea care se conține în art. 25 din Constituție și care este prevăzută în art. 186 alin. (5) CPP. Construcția normei prevăzute la art. 329 CPP, potrivit căreia instanța este în drept să dispună din oficiu aplicarea, înlocuirea sau revocarea, urmează să fie concretizată și cu stipularea obligativității instanței de a soluționa prelungirea arestării preventive în caz de necesitate, însă nu mai mult de 30 de zile, după cum prevede norma constituțională. Astfel, în total această prelungire a măsurii preventive nu va întrece 12 luni. Această stipulare legală se impune ca necesară în cazul în care legiuitorul nu va purcede la modificarea art. 25 din Constituție, în sensul că în instanța de judecată arestarea preventivă, ca și judecarea cauzei, se efectuează într-un termen rezonabil.

Pe parcursul judecării cauzei instanța examinează, de rând cu alte probleme, problema arestării preventive. În acest sens, dacă anterior au survenit cereri de la părți privind măsura preventivă, instanța devine obligată să soluționeze cererea sau demersul în ședință preliminară, în conformitate cu prevederile art. 345 alin. (4) pct. 6) CPP. Această obligativitate de a examina cererile și demersurile declarate rezultă și din conținutul art. 346 CPP. Norma dată reglementează problemele de procedură la soluționarea cererilor și demersurilor, în același rând și privind măsura preventivă care obligă instanța de a asculta poziția părților asupra acestei chestiuni, însă respingerea cererilor și demersurilor nu exclude înaintarea lor repetată în decursul judecării cauzei.

Numirea cauzei spre judecare

La numirea cauzei spre judecare, instanța, de rând cu alte chestiuni, decide și asupra măsurilor preventive în conformitate cu prevederile art. 351 alin. (2) pct. 7) CPP.

Ședința preliminară

La fel, instanța, în timpul desfășurării ședinței preliminare, în conformitate cu art. 352 CPP, adoptă asupra tuturor chestiunilor privind încheierea definitivă. Pentru a atenționa instanța și părțile participante la procesul penal în această fază, ar fi rațional de concretizat în pct. 6) alin. (2) art. 351 CPP că în cazul arestării preventive a inculpatului această încheiere poate fi atacată cu recurs conform art. 329 alin. (2) CPP. La acest articol se prevede expres o procedură urgentă de atacare cu recurs în termen de 3 zile în instanța ierarhic superioară care se judecă în modul prevăzut de art. 312 CPP. Este necesar să amintim și despre faptul cum procedează instanța în cazul când modifică măsura arestării preventive în sensul schimbării cu o altă măsură mai ușoară sau când achită persoana ori, în ordine de apel sau recurs, cauza penală se clasează ori încetează.

Ar fi rațional ca în art. 329 CPP, la rezolvarea chestiunii cu privire la măsura preventivă, să fie stipulat că dacă instanța a modificat, a revocat sau a schimbat măsura arestării preventive, inculpatul este pus în libertate imediat. O asemenea procedură de punere în libertate a inculpatului arestat este prevăzută la art. 398 CPP, însă aici acceptul este la momentul final de judecare a cauzei, când se pronunță hotărârea prin care se soluționează cauza penală.

Acceptarea unei asemenea proceduri ar fi relevantă și ar exclude diferite dubii la aplicarea corectă a legislației privind arestarea preventivă.

Arestul la examinarea în căile de atac

În legislația procesual penală ce vizează procedurile ordinare și extraordinare de atac găsim stipulări ce sunt vagi și greu de înțeles pentru a fi executate, în special privind arestarea preventivă. Potrivit art. 416, 450 CPP, instanțele, deliberând asupra apelului, recursului, dacă este necesar, de rând cu soluționarea chestiunilor complete, aplică dispozițiile privitoare și la măsurile preventive. În practica judiciară la aplicarea acestor prevederi se pronunță soluții chiar contradictorii. Unele instanțe, la examinarea cauzei în apel, admit casarea hotărârilor instanței de fond prin care au fost achitate persoanele inculpate și,

o dată cu condamnarea acestora, aplică și măsura arestării preventive. Alte instanțe de apel mențin hotărârile instanțelor de fond prin care au fost achitate persoanele inculpate.

În cazul examinării acestor cauze în recurs ordinar ori extraordinar, dacă sunt constatate vicii fundamentale, hotărârile date în apel sunt casate cu remitere la rejudecare în apel. În acest caz, persoana inculpată se află în situația în care invocă de sine stătător problema detenției. Instanța e în drept să analizeze de sine stătător legalitatea detenției.

Din aceste considerente, Plenul Curții Supreme de Justiție în Hotărârea sa din 28.03.2005, nr. 4, în pct. 37 a stipulat recomandarea, potrivit căreia dacă hotărârile judecătorești sunt casate în ordine de recurs, instanța de recurs poate decide asupra măsurilor preventive. Dacă instanța de recurs a constatat erori judiciare la examinarea cauzei în ordine de apel, prin care a fost anulată sentința de achitare a persoanei cu condamnarea și arestarea acesteia, instanța de apel, pentru a nu înrăutăți situația inculpatului, concomitent cu casarea hotărârii instanței de apel și remiterea cauzei la judecare în apel, va decide asupra măsurii preventive care a fost dispusă la momentul pronunțării sentinței de achitare.

Analiza situației de drept a legislației procesual penale referitor la măsura de arestare preventivă ne permite să concluzionăm că aceasta trebuie să fie concretizată cu noi stipulări ce ar asigura un control continuu, periodic de către judecătorul de instrucție – în faza urmăririi penale și de către instanță – în faza judecării cauzei penale în fond în ordine de apel și recurs. Aceasta devine o necesitate vitală, deoarece motivele deținerii persoanei în stare de arest riscă să dispară sau să fie mai puțin importante, în funcție de evoluția situației.

Autoritățile penitenciarelor și locurilor unde se dețin arestații sunt în drept să ceară de la judecătorul de instrucție, de la instanța de judecată confirmarea deținerii persoanei în stare de arest. Lipsa unui asemenea control asupra măsurii procesuale de constrângere – arestarea preventivă ar putea echivala cu încălcarea gravă a drepturilor și libertăților fundamentale pe care statul poate și trebuie să o prevină prin norme speciale și prin activitatea organelor de rigoare care aplică și execută aceste legi.

Chestiuni generale

Codul cu privire la contravențiile administrative a fost adoptat la 29 martie 1985¹, suportând până în prezent un șir de modificări.

Persoanele poartă răspundere administrativă (contravențională) pentru fapte ilicite, prevăzute de Cod, dacă faptele nu constituie infracțiuni. Vârsta de răspundere contravențională este de 16 ani. Codul prevede (art. 23) sancțiuni (contravenționale) ca: avertismentul; amenda; ridicarea contra echivalent al obiectului nemijlocit al contravenției administrative; confiscarea obiectului care a constituit instrumentul comiterii sau obiectul nemijlocit al contravenției administrative; privarea de dreptul special; arestul administrativ; expulzarea.

Arestul administrativ (contravențional) se stabilește și se aplică numai în cazuri excepționale pentru unele categorii de contravenții pe termen de până la 30 de zile (art. 31 CCA). Arestul se stabilește de către instanța de judecată.

Cazuri pentru care poate fi aplicat arestul contravențional

Domenii de aplicare

Arestul se aplică pentru contravenții săvârșite în mai multe domenii. El poate fi aplicat pentru contravenții în domeniul protecției muncii și al ocrotirii sănătății populației. Pe un termen de până la 15 zile arestul poate fi aplicat pentru procurarea sau păstrarea ilegală de mijloace narcotice sau psihotrope în cantități mici ori pentru consumarea de mijloace narcotice sau psihotrope fără prescripția medicului (art. 44). Arestul până la 15 zile (art. 47 alin. (1)) poate fi aplicat pentru cauzarea premeditată a leziunilor corporale ușoare, maltratarea, aplicarea loviturilor și a altor acțiuni violente care au provocat dureri fizice. Dacă însă cauzarea leziunilor a provocat o dereglare de scurtă durată a sănătății sau o pierdere neînsemnată, dar stabilă a capacității de muncă – arestul se aplică până la 30 de zile (art. 47 alin. (1)). Arestul de treizeci de zile poate fi aplicat pentru calomnie (art. 47 alin. (2)), precum și pentru injurie (art. 47 alin. (3)). El poate fi aplicat pentru contravenții ce atentează la ordinea publică. În cazul comiterii unui act de huliganism nu prea grav (art. 164 alin. (1)), adică a

¹ Veștile RSSM, 1985, nr.3, art. 47.

unor acțiuni intenționate care încalcă grosolan ordinea publică care exprimă o vădită lipsă de respect față de societate, arestul poate fi aplicat pe un termen de până la 15 zile. Aceeași sancțiune poate fi aplicată pentru consumul de băuturi alcoolice pe stradă, pe stadion, în scuar, în parc, în toate tipurile de transport în comun și în celelalte tipuri de locuri publice, în afară de întreprinderile de comerț și alimentație publică unde vânzarea băuturilor alcoolice este autorizată, pentru aflarea în locuri publice în stare de ebrietate, ce jignește demnitatea umană și moralitatea socială, dacă persoana a fost în prealabil supusă unei sancțiuni contravenționale pentru aceeași faptă de două ori în decursul unui an (art. 167 alin. (3) CCA). Arestului contravențional pe termen de până la 30 de zile poate fi supusă și persoana care practică prostituția, dacă fapta a fost săvârșită a doua oară în decursul unui an după aplicarea sancțiunii contravenționale. Codul cu privire la contravențiile administrative prevede pedeapsa arestului în cazul când persoana nu se subordonează cu rea-voință dispoziției sau cererii legitime a unui colaborator al poliției, a altui lucrător din organele afacerilor interne sau a unei persoane aflate în exercițiul datoriei de serviciu sau obștești de menținere a ordinii publice și de combatere a criminalității. În asemenea situație, persoana este pasibilă de pedeapsa arestului pe termen de 15 zile, iar în caz de săvârșire în mod repetat în decursul unui an a aceleiași fapte după aplicarea sancțiunii administrative – pe termen de până la 30 de zile. Această contravenție (art. 174) face parte din contravențiile ce atentează la modul stabilit de administrare (art. 174). Din aceeași categorie fac parte și alte fapte pentru a căror săvârșire este prevăzut ca sancțiune și arestul. Printre acestea:

1. Încălcarea legislației cu privire la organizarea și desfășurarea întrunirilor (art. 174/1 alin. (6) și alin. (7)), și anume: în cazul în care persoanele care participă la întruniri au asupra lor lucruri special adaptate sau care pot fi utilizate pentru cauzarea leziunilor corporale sau daunelor materiale, sau dacă cel ce participă împiedică sub orice formă circulația transportului în comun sau împiedică funcționarea întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor;
2. Încălcarea intenționată a modului de folosire a simbolurilor de stat, săvârșită printr-o înțelegere prealabilă de un grup de persoane, precum și de persoane cu funcții de răspundere, responsabile pentru respectarea modului de folosire a simbolurilor de stat (art. 174/2);
3. Încălcarea cerințelor regimului stării excepționale (art. 174/3);

4. Atentatul la ordinea publică în condițiile regimului stării excepționale (art. 174/4);
5. Opunerea de rezistență colaboratorului poliției (art.174/5);
6. Ultragierea colaboratorului poliției (art.174/6);
7. Refuzul de a se prezenta în fața organelor de drept (art. 174/7);
8. Blocarea intenționată a mijloacelor de transport, a întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor săvârșită de un grup de persoane (art. 174/15 alin. (2)).

La arest poate fi pedepsită persoana care a fost supusă unei sancțiuni contravenționale pentru încălcarea legislației cu privire la culte și care a săvârșit repetat această contravenție (art. 200 alin. (8)).

Este prevăzut arest și în cazul unor contravenții ce atentează la îndeplinirea justiției, cum ar fi manifestarea lipsei de respect față de judecată exprimată prin săvârșirea unor fapte care denotă desconsiderare vădită față de judecată sau față de regulile stabilite în instanța de judecată (art. 200/7), precum și ofensa adusă judecătorului în legătură cu activitatea de îndeplinire a justiției (art. 200/8).

Persoanele supuse arestării

La o analiză sumară a temeiurilor de aplicare a arestului poate să se creeze impresia unei susceptibilități de subiectivism la examinarea cauzei concrete. De exemplu, în cazul consumării substanțelor narcotice (art. 44 CCA) sau psihotrope ar fi necesare anumite măsuri de siguranță aplicate acestor persoane. Lasă loc pentru abuzuri și dispozițiile art. 47/2 și ale art. 47/3 CCA, care prevăd arest pentru calomnie și injurie, în situația când aceste fapte ar putea fi obiectul unui proces civil. Alte două articole – 164 și 167, care prevăd răspunderea pentru huliganism nu prea grav sau pentru consumul de băuturi alcoolice, la fel lasă loc pentru abuzuri, mai ales când este vorba de expresia din art. 167 „celelalte locuri publice”.

Este evident pericolul abuzurilor și în cazul constatării nesupunerii cu reavoință „cererii legitime” a colaboratorului poliției, precum și „a altui lucrător din organele afacerilor interne”, a unei persoane aflate în exercițiul datoriei de serviciu sau obștești de menținere a ordinii publice „și de combatere a criminalității” (art. 174). Pe lângă faptul că conține mai multe expresii ambigue și posibile de interpretări extensive, pericolul la aplicarea acestei norme constă în faptul că în cele mai dese cazuri unica probă care confirmă vinovăția persoanei este declarația polițistului sau a persoanei asimilate acestuia în sensul art. 174. Instanțele nu

aplică în asemenea cazuri raționamentul *in dubio pro reo*, declarațiile persoanei neluându-se în considerație. Situație similară întâlnim în art. 174/5 „opunerea de rezistență colaboratorului de poliție”. Ambiguități se observă și în art.174/1 alin. (6), unde se vorbește despre „obiecte ce pot fi utilizate pentru cauzarea leziunilor corporale sau a daunelor materiale”. De reținut că nu se are în vedere armele albe, ci orice obiect cu care s-ar putea provoca o leziune corporală. Deci, se poate face concluzia că un stilou sau un pix de metal aflat la persoană poate fi recunoscut în calitate de asemenea obiect.

Arestul poate fi aplicat pentru „refuzul de a se prezenta în fața organelor de ocrotire a drepturilor” (art. 174/7). Nu e clar ce se include în noțiunea „organ de ocrotire a drepturilor”, mai ales că în articolul respectiv se atenționează asupra faptului că temei de chemare sunt „cauzele și materialele pe care le judecă acesta”. După cum observăm, se are în vedere judecarea unei cauze în asemenea situații în care există alte mecanisme de asigurare a prezenței persoanei în instanță. Dacă se are în vedere nu numai instanțele, ci și oricare organ de drept, atunci ambiguitatea poate permite reprezentantului oricărui organ de drept să cheme orice persoană pentru orice chestiune, iar în caz de neprezentare a acesteia – să aplice arestul.

Procedura în cazul detenției contravenționale

Procedura în cazurile cu privire la contravențiile administrative provoacă îngrijorări în ce privește respectarea art. 5 și 6, dar și a altor articole ale Convenției Europene pentru Apărarea Drepturilor și Libertăților Fundamentale ale Omului. Există mai multe articole care, prin esența lor, pot fi recunoscute ca norme ce permit detenția de scurtă durată. În primul rând, este vorba de „aducerea contravenientului” (art. 245). Contravenientul poate fi „adus” la poliție pentru întocmirea procesului-verbal dacă acesta nu poate fi întocmit la fața locului. Persoana poate fi adusă la poliție în cazul încălcării regulilor de comerț, a modului de efectuare a operațiunilor economice și de decontare impozabilă, încălcării unor reguli de folosire a mijloacelor de transport, reguli de securitate contra incendiilor etc., dacă nu are acte de identitate. Persoana poate fi deținută nu mai mult de o oră. Art. 246-249 reglementează procedura reținerii administrative. Potrivit art. 246, temei pentru reținere este necesitatea curmării contravenției, stabilirea identității persoanei, întocmirea procesului-verbal, necesitatea asigurării la timp și juste a examinării cazurilor și a executării deciziilor. În asemenea cazuri, pe

lângă reținerea propriu-zisă, se admite controlul corporal (care, de fapt, este o percheziție), controlul obiectelor avute asupra sa, a mijloacelor de transport și a documentelor. Codul nu menționează expres pentru care contravenții se admite reținerea sau controlul corporal, fapt ce permite a o aplica în toate cazurile în care organele împuternicite a o efectua consideră necesar.

Dreptul la reținere contravențională

Este necesar a menționa că, potrivit art. 248, pe lângă polițiști și grăniceri, au dreptul de a reține „persoanele cu funcții de răspundere ale ministerelor, departamentelor, inspectoratelor și instituțiilor de stat în limitele împuternicirilor lor”. De remarcat că în Codul actual nu se indică care sunt organele concrete ce ar avea dreptul de reținere. Potrivit art. 231/12 ale Codului, sunt competente de a lua hotărâri de sancționare contravențională 29 de organe. Se creează impresia că multe din acestea ar avea dreptul de a reține dacă regulamentele lor interne le-ar permite reținerea.

Procesul-verbal

Îngrijorează și faptul că la întocmirea procesului-verbal asistă doar persoana reținută în lipsa avocatului său. Mai mult, poate fi reținut și un minor, iar procesul-verbal întocmit în lipsa reprezentantului său legal, acesta fiind doar înștiințat (art. 247 alin. (2)).

Termenul reținerii

Potrivit regulii generale (art. 249 alin. (1)), reținerea administrativă poate dura nu mai mult de trei ore, însă aceeași normă prevede posibilitatea reținerii pe o durată mai lungă (fără a fi concretizată), dacă aceasta va fi prevăzută prin acte legislative. După cum observăm, acte legislative (care pot fi de orice gen) pot permite o măsură mai severă decât cea prevăzută de Cod. Potrivit art. 249 alin. (1), reținerea poate fi până la trei zile (este necesar a menționa că reținerea penală este stabilită pe un termen nu mai mare de 72 de ore). Reținerea pentru perioada de trei zile poate fi aplicată persoanelor care au încălcat regulile de ședere a cetățenilor străini și a apatrizilor în Republica Moldova, regimul de frontieră sau regimul din punctele de trecere a frontierei de stat. În cazul în care contravenientul nu are documentele ce atestă identitatea acestuia termenul

poate fi prelungit, cu autorizația procurorului, până la zece zile (art. 249 alin. (2)). Amintim aici că în procedura penală orice detenție mai mare de 72 de ore este autorizată de către judecătorul de instrucție, care este magistrat. Conform dreptului intern, în Republica Moldova procurorii nu sunt magistrați.

Reținerea de către poliție

Art. 249 prevede și alte situații în care pericolul de abuz este evident. Anumite persoane, cum ar fi cei ce comit acte de huliganism nu prea grav, care au încălcat premeditat modul de folosire a simbolurilor statale, au atentat la ordinea publică în condițiile stării excepționale, care nu execută cu rea-voință dispozițiile sau cererile legitime ale lucrătorului poliției, care au opus rezistență colaboratorului poliției, care au ultragiat un colaborator al poliției, care au adresat un apel fals poliției, au încălcat ordinea de organizare și desfășurare a adunărilor, mitingurilor, procesiunilor de pe stradă și a manifestațiilor; care vând în locuri interzise mărfuri (produse) cu termenul de vânzare expirat, de proastă calitate, fără certificat ori fără semnul conformității sau care au încălcat regulile operațiunilor valutare pot fi reținute până la examinarea cazului în instanță. Împuternicirea de a reține pe această perioadă nedeterminată o are șeful (adjunctul) organului de poliție sau alte persoane cu funcții de răspundere care au asemenea împuterniciri. În cazul când persoana reținută consideră că i-au fost încălcate anumite drepturi, aceasta poate depune plângere organului ierarhic superior sau procurorului (de menționat că în penal plângerea se depune judecătorului de instrucție).

Examinarea în instanță

Potrivit art. 264 alin. (1), instanța examinează cazul pentru anumite contravenții, cum ar fi, spre exemplu, huliganismul nu prea grav (art. 159) ori consumul de băuturi spirtoase (art. 164), precum și nesubordonarea cu rea-voință dispoziției sau cererii legitime a colaboratorului de poliție (art. 174), în termen de 24 de ore. În asemenea situații se creează impresia că reținerea unei persoane pentru o contravenție susceptibilă de a fi pedepsită cu arest, prevăzută de alte articole, poate fi pe o perioadă nedeterminată. Anume aici se ascunde pericolul ca organul de poliție să-și atribuie competența unui organ judecătoresc deținând persoana o perioadă nedeterminată.

Legea nu prevede obligativitatea participării apărătorului la examinarea contravențiilor susceptibile de a fi sancționate cu arest. Acest fapt poate avea

obstacole de nedepășit pentru apărarea intereselor persoanei acuzate. De reținut că procedura contravențională nu este recunoscută de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului ca diferită de cea penală.

Avocatul nu este recunoscut ca titular al dreptului de recurs (art. 273). Cu toate că contravenientul are dreptul la plângere în instanță, aceasta are efect suspensiv în cazul când persoana a fost sancționată cu arest (art. 277); acest efect este prezent în cazul aplicării altor sancțiuni, avându-se în vedere faptul că arestul este aplicat de către instanță. Decizia instanței poate fi atacată în termen de zece zile din ziua adoptării, instanța având obligația de a expedia recursul în instanța superioară în termen de trei zile (art. 282). Instanța superioară este în drept de a amâna examinarea recursului până la zece zile (art. 282/2). După cum observăm, teoretic, examinarea în recurs a unei contravenții poate dura până la 23 de zile, în situația când, Reamintim, că în cazul arestului contravențional recursul nu are efect suspensiv.

Temeiurile de casare a deciziei instanței cu privire la aplicarea arestării contravenționale sunt prevăzute în art. 282/6. Lipsa apărătorului la examinarea în fond nu este temei de casare a hotărârii instanței. Potrivit art. 282, decizia instanței de recurs poate să nu conțină argumente, adică să se întocmească în formă de rezoluție, ceea ce înseamnă că decizia nu trebuie motivată. În acest caz, este dubioasă respectarea de către legea națională a principiului dublului grad de jurisdicție. Articolul 282/9 prevede dreptul la recurs extraordinar pe care îl deține doar Procurorul General și adjuncții lui, el având sau în alte situații când nu se atacă în recurs ordinar de procurorul ierarhic superior.

Executarea

În faza de executare există, de asemenea, unele norme care pot pune la îndoială respectarea principiului unui proces echitabil. Potrivit art. 286 alin. (2), decizia cu privire la arest se aduce la îndeplinire de către organele afacerilor interne. De remarcat că noul Cod execuțional stabilește că arestul se execută în instituțiile Ministerului Justiției. Art. 310 CCA prevede că decizia de arest se execută imediat după pronunțarea ei. Iar potrivit art. 311 alin. (1) CCA persoanele supuse arestului sunt deținute în locurile stabilite de organele afacerilor interne. Mai mult ca atât, pentru anumite contravenții persoanele arestate sunt folosite la munci fizice (art.311 alin. (2) CCA).

CONCLUZII

Este necesară a limita la maximum cazurile când persoana poate fi reținută contravențional. Pentru fiecare caz de reținere trebuie informat procurorul. Persoana nu poate fi reținută mai mult de trei ore dacă nu sunt evidente semnele unei infracțiuni sau ale unei contravenții pentru care se prevede arestul contravențional. Arestul contravențional trebuie aplicat în cazuri excepționale și pentru un cerc foarte restrâns de contravenții sau poate fi aplicat doar în cazul în care contravenientul supus unei sancțiuni nu o execută intenționat. La examinarea cauzei în instanță în cazurile pentru care este posibilă sancțiunea cu arest contravențional obligator trebuie să participe un avocat. Persoana supusă arestului contravențional trebuie să aibă dreptul la un recurs efectiv. Executarea arestului contravențional trebuie efectuată în instituțiile Ministerului Justiției.

Numărul infracțiunilor înregistrate, în profil teritorial

	Total			La 10 000 de locuitori		
	2003	2004	2005	2003	2004	2005
Total	32984	28846	26428	82,5		70,7
Municipiul Chișinău	11477	9756	9158	147,1	125,1	117,4
Municipiul Bender	237	177	132	175,6	123,7	10,7
Anenii Noi	641	775	585	76,4	92,4	69,7
Basarabeasca	291	306	301	97,7	102,7	101,0
Briceni	376	343	388	47,8	43,9	49,6
Cahul	875	812	803	69,3	64,4	63,7
Călărași	589	506	413	72,2	62,2	50,7
Cantemir	362	401	405	56	62,2	62,8
Căușeni	341	446	459	36,4	47,7	49,1
Cimișlia	418	416	369	64,1	64	56,8
Criuleni	430	433	290	59,1	59,5	39,8
Dondușeni	452	441	407	94,4	92,6	85,5
Drochia	411	493	463	43,2	52	48,8
Dubăsari	280	236	235	78	65,9	65,6
Edineț	400	431	389	46,1	49,9	45,0
Fălești	358	374	347	37,4	39	36,2
Florești	369	488	438	39,2	52	46,7
Glodeni	348	308	304	53,9	47,8	47,2
Hâncești	689	648	571	54,3	51,1	45,0
Ialoveni	564	603	489	59,5	63,5	51,5
Leova	361	353	315	65,4	64,1	57,2
Nisporeni	318	301	271	46,4	44	39,6
Ocnita	378	363	373	67,3	64,9	66,7

Orhei	753	676	556	57,5	51,7	42,5
Rezina	368	329	323	67,9	60,9	59,8
Rîșcani	369	373	368	50,8	51,4	50,8
Sîngerei	513	504	423	53,2	52,3	43,9
Soroca	806	641	647	78,3	62,5	62,8
Strășeni	536	583	486	58,4	63,6	55,0
Șoldănești	193	193	125	42,6	42,7	37,4
Ștefan Vodă	460	423	438	62,2	57,3	59,3
Taraclia	370	401	362	81,1	88,3	79,7
Telenești	392	341	317	51,4	44,8	41,7
Ungheni	791	611	626	66	51,1	52,3
UTA Găgăuză	1136	1143	959	71,5	72,0	60,4

Anexa 2

Numărul de persoane condamnate

Categoriile de pedepse	2003	2004	2005
Numărul de persoane condamnate	17162	12751	14103
Inclusiv: la pedeapsa cu închisoare	3551	3019	3193
Condamnarea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei	7738	6303	6281
Condamnarea la munca neremunerată în folosul comunității	4	155	1796
Condamnarea la amendă	5027	2046	2255

Anexa 3

Persoanele care își ispășesc pedeapsa în instituțiile penitenciare

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Până la 1 an	119	81	48	92	41	37	24	24	36
De la 1 an până la 3 ani	869	764	556	451	506	523	518	476	520

**Informația privind numărul de condamnați deținuți
în penitenciare ale DIP al MJ al RM la starea de la 01 aprilie 2006**

1. Numărul deținuților în penitenciarele

Denumirea Instituțiilor	Plafonul planificat	În realitate se dețin		+- pers.	+-%
		la 01.04.05	la 01.04.06		
Penitenciarul nr. 1 - Taraclia (tip închis)	350	91	89	- 2	- 2,2 %
Penitenciarul nr. 2 - Lipcani (pentru minori și sector pentru foști colaboratori org. admin.)	250	133 (91 / 42)	189 (143 / 46)	+ 56 (+ 52 / - 4)	+ 42,1 % (+57,1% / + 9,5%)
Penitenciarul nr. 3 - Leova (tip închis)	610	488	449	- 39	- 8,0 %
Penitenciarul nr. 4 - Cricova (tip semiînchis)	1375	1099	856	- 243	- 22,1 %
Penitenciarul nr. 5 - Cahul (sector de tip deschis)	100	37	12	- 25	- 67,6 %
Penitenciarul nr. 6 - Soroca (tip închis)	1300	1039	1177	+ 138	+ 13,3 %
Penitenciarul nr. 7 - Rusca (pentru femei)	340	191	222	+ 31	+ 16,2 %
Penitenciarul nr. 8 - Bender (tip semiînchis)	510	143	100	- 43	- 30,1 %
Penitenciarul nr. 9 - Pruncul (tip semiînchis)	830	753	672	- 81	- 10,8 %
Penitenciarul nr. 10 - Goian (tip deschis)	510	302	199	- 103	- 34,1 %
Penitenciarul nr. 11 - Bălți (tip deschis)	100	62	4	- 58	- 93,6 %
Penitenciarul nr. 14 - Basarabeasca (tip deschis)	170	41	43	+ 2	+ 4,9 %
Penitenciarul nr. 15 - Cricova (tip închis)	575	424	524	+ 100	+ 23,6 %
Penitenciarul nr. 16 - Pruncul (spital penitenciar)	510	437(48 sub anchetă)	475 (42 s/anchetă)	+ 38	+ 8,7 %
Penitenciarul nr. 17 - Rezina (sector de tip deschis)	40	16	21	+ 5	+ 31,3 %
Penitenciarul nr. 18 - Brănești (tip semiînchis)	1180	757	844	+ 87	+ 11,5 %
Total	8750	5965 / 6013	5834 / 5876	- 131 / - 137	-2,2%/-2,3%
Penitenciarul nr. 5 - Cahul (izolator de urmărire penală)	410	43 / 372	33 / 389	- 10 / + 17	- 23,3% / + 4,6%
Penitenciarul nr. 11 - Bălți (izolator de urmărire penală)	650	33 / 486	122 / 471	+ 89 / - 15	+ 269,7%/- 3,1%
Penitenciarul nr. 12 - Bender (izolator de urmărire penală)	510	182 / 203	120 / 129	- 62 / - 74	-34,1% /-36,5%
Penitenciarul nr. 13 - Chișinău (izolator de urmărire penală)	1480	60 / 1474	60 / 1424	- / - 50	- / - 3,4%
Penitenciarul nr. 17 - Rezina (izolator de urmărire penală)	850	387 / 481	430 / 511	+ 43 / + 30	+ 11,1% / + 6,2%
Total pe izolatoarele de urmărire penală	3900	705 / 3016	765 / 2924	+ 60 / - 92	+ 8,5% / - 3,1%
TOTAL	12650	6670 / 9029	6599/8800	- 71 / - 229	- 1,1% / - 2,5 %

2. Caracteristica condamnaților după tipuri penitenciarelor

Tipuri	În realitate se dețin		+- pers.	+-%
	la 01.04.05	la 01.04.06		
Inchis	2241 (33,6 %)	2749 (41,7%)	+ 508	+ 22,7 %
Semiînchis	3484 (52,2%)	3204 (48,5%)	- 280	- 8,04 %
Deschis	782 (11,7 %)	395 (6,0 %)	- 387	- 49,5 %
Penitenciarul nr.2 – Lipcani și minori	93 (1,4 %)	155 (2,3 %)	+ 62	+ 66,7 %
Pedeapsa cu arestul	-	19 (0,3 %)	+ 19	+ 100,0 %
Condamnați pe viață	70 (1,1 %)	77 (1,2 %)	+ 7	+ 10,0 %
Total	6670 (100,0 %)	6599 (100,0 %)	- 71	- 1,1 %

3. Caracteristica condamnaților după infracțiuni

Infracțiuni	În realitate se dețin		+- pers.	+-%
	la 01.04.05	la 01.04.06		
Omorul art.145 (art.88,89,92 al CP an.1961)	1363 (20,4 %)	1333 (20,2 %)	- 30	- 2,2 %
Vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății art.151 (art.95 al CP an.1961)	391 (5,9 %)	340 (5,15 %)	- 51	- 13,04 %
Răpirea unei persoane art. 164 (art. 64;113 ² ; 125; 214)	-	12 (0,18 %)	+ 12	+ 100,0 %
Traficul de ființe umane art. 165 (art. 113 ¹ ;113 ²)	-	14 (0,21 %)	+ 14	+ 100,0 %
Infracțiunile privind viața sexuală art.art.171 -175 (art.art.102,103 al CP an. 1961)	411 (6,2 %)	347 (5,26 %)	- 64	- 15,6 %
Furtul art.186 (art.119 al CP an.1961)	1814 (27,2 %)	1825 (27,66 %)	+ 11	+ 0,6 %
Jaful art.187 (art.120 al CP an.1961)	381 (5,7 %)	356 (5,39 %)	- 25	- 6,6 %
Tîlhăria art.188 (art.121 al CP an.1961)	782 (11,7 %)	606 (9,18 %)	- 176	- 22,5 %
Însușirea în proporții mari și deosebit de mari art.195 (art.123 ¹ al CP an.1961)	625 (9,4 %)	757 (11,47 %)	+ 132	+ 21,1 %
Traficul de copii art. 206 (art. 113 ¹)	-	2 (0,03 %)	+ 2	+ 100,0 %
Scoaterea ilegală a copiilor din țară art.207 (art.112 ³)	-	-	-	-
Activitatea ilegală privind circulația substanțelor narcotice art. art. 217-219 (art.225 ¹ al CP an.1961)	298 (4,47 %)	305 (4,62 %)	+ 7	+ 2,4 %
Infracțiuni economice art. art. 236-258	-	13 (0,2 %)	+ 13	+ 100,0 %
Răpirea mijlocului de transport art. 273 (art.182 al CP an.1961)	-	47 (0,71 %)	+ 47	+ 100,0 %
Banditismul art.283 (art.74 al CP an.1961)	39 (0,6 %)	40 (0,61 %)	+ 1	+ 2,6 %
Acțiunile care dezorganizează activitatea penitenciarelor art. 286 (art.74 ¹ al CP an.1961)	-	4 (0,06 %)	+ 4	+ 100,0 %
Huliganismul art. 287 (art.218 al CP an.1961)	130 (1,9 %)	85 (1,29 %)	- 45	- 34,6 %
Folosirea ilegală a armelor și munițiilor art.290 și art.292 (art. 227 al CP an.1961)	19 (0,3 %)	8 (0,12 %)	- 11	- 57,9 %
Atentarea la viața judecătorului, colaboratorului poliției art. art. 305, 350 (art.206 ¹ al CP an.1961)	12 (0,2 %)	16 (0,24 %)	+ 4	+ 33,3 %
Infracțiuni săvârșite de persoane cu funcții de răspundere art.art.324-332 (art.184–189 al CP an.1961)	-	7 (0,11 %)	+ 7	+ 100,0 %
Infracțiuni militare art. art.364-392 (art.238–270 al CP an.1961)	2 (0,03 %)	7 (0,11 %)	+ 5	+ 250,0 %
Alte infracțiuni	403 (6,0 %)	475 (7,2 %)	+ 72	+ 17,9 %
Total	6670 (100,0 %)	6599 (100,0 %)	- 71	- 1,1 %

4. Caracteristica după cantitatea de antecedente penale.

	În realitate se dețin		+ - pers.	+ - %
	la 01.04.05	la 01.04.06		
Prima dată	2458 (36,9 %)	2341 (35,5 %)	- 117	- 4,8 %
a doua dată	1950 (29,2 %)	2182 (33,1 %)	+ 232	+ 11,9 %
a treia dată	1332 (20 %)	1116 (16,9 %)	- 216	- 16,2 %
a patra și mai mult	930 (13,9 %)	960 (14,5 %)	+ 30	+ 3,2 %
Total	6670 (100,0 %)	6599 (100,0 %)	- 71	- 1,1 %

5. Caracteristica după termenul de ispășire a pedepsei.

	În realitate se dețin		+ - pers.	+ - %
	la 01.04.2005	la 01.04.06		
Până la 1 an	19 (0,3 %)	46 (0,7 %)	+ 27	+ 142,1 %
de la 1 – 3 ani inclusiv	438 (6,6 %)	606 (9,2 %)	+ 168	+ 38,4 %
de la 3 - 5 ani inclusiv	1164 (17,5 %)	1263 (19,1 %)	+ 99	+ 8,5 %
de la 5 – 10 ani inclusiv	2977 (44,6 %)	2524 (38,2 %)	- 453	- 15,2 %
de la 10 – 15 ani inclusiv	1296 (19,4 %)	1330 (20,2 %)	+ 34	+ 2,6 %
de la 15 – 20 ani inclusiv	493 (7,4 %)	502 (7,6 %)	+ 9	+ 1,8 %
de la 20 – 25 ani inclusiv	213 (3,2 %)	242 (3,7 %)	+ 29	+ 13,6 %
mai mult de 25 ani	-	9 (0,1 %)	+ 9	+ 100,0 %
pe viață	70 (1,0 %)	77 (1,2 %)	+ 7	+ 10,0 %
Total	6670 (100,0 %)	6599 (100,0 %)	- 71	- 1,1 %

6. Caracteristica după vîrstă.

	În realitate se dețin		+ - pers.	+ - %
	la 01.04.05	la 01.04.06		
Pînă la 15 ani	-	12 (0,2 %)	+ 12	+ 100,0 %
16 ani	4 (0,06 %)	37 (0,6 %)	+ 33	+ 825,0 %
17 ani	14 (0,21 %)	52 (0,8 %)	+ 38	+ 271,4 %
18 ani	43 (0,64 %)	15 (0,2 %)	- 28	- 65,1 %
19 - 21 ani	464 (6,96 %)	521 (7,9 %)	+ 57	+ 12,3 %
22 – 30 ani	3119 (46,76 %)	2913 (44,1 %)	- 206	- 6,6 %
31 - 40 ani	1888 (28,31 %)	1757 (26,6 %)	- 131	- 6,9 %
41 - 50 ani	793 (11,89 %)	840 (12,7 %)	+ 47	+ 5,9 %
51 - 55 ani	178 (2,67 %)	306 (4,6 %)	+ 128	+ 71,9 %
55 – 60 ani	99 (1,48 %)	89 (1,4 %)	- 10	- 10,1 %
mai mult de 60 ani	68 (1,02 %)	57 (0,9 %)	- 11	- 16,2 %
Total	6670 (100,0 %)	6599 (100,0 %)	- 71	- 1,1%

7. Caracteristica după starea socială.

	În realitate se dețin		+ - pers.	+ - %
	la 01.04.05	la 01.04.06		
Muncitori	2148 (32,2 %)	1324 (20,06 %)	- 824	-38,4 %
Funcționari	294 (4,4 %)	118 (1,79 %)	- 176	-59,9 %
Tărani	2334 (35 %)	1648 (24,97 %)	- 686	-29,4 %
Militari	13 (0,2 %)	23 (0,35 %)	+ 10	+ 76,9 %
Elevi	30 (0,5 %)	50 (0,76 %)	+ 20	+ 66,7 %
Șomeri	-	3155 (47,81 %)	+ 3155	+ 100,0 %
Pensionari	-	77 (1,17 %)	+ 77	+ 100,0 %
Alte categorii	1851 (27,7 %)	204 (3,09 %)	- 1647	- 89,0 %
Total	6670 (100,0 %)	6599 (100,0 %)	- 71	- 1,1 %

8. Caracteristica după capacitatea în muncă.

	În realitate se dețin		+ - pers.	+ - %
	la 01.04.05	la 01.04.06		
Apti de muncă	6550 (98,2 %)	6506 (98,59 %)	- 44	- 0,7 %
Inval. 1- 2 gr.	99 (1,5 %)	68 (1,03 %)	- 31	- 31,3 %
Inval. 3 gr.	21 (0,3 %)	25 (0,38 %)	+ 4	+ 19,1 %
Total	6670 (100,0 %)	6599 (100,0 %)	- 71	- 1,1 %

9. Caracteristica după studii

	În realitate se dețin		+ - pers.	+ - %
	la 01.04.2005	la 01.04.06		
Analfabeți	29 (0,4 %)	52 (0,8 %)	+ 23	+ 79,3 %
Studii primare	439 (6,6 %)	399 (6,1 %)	- 40	- 9,1 %
Studii medii incomplete	2920 (43,8 %)	2859 (43,3 %)	- 61	- 2,1 %
Studii medii	2701 (40,5 %)	2712 (41,1 %)	+ 11	+ 0,4 %
Studii medii speciale	453 (6,8 %)	448 (6,8 %)	- 5	- 11 %
Studii superioare incomplete	35 (0,5 %)	34 (0,5 %)	- 1	- 2,9 %
Studii superioare	93 (1,4 %)	95 (1,4 %)	+ 2	+ 2,2 %
Total	6670 (100,0 %)	6599 (100,0 %)	- 71	- 1,1 %

Tipărit la Tipografia ....
com. nr.